

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

NYPL RESEARCH LIBRARIES

3 3433 08185446 9

APW 20174

(26)
E

PLANNING
308787

**SAMMLUNG
INDOGERMANISCHER
LEHRBÜCHER**

UNTER MITWIRKUNG VON

**PROF. DR. E. BERNEKER, PROF. DR. CARL BUCK,
PROF. DR. MIKKOLA, PROF. DR. F. SOMMER,
PROF. DR. W. STREITBERG, PROF. DR. A. THUMB,
PROF. DR. A. WALDE UND PROF. DR. J. ZUBATÝ**

HERAUSGEGEBEN VON

DR. HERMAN HIRT

a. o. PROFESSOR AN DER UNIVERSITÄT LEIPZIG

I. REIHE: GRAMMATIKEN

1. BAND:

**HANDBUCH DES SANSKRIT MIT TEXTEN
UND GLOSSAR**

II. TEIL: TEXTE UND GLOSSAR

HEIDELBERG 1905
CARL WINTER'S UNIVERSITÄTSBUCHHANDLUNG

HANDBUCH DES SANSKRIT

EINE EINFÜHRUNG IN DAS
SPRACHWISSENSCHAFTLICHE STUDIUM
DES ALTINDISCHEN

VON

DR. ALBERT THUMB

u. o. PROFESSOR AN DER UNIVERSITÄT MARBURG

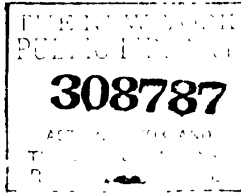
II. TEIL: TEXTE UND GLOSSAR

HEIDELBERG 1905
CARL WINTER'S UNIVERSITÄTSBUCHHANDLUNG

Digitized by Google

**Alle Rechte, besonders das Recht der Übersetzung in fremde Sprachen,
werden vorbehalten.**

Inhalt.

Texte	Seite
	1—57
I. <i>Aus dem Pañcatantra:</i>	
1. Der blaue Schakal (I, 10)	1
2. Die Katze als Richter zwischen Sperling und Hase (III, 2)	4
3. Die Rache des Affen (V, 10)	10
II. <i>Aus dem Hitōpadēśa:</i>	
1. Der zerbrochene Topf (IV, 6)	17
2. Der gefoppte Brahmane (IV, 8 u. 9)	18
III. <i>Aus dem Kathāsaritsāgara:</i>	
Papagei und Elster	22
IV. <i>Aus dem Mahābhārata:</i>	
Die Sintflut	31
V. <i>Aus dem Viṣṇupurāṇa:</i>	
Die Grenzen von Yama's Macht	37
VI. <i>Aus dem Rāmāyaṇa:</i>	
Sage von Śunaḥśēpa	44
VII. <i>Aus Amaru</i> (8 Strophen)	48
VIII. <i>Aus Bhartṛhari</i> (25 Strophen)	51
Übersicht der in den Texten vorkommenden Metra	58—60
Glossar	61—...

Steckel- 2 Aug 1905 - 1,157

I. Aus dem Pañcatantra.

1. Der blaue Schakal.

(I, 10)

कस्मिंश्चिद्वनप्रदेशे चण्डरवोनाम शृगालः प्र-
तिवसति स्म । स कदाचिन्क्षुधाविष्टो जिह्वालौ-
ल्यान्नगरान्तरे प्रविष्टः । अथ तं नगरवासिनः सा-
रमेया अवलोक्य सर्वतः शब्दायमानाः परिधाव्य
तीक्ष्णदंष्ट्रायैर्भक्षितुमारब्धाः । सो ऽपि तैर्भक्ष्यमाणः
प्राणभयात्प्रत्यासन्नरजकगृहं प्रविष्टः । तत्र च नी-
लीरसपरिपूर्णमहाभाण्डं सज्जीकृतमासीत् । तत्र
सारमेयैराक्रान्तो भाण्डमध्ये पतितः । अथ याव-
न्निष्क्रान्तस्तावन्नीलीवर्णः संजातः । तत्रापरे सार-
मेयास्तं शृगालमजानन्तो यथाभीष्टदिशं जग्मुः ।
चण्डरवो ऽपि दूरतरं प्रदेशमासाद्य काननाभिमुखं
प्रतस्थे । न च नीलवर्णेन कदाचिन्निजरङ्गस्त्यज्यते ।
उक्तं च

वज्रलेपस्य मूर्खस्य नारीणां कर्कटस्य च ।

एको यहस्तु मीनानां नीलीमद्यपर्येया ॥¹

¹ Die Genetive hängen alle in gleicher Weise von dem Sub-
jekt (ēko) *grahaḥ* ab: 'es ist ein Erfassen der Schminke u. s. w.
Thumb, Altindische Grammatik. II.

अथ तं हर्गलंगरलतमालसमप्रभमपूर्वं सत्त्वमव-
लोक्य सर्वे सिंहव्याघ्रवीपिवृकप्रभृतयो ऽरण्यनिवा-
सिनो भयव्याकुलचित्ताः समन्तात्पलायनक्रियां कु-
र्वन्ति । कथयन्ति च । न ज्ञायते ऽस्य कीदृग्विचे-
ष्टितं पौरुषं च । तद्दूरतरं गच्छामः । उक्तं च ।

न यस्य चेष्टितं विद्वान्न कुलं न पराक्रमम् ।

न तस्य विश्वसेत्राज्ञो यदीच्छेच्छ्रियमात्मनः ॥

चण्डरवो ऽपि तान्भयव्याकुलितान्विज्ञायैदमा-
ह । भो भोः श्वापदाः किं यूयं मां दृष्ट्वैव संबस्ता ब्र-
जथ । तन्न भेतथ्यम् । अहं ब्रह्मणाद्य स्वयमेव सृष्ट्वा-
भिहितः । यच्छ्वापदानां मध्ये कश्चिद्राजा नास्ति
तत्त्वं मयाद्य सर्वश्वापदप्रभुत्वे ऽभिषिक्तः ककुद्दुमा-
भिधः । ततो गत्वा क्षितितले तान्सर्वान्परिपालय ।
इति । ततो ऽहमचागतः । तन्मम छत्रच्छायायां
सर्वैरेव श्वापदैर्वर्तितथ्यम् । अहं ककुद्दुमो नाम रा-
जा बैलोक्ये ऽपि संजातः । तच्छ्रुत्वा सिंहव्याघ्रपुरः
सराः श्वापदाः स्वामिन्प्रभो समादिश इति वदन्त-

sowie (*yathā*) der Fische u. s. w.' = 'wo Schminke u. s. w. etwas erfassen, bleiben diese immer'. Vgl. zu dieser Ausdrucksweise Gramm. § 685.

¹ 'einen Glanz besitzend, wie das mit dem Tamalabaum yer- gleichbare Gift am Halse des Siva'. Der Hals des Gottes Siva hatte eine blaue Farbe, die durch den Trank eines Giftes ent- standen war.

स्तं परिवृष्टः । अथ तेन सिंहस्यामात्यपदवी प्रदत्ता
 व्याघ्रस्य शय्यापालकत्वम् द्वीपिनस्ताम्बूलाधिकारः¹
 वृकस्य द्वारपालकत्वम् । ये चात्मीयाः शृगालास्तैः
 सहालापमात्रमपि न करोति । शृगालाः सर्वे ऽप्य-
 धं चन्द्रं दत्त्वा निःसारिताः । एवं तस्य राज्यक्रिया-
 यां वर्तमानस्य² ते सिंहादयो मृगान्भ्यां पाद्य तत्पुरतः
 प्रक्षिपन्ति । सो ऽपि प्रभुधर्मेण सर्वेषां तान्प्रवि-
 भज्य प्रयच्छति । एवं गच्छति काले³ कदाचित्सेन
 सभागतेन दूरदेशे शब्दायमानस्य शृगालवृन्दस्य
 कोलाहलो ऽश्रावि । तं शब्दं श्रुत्वा पुलकिततनु-
 रानन्दाश्रुपरिपूर्णनयन⁴ उत्थाय तारस्वरेण विरो-
 तुमारब्धवान् । अथ ते सिंहादयस्तं तारस्वरमाकर्ण्य
 शृगालो ऽयमिति⁵ मत्वा सलज्जमधोमुखाः क्षण-
 मेकं स्थित्वा मिथः प्रोचुः । भो वाहिता वयमनेन
 क्षुद्रशृगालेन । तद्व्यथतामिति । सो ऽपि तदाकर्ण्य
 पलायितुमिच्छंस्तत्र स्थान एव सिंहादिभिः खण्ड-
 शः कृतो मृतश्च । अतो ऽहं ब्रवीमि ।

¹ Zu den Nominativen ist jeweils zu ergänzen: 'wurde übergeben'.

² Kann wie ein Genetiv absol. übersetzt werden.

³ Loc. absol.

⁴ Bahuvrīhi-Compositum.

⁵ vgl. Gramm. § 700.

न्यक्तायांभ्यन्तरा येन¹ बाह्यायांभ्यन्तरीकृताः ।
स एव मृत्युमाप्नोति यथा राजा ककुद्भुमः ॥

2. Die Katze als Richter zwischen Sperling und Hase.

(Die Krähe erzählt.)

(III, 2)

कस्मिंश्चिद्बृक्षे पुराहमवसम् । तत्राधस्तात्कोटरे
कपिञ्जलो नाम चटकः प्रतिवसति स्म । अथ स-
दैवास्तमनवेलायामागतयोर्द्वयोरनेकसुभाषितगो-
ष्ठ्या देवर्षिब्रह्मर्षिराजर्षिपुराणचरितकीर्तनेन च
पर्यटनदृष्टानेककौतूहलप्रकथनेन च परमसुखमनुभ-
वतोः¹ कालो व्रजति । अथ कदाचित्कपिञ्जलः प्रा-
णायार्थमन्यैश्चटकैः सहान्यं पङ्कशालिप्रायं देशं
गतः । ततो यावन्निशासमये ऽपि नायातस्तावदहं
सोऽवेगमनास्तद्वियोगदुःखितश्चिन्तितवान् । अहो
किमद्य कपिञ्जलो नायातः । किं केनापि पाशेन
बद्धः । उताहोस्वित्केनापि व्यापादितः । सर्वथा यदि
कुशली भवति तन्मां विना न तिष्ठति । एवं मे
चिन्तयतो बहून्ग्रहानि व्यतिक्रान्तानि । ततश्च तत्र
कोटरे कदाचिच्छीघ्रगो नाम शशको ऽस्तमनवेला-

¹ Vgl. Gramm. § 369 Anm.

² Loc. absol.

यामागत्य प्रविष्टः । मयापि कपिञ्जलनिराशत्वेन न
निवारितः । अथान्यस्मिन्नहनि कपिञ्जलः शालि-
भक्षणादतीव पीवरतनुः स्वमाश्रयं स्मृत्वा भूयो
ऽपि तथैव समायातः । अथवा साध्विन्दमुच्यते ।

न तादृग्जायते सौस्थ्यमपि स्वर्गे शरीरिणाम् ।

दारिद्र्ये¹ ऽपि हि यादृक्स्यात्स्वदेशे स्वपुरे गृहे ॥
अथासौ कोटरान्तर्गतं शशकं दृष्ट्वा साक्षेपमाह ।
भोः शशक न त्वया सुन्दरं कृतं यन्ममावसथस्थाने
प्रविष्टो ऽसि । तच्छीघ्रं निष्क्रम्यताम् । शशक आह ।
न तवेदं गृहं किंतु ममैव । तत्किं मिथ्या परुषाणि
जल्पसि । उक्तं च

वापीकूपतडागानां देवालयकुजन्मनाम् ।

उत्सर्गात्परतः स्वाम्यमपि कर्तुं न शक्यते ॥

तथा च

प्रत्यक्षं यस्य यद्भुक्तं क्षेचाद्यं दश वत्सरान् ।

तत्र भुक्तिः प्रमाणं स्यान्न साक्षी नाक्षराणि वा ॥

मानुषाणामयं न्यायो मुनिभिः परिकीर्तितः ।

तिरश्चां च विहङ्गानां² यावदेव समाश्रयः ॥

तन्ममैतद्गृहं न तवेति । कपिञ्जल आह । भो यदि

¹ Gehört zu dem folgenden Nebensatz.

² Ergänze: '... gilt der Grundsatz, daß sie Besitzrecht haben'.

स्मृतिं प्रमाणीकरोषि तदागच्छ मया सह येन¹ स्मृ-
 तिपाठकं पृष्ट्वा स यस्य ददाति स गृह्णातु । तथा-
 नुष्ठिते मयापि चिन्तितम् । किमच भविष्यति ।
 मया द्रष्टव्यो ऽयं न्यायः । ततः कौतुकादहमपि ता-
 वंनुप्रस्थितः । तचान्तरे तीक्ष्णदंष्ट्रो नामारण्यमा-
 र्जारस्तयोर्विवादं श्रुत्वा मार्गासन्नं नदीतटमासाद्य
 कृतकुशोपग्रहो निमीलितनयन ऊर्ध्वबाहुरर्धपाद-
 स्पृष्टभूमिः श्रीसूर्याभिमुख² इमां धर्मापदेशनामंक्-
 रोत् । अहो असारोऽयं संसारः । क्षणभङ्गुराः प्राणाः ।
 स्वप्नसदृशः प्रियसमागमः । इन्द्रजालवत्कुटुम्बपरिग्रहो
 ऽयम् । तद्धर्मं मुक्त्वा³ नान्या गतिरस्ति । उक्तं च
 अनित्यानि शरीराणि विभवो नैव शाश्वतः ।
 नित्यं संनिहितो मृत्युः कर्तव्यो धर्मसंग्रहः ॥
 यस्य धर्मविहीनानि दिनान्यायान्ति यान्ति च ।
 स लोहकारभस्त्रैव श्रसन्नपि न जीवति ॥

अन्यच्च ।

नाच्छादयति कौपीनं न दंशमशकापहम् ।
 शुनः पुच्छमिव व्यर्थं परिडित्यं धर्मवर्जितम् ॥

¹ 'auf daß, damit'; das dazugehörige Verbum ist *grhñātu*.

² Die verschiedenen Composita (im Nominativ) schildern die Haltung eines indischen Büssers, welche von der Katze angenommen wird, um Vertrauen zu erwecken.

³ 'Abgesehen von der Tugend'.

पुलाका इव धान्येषु पूतिका इव पक्षिषु ।
 मशका इव मर्त्येषु¹ येषां धर्मो न कारणम् ॥
 श्रेयः पुष्पफलं वृक्षाद्द्वन्द्वः श्रेयो घृतं स्मृतम् ।
 श्रेयस्तैलं च पिण्यकाच्छ्रेयान्धर्मस्तु मानुषात् ॥
 सृष्टा मूत्रपुरीषार्थमाहाराय च केवलम् ।
 धर्महीनाः परार्थाय पुरुषाः² पशवो यथा ॥
 स्थैर्यं सर्वेषु कृत्येषु शंसन्ति नयपरिडिताः ।
 बहून्तराययुक्तस्य धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥
 संक्षेपात्कथ्यते धर्मो जनाः किं विस्तरेण³ वः ।
 परोपकारः पुण्याय पापाय परपीडनम् ॥
 श्रूयतां धर्मसर्वस्वं श्रुत्वा चैवावधार्यताम् ।
 आत्मनः प्रतिकूलानि परेषां न समाचरेत् ॥
 अथ तस्य तां धर्मोपदेशनां श्रुत्वा शशक आह । भो
 भोः कपिञ्जल एष नदीतीरे तपस्वी धर्मवादी
 तिष्ठति । तदेनं पृच्छावः । कपिञ्जल आह । ननु
 स्वभावतो⁴ ऽस्माकं शत्रुभूतो ऽयमस्ति । तदूरे स्थि-
 तौ पृच्छावः । कदाचिदस्य व्रतवैकुल्यं संपद्यते ।
 ततो दूरस्थितावूचतुः । भो भोस्तपस्विन्धर्मोपदेशक ।

¹ sc. 'sind diejenigen'.

² Subjekt.

³ s. Gramm. § 288. 6.

⁴ Casus auf *-tas* (vgl. Gramm. § 240 Ende).

आवयोर्विवादो वर्तते । तद्धर्मशास्त्रद्वारेणास्माकं
निर्णयं कुरु । यो हीनवादी स ते भक्ष्यः । इति । स
आह । भद्रौ मा मैवं वदतः । निवृत्तोऽहं नरकपात-
कमार्गात् । अहिंसैव धर्ममार्गः । उक्तं च

अहिंसापूर्वको धर्मो यस्मात्सङ्घिरुदाहृतः¹ ।

यूकमत्कुण्डंशादींस्तस्मात्तानपि रक्षयेत् ॥

हिंसकान्यपि भूतानि यो हिनस्ति स निर्घृणः ।

स याति नरकं घोरं किं पुनर्यः शुभानिच² ॥

एते ऽपि ये याज्ञिका याज्ञकर्मणि पशून्ध्यापादय-
न्ति ते मूर्खाः । परमार्थं श्रुतेर्न जानन्ति । तत्र कि-
लैतदुक्तं यदजैर्यष्टयम् । अजा व्रीहयस्तावत्सप्तवा-
र्षिकाः कथ्यन्ते³ । न पुनः पशुविशेषाः । उक्तं च

वृक्षांश्छिन्त्वा पशून्हत्वा कृत्वा रुधिरकर्मम् ।

यद्येवं गम्यते स्वर्गे नरकं केन गम्यते ॥

तच्चाहं भक्षयिष्यामि । परं जयपराजयनिर्णयं करि-
ष्यामि । किं त्वहं वृद्धो दूराद्युवयोर्भाषान्तरं सम्यङ्

¹ Zur Stellung von *yaśmāt* vgl. Gramm. § 369 Anm.

² 'Um wieviel mehr derjenige, welcher (*yah*)...'

³ sc. *hinasti*.

⁴ Der Satz enthält eine Deutung des Wortes *aja-*, das im vorhergehenden Satz vorkommt. Es soll dadurch bewiesen werden, daß auch in der '*śruti-*' (vgl. § 30) die Opferung von Tieren nicht gefordert wird.

⁵ Die ganze Zeile gehört zu dem darauffolgenden *yadi*-Satz.

शृणोमि । एवं ज्ञात्वा मम समीपवर्तिनौ भूत्वा
ममाये न्यायं वदतम् येन विज्ञाय विवादपरमार्थं
वचो वदतो मे परलोकबाधो न भवति । उक्तं
च यतः

मानाश्चा यदि वा लोभात्क्रोधाश्चा यदि वा भयात् ।
यो न्यायमन्यथा ब्रूते स याति नरकं नरः ॥
पञ्च पञ्चानृते हन्ति दश हन्ति गवानृते ।
शतं कन्यानृते हन्ति सहस्रं पुरुषानृते ॥¹
उपविष्टः सभामध्ये यो न वक्ति स्फुटं वचः ।
तस्माद्दूरेण स न्याज्यो न्यायो वा² कीर्तयेद्दंतम् ॥
तस्माद्विश्रब्धौ मम कर्णोपान्तिके स्फुटं निवेदयतम् ।
किं बहुना । तेन क्षुद्रेण तथा तौ तूर्णं विश्वासितौ
यथा तस्योत्सङ्गवर्तिनौ संजातौ ततश्च तेनापि स-
मकालमेवैकः पादान्तेनाक्रान्तः । अन्यो दंष्ट्राक्रकचेन
च । ततो गतप्राणौ भक्षिताविति । अतो ऽहं ऽब्र-
वीमि ।

क्षुद्रमर्थपतिं प्राप्य न्यायान्वेषणतत्परौ ।
उभावपि क्षयं प्राप्नौ पुरा शशकपिञ्जली ॥

¹ Der Sinn ist: 'wer wegen eines Stückes Kleinvieh ein falsches Urteil fällt, der begeht ein Verbrechen, wie wenn er fünf tötet' u. s. f. Vgl. dazu Gramm. § 693.

² Mit *nyāyō vā* ('es müßte denn sein, daß') wird der vorhergehende Passus durch einen Ausnahmefall eingeschränkt.

3. Die Rache des Affen.

(V, 10)

कस्मिंश्चिन्नगरे चन्द्रो नाम भूपतिः प्रतिवसति
 स्म । तस्य पुत्रा वानरक्रीडारता वानरयूथं नित्यमै-
 वानेकभोजनभक्ष्यादिभिः पुष्टिं नयन्ति स्म । अथ
 वानरयूथाधिपो यः स औशनसवार्हस्पत्यचाणक्य-
 मतवित्तदानुष्ठाता¹ च तान्सर्वानप्यध्यापयति स्म ।
 अथ तस्मिन्नाजगृहे लघुकुमारवाहनयोग्यं मेषयूथ-
 मस्ति । तन्मध्यादेको जिह्वालौल्यादहर्निशम् नि-
 शङ्कं महानसे प्रविश्य यत्पश्यति तत्सर्वं भक्षयति ।
 ते च सूपकारा यत्किञ्चित्काष्ठं मृन्मयं भाजनं कांस्य-
 पात्रं ताम्रपात्रं वा पश्यन्ति तेनांशु ताडयन्ति ।
 सो ऽपि वानरयूथपस्तद्दृष्ट्वा व्यचिन्तयत् । अहो मे-
 षसूपकारकलहो ऽयं वानराणां क्षयाय भविष्यति
 यतो ऽन्नास्वादलम्पटो² ऽयं मेषो महाकोपाश्च सूप-
 कारा यथासन्नवस्तुना प्रहरन्ति । तद्यदि वस्तुनो
 ऽभावात्कदाचिदुल्मुकेन ताडयिष्यन्ति तदौर्णाप्रचुरो
 ऽयं मेषः स्वल्पेनापि वह्निना प्रज्वलिष्यति । तद्वह्य-
 मानः पुनरश्वकुल्यां समीपवर्तिन्यां प्रवेक्ष्यति । सा-
 पि तृणप्राचुर्याज्ज्वलिष्यति । ततो ऽश्वा वह्निदाह-

¹ *Uśanas-*, *Vṛhaspati-* (*Byhaspati-*) und *Cāṅkya-* waren be-
 rühmte Lehrer der 'Lebensweisheit' (*nīti-*).

² sc. 'ist'.

मवाप्स्यन्ति । शालिहोत्रेण¹ पुनरेतदुक्तम् । यद्वा-
नरवसयांश्चानां वह्निदाहदोषः प्रशाम्यति । तच्चून-
मेतेन भाष्यमत्र निश्चयः । एवं निश्चित्य सर्वान्वा-
नरानाहूय रहसि प्रोवाच यत् ।

मेघेण सूपकाराणां कलहो यत्र जायते ।

स भविष्यत्यसंदिग्धं वानराणां क्षयावहः ॥

तस्मात्स्यात्कलहो यत्र गृहे नित्यमंकारणः² ।

तद्गृहं जीवितं वाञ्छन्दूरतः परिवर्जयेत् ॥

तथाच

कलहान्तानि हर्म्याणि कुवाक्यान्तं सौहृदम् ।

कुराजान्तानि राष्ट्राणि कुकर्मान्तं यशो नृणाम् ॥

तत्र यावत्सर्वेषां संक्षयो भवति तावदेतद्राजगृहं
संत्यज्य वनं गच्छामः । अथ तत्तस्य वचनमश्रद्धेयं
श्रुत्वा मदोद्धता वानराः प्रहस्य प्रोचुः । भोः । भव-
तो वृद्धभावाद्बुद्धिवैकल्यं संजातं येनैतन्नवीषि ।
उक्तं च ।

वदनं दशनैर्हीनं लाला स्रवति नित्यशः ।

न मतिः स्फुरति क्वापि बाले वृद्धे विशेषतः ॥

¹ Śālihōtra- ist ein veterinär-medizinischer Schriftsteller, der an unserer Stelle für ein Mittel gegen Brandwunden der Pferde angeführt wird.

² Das Prädikat des Satzes mit *yatra* ist *syāt*.

न वयं स्वर्गसमानोपभोगान्नाविधान्भक्ष्यविशेषान् राजपुत्रैः स्वहस्तदत्तानमृतकल्पान्परित्यज्य तच्छाटव्यां कषायकट्टतिक्तक्षाररूक्षफलानि भक्षयिष्यामः । तच्छ्रुत्वाश्रुकलुषां दृष्टिं कृत्वा स प्रोवाच । रे रे मूर्खाः । यूयमेतस्य सुखस्य परिणामं न जनीष । किं न पाकरसास्वादनप्रायमेतत्सुखं परिणामे विषवद्भविष्यति । तदहं कुलक्षयं स्वयं नावलोकयिष्यामि । सांप्रतं वनं यास्यामि । उक्तं च ।

मिचं व्यसनसंप्राप्तं स्वस्थानं परपीडितम् ।

धन्यास्ते ये न पश्यन्ति देशभङ्गं कुलक्षयम् ॥¹

एवमभिधाय सर्वास्तान्परित्यज्य स यूथाधिपो ऽटव्यां गतः । अथ तस्मिन्गते ऽन्यस्मिन्नहनि स मेषो महानसे प्रविष्टो यावत्सूपकारेण नान्यत्किञ्चित्समासादितं तावदर्धज्वलितकाष्ठेन ताड्यमानो जाज्वल्यमानशरीरः शब्दायमानो ऽश्वकुट्यां प्रत्यासन्नवर्तिन्यां प्रविष्टः । तत्र तृणप्राचुर्ययुक्तायां क्षितौ तस्य प्रलुठतः² सर्वत्रापि बहिर्ज्वालास्तथा समुन्थिता यथा केचिदश्याः स्फुटितलोचनाः पञ्चत्वं गताः केचिन्नानानि चोटयित्वा³र्धदग्धशरीरा इतश्चेतश्च

¹ Alle Accusative der beiden Zeilen hängen von *paśyanti* ab.

² Wie ein Gen. absol. zu übersetzen.

हेषायमाणा धावमानाः सर्वमपि जनसमूहमाकु-
लीचक्रुः । अचान्तरे राजा सविषादः शालिहोत्रज्ञा-
न्वैद्यानाहूय प्रोवाच । भोः प्रोच्यतामेषामश्वानां
कश्चिद्दाहोपशमनोपायः । ते ऽपि शास्त्राणि वि-
लोक्य प्रोचुः । देव प्रोक्तमत्र विषये भगवता शा-
लिहोत्रेण । यत्

कपीनां मेदसा दोषो वह्निदाहसमुद्भवः ।

अश्वानां नाशमभ्येति तमः सूर्योदये यथा¹ ।

तत्क्रियतामेतच्चिकित्सितं द्राग्यावदेते न दाहदो-
षेण विनश्यन्ति । सो ऽपि तदाकर्ण्य समस्तवान-
रवधमादिष्टवान् । किं बहुना । सर्वे ऽपि ते वानरा
विविधांयुधलगुडपाषाणादिभिर्थापादिता इति ।
अथ सो ऽपि वानरयूथपस्तं पुत्रपौत्रभातृसुतभा-
गिनेयादिसंक्षयं ज्ञात्वा परं विषादमुपागतः । स
त्यक्ताहारक्रियो वनाहनं पर्यटति । अचिन्तयच्च ।
कथमहं तस्य नृपापसदस्यानृणताकृत्येनापकृत्यं क-
रिष्यामि । उक्तं च

मर्षयेद्धर्षणां यो ऽत्र वंशजां परनिर्मिताम् ।

भयाद्वा यदि वा कामात्स ज्ञेयः पुरुषाधमः ॥

अथ तेन वृद्धवानरेण कुचचित्पिपासाकुलेन भ्रम-

¹ sc. 'vergeht'.

ता पद्मिनीखण्डमण्डितं सरः समासादितम् । त-
 द्वावत्सूक्ष्मेक्षिकयावलोकयति तावद्वनचरमनुष्या-
 णां पदपङ्क्तिप्रवेशो ऽस्ति न निष्क्रमणम् । तत-
 श्चिन्तितम् । नूनमत्र जलान्ते दुष्टयाहेण भाष्यम् ।
 तत्पद्मिनीनालमादाय दूरस्थो ऽपि जलं पिबामि ।
 तथानुष्ठिते तन्मध्याद्राक्षसो निष्क्रम्य रत्नमालावि-
 भूषितकण्ठस्तमुवाच । भो अत्र यः सलिले प्रवेशं
 करोति स मे भक्ष्य इति । तन्नास्ति धूर्ततरस्वत्समो
 ऽन्यो यत्पानीयमनेन विधिना पिबसि । ततस्तुष्टो
 ऽहम् । प्रार्थयस्व हृदयवाञ्छितम् । कपिराह । भोः
 कियती ते भक्षणशक्तिः । स आह । शतसहस्रायुत-
 लक्षायपि जलप्रविष्टानि भक्षयामि । बाह्यतः
 शृगालो ऽपि मां दृषयति । वानर आह । अस्ति
 मे केनचिद्भूपतिना सहाय्यन्तं वैरम् । यद्येनां रत्न-
 मालां मे प्रयच्छसि तत्सपरिवारमपि तं भूपतिं
 वाक्प्रपञ्चेन लोभयित्वाच सरसि प्रवेशयामि । सो
 ऽपि अद्भ्येयं वचस्तस्य श्रुत्वा रत्नमालां दत्त्वा प्राह ।
 भो मित्र यत्समुचितं भवति तत्कर्तव्यमिति । वा-
 नरो ऽपि रत्नमालाविभूषितकण्ठो वृक्षप्रासादेषु
 परिभ्रमन्नैर्दृष्टः पृष्टश्च । भो यूथप भवानियन्तं का-
 लं कुच स्थितः । भवतेदृष्टरत्नमाला कुच लब्धा या

दीप्या सूर्यमपि तिरस्करोति । वानरः प्राह । अस्ति कुञ्चिदरण्ये गुप्ततरं महत्सरो धनदनिर्मितम् । तत्र सूर्ये ऽर्धोदिते रविवारे यः कश्चिन्निमज्जति स धनदप्रसादादीदृश्यात्ममालाविभूषितकण्ठो निःसरति । अथ भूभुजा तदाकर्ण्य स वानरः समाहूतः पृष्टश्च । भो यूथाधिप किं सत्यमेतत् । रत्नमालासनाथं सरो ऽस्ति कापि । कपिराह । स्वामिन् । एष प्रत्यक्षतया मत्कण्ठस्थितया रत्नमालया प्रत्ययस्ते । तच्चदि रत्नमालया प्रयोजनं तन्मया सह कमपि प्रेषय येन दर्शयामि । तच्छ्रुत्वा नृपतिराह । यद्येवं तदहं सपरिजनः स्वयमेष्यामि येन प्रभूता रत्नमालाः संपद्यन्ते । वानर आह । एवं क्रियताम् । तथानुष्ठिते भूपतिना सह रत्नमालालोभेन सर्वे कलत्रभृत्याः प्रस्थिताः । वानरो ऽपि राज्ञा दोलाधि-रूढेन स्वोत्सङ्ग¹ आरोपितः सुखेन प्रीतिपूर्वमा-नीयते । अथवा साध्विदमुच्यते ।

तृष्णे देवि² नमस्तुभ्यं यया विज्ञान्विता अपि ।

अकृत्येषु नियोज्यन्ते भ्राम्यन्ते दुर्गमेष्वपि ॥

तथा च ।

इच्छति शती सहस्रं सहस्री लक्ष्मीहते ।

¹ Lokativ!

² Die 'Göttin Habsucht' wird angeredet.

लक्षाधिपस्तथा राज्यं राज्यस्थः स्वर्गमीहते ॥
 जीर्यन्ते जीर्यतः केशा दन्ता जीर्यन्ति जीर्यतः ।
 जीर्यतश्चक्षुषी श्रोत्रे तृष्णैका तरुणायते ॥

अथ तत्सरः समासाद्य वानरः प्रत्यूषसमये राजान-
 मुवाच । देव अचार्धोदिते सूर्ये ऽत्र प्रविष्टानां सि-
 ङ्घिर्भवति । तत्सर्वो ऽपि जन एकदैव प्रविशतु । त्व-
 या पुनर्मया सह प्रवेष्टव्यं येन पूर्वदृष्टस्थानमासाद्य
 प्रभूतास्ते रत्नमाला दर्शयामि । अथ प्रविष्टास्ते
 लोकाः सर्वे भक्षिता राक्षसेन । अथ तेषु चिरायमा-
 येषु राजा वानरमाह । भो यूथाधिप किमिति चि-
 रायते मे जनः । तच्छ्रुत्वा वानरः सत्वरं वृक्षमारुह्य
 राजानमुवाच । भो दुष्टनरपते राक्षसेनान्तः सलिल-
 स्थितेन भक्षितस्ते परिजनः । साधितं मया कुल-
 क्षयजं वैरम् । तन्नम्यताम् । त्वं स्वामीति मत्वा नात्र
 प्रवेशितः । उक्तं च ।

कृते प्रतिकृतिं कुर्याच्चिंसिते प्रतिहिंसितम् ।
 न तत्र दोषं पश्यामि दुष्टे दुष्टं समाचरेत् ॥
 तत्त्वया मम कुलक्षयः कृतो मया पुनस्तवेति । अ-
 धैतदाकार्यं राजा कोपाविष्टः पदातिरेकाको यथा-
 यातमार्गेण निष्क्रान्तः । अथ तस्मिन्भूपतौ गते रा-
 क्षसस्तृप्ते जलान्निष्क्रम्य सानन्दमिदमाह ।

हतः शत्रुः कृतं मित्रं रत्नमाला न हारिता ।
 नालेनापिबता तोयं भवता साधु वानर ॥
 अतोहं ब्रवीमि ।
 यो लैल्यात्कुरुते कर्म नैवोदकमवेक्षते ।
 विदम्बनामवाप्नोति स यथा चन्द्रभूपतिः ॥

II. Aus dem Hitōpadēśa.

1. Der zerbrochene Topf.
 (IV, 6)

अनागतवर्तीं चिन्तां कृत्वा यस्तु प्रहृष्यति ।
 स तिरस्कारमाप्नोति भयभाण्डो द्विजो यथा ॥
 अस्ति देवीकोट्टनाम्नि नगरे देवशर्मा नाम ब्रा-
 ह्मणः । तेन महार्वावृषुवत्संक्रान्त्यां सक्तुपूर्णशराव एकः
 प्राप्तः । तमादायांसौ कुम्भकारस्य भाण्डपूर्णमण्डपै-
 कदेशे रौद्रेणाकुलितः सुप्तः । ततः सक्तुरक्षार्थं हस्ते
 दण्डैकमादायांचिन्तयत् । यद्यहं सक्तुशरावं विक्रीय
 दशकपर्दकान्नाप्स्यामि तदाचैव तैः कपर्दकैर्घटश-
 रावादिकमुपक्रीयानेकधावृद्धैस्तद्धनैः पुनःपुनः पू-
 गवस्त्रादिकमुपक्रीय विक्रीय लक्षसंख्यानि धनानि
 कृत्वा विवाहचतुष्टयं करिष्यामि । अनन्तरं तासु
 पत्नीषु रूपयौवनवती या तस्यामधिकानुरागं क-

रिषामि । सपन्थो यदा ब्रह्मं करिष्यन्ति तदा को-
पाकुलो ऽहुं ता लगुडेन ताडयिष्यामि । इत्यभिधाय
लगुडः क्षिप्रस्तेन सक्तुशरावधूर्णितो भाण्डानि च
बहूनि भणानि । ततस्तेन शब्देनागतेन कुम्भकारेण
तथाविधानि भाण्डान्यवलोक्य ब्राह्मणस्तिरस्कृतो
मण्डपाद्बहिष्कृतश्च । अतो ऽहं ब्रवीमि । अनागत-
वर्ती चिन्तामित्यादि¹ ॥

2. Der gefoppte Brahmane.
(IV, 8 und 9)

अस्ति गौतमस्यारण्ये प्रस्तुतयज्ञः कश्चिद्ब्राह्म-
णः । स च यज्ञार्थं यामान्तराच्छागमुपक्रीय स्क-
न्धे नीत्वा गच्छन्धूर्तचयेनावलोकितः । ततस्ते धूर्ता
यद्येष छागः केनाप्युपायेन लभ्यते तदा मतिप्र-
कर्षो भविष्यतीति समालोच्य वृक्षचयतले क्रोशा-
न्तरेण तस्य ब्राह्मणस्यागमनं प्रतीक्ष्य पथि स्थि-
ताः । तथैकेन धूर्तेन गच्छन्स ब्राह्मणो ऽभिहितः ।
भो ब्राह्मण किमिति कुङ्कुरः स्कन्धेनोद्यते । विप्रे-
णोक्तम् । नायं आ किंतु यज्ञच्छागः । अथानन्तरं
स्थितेनान्येन धूर्तेन तथैवोक्तम् । तदाकार्यं ब्राह्म-

¹ Vgl. Gramm. § 699.

णशङ्कां भूमौ निधाय मुहुर्निरीक्ष्य पुनः स्कन्धे कृ-
त्वा दोलायमानमतिश्चलितः । यतः ।

मतिर्दोलायते नूनं सतामपि खलोक्तिभिः ।

चिभिर्विश्वासितश्चासौ म्रियते चिचकर्णवत् ॥

राजाह । कथमेतत् । स कथयति ।¹

(Eingeschaltete Fabel.)

अस्ति कस्मिंश्चिद्वनोद्देशे मदीकटो नाम सिंहः ।
तस्य सेवकास्त्रयः काको व्याघ्रो जञ्जुकश्च । अथ
तेर्धर्मार्जः कश्चिदुष्टो दृष्टः । पृष्टश्च कुतो भवानागतः
सार्थाच्चष्टः । स चात्मवृत्तान्तमकथयत् । ततस्त्रैनी-
त्वा सिंहे ऽसौ समर्पितः । तेनाभयवाचं दत्त्वा चि-
चकर्ण इति नाम कृत्वा स्थापितः । अथ कदाचि-
त्सिंहस्य शरीरवैकल्याद्भूरिवृष्टिकारणाच्चाहारमलभ-
मानास्ते व्यया बभूवुः । ततस्त्रैरालोचितम् । चिच-
कर्णमेव यथा स्वामी व्यापादयति तथानुष्ठीयताम् ।
किमनेन कण्टकभुजा । व्याघ्र उवाच । स्वामिना-
भयवाचं दत्त्वानुगृहीतस्तत्कथमेवं संभवति । का-
को ब्रूते । इह समये परिक्षीणः स्वामी पापमपि
करिष्यति । यतः ।

¹ Diese Worte beziehen sich auf die Rahmenerzählung, d. h. sie haben nichts mit den beiden Fabeln zu tun.

त्यजेन्क्षुधार्तो महिलां स्वपुत्रं
 खादेन्क्षुधार्ता भुजगी स्वमण्डम् ।
 बुभुक्षितः किं न करोति पापं
 क्षीणा नरा निष्करुणा भवन्ति ॥¹

अन्यच्च ।

मत्तः प्रमत्तश्चान्मत्तः श्रान्तः क्रुद्धो बुभुक्षितः ।
 लुब्धो भीरुस्त्वरायुक्तः कामुकश्च न धर्मवित् ॥
 इति संचिन्त्य सर्वे सिंहान्तिकं जग्मुः । सिंहो-
 क्तम् । आहारार्थं किञ्चित्प्राप्तम् । तैरुक्तम् । यत्ना-
 दपि न प्राप्तं किञ्चित् । सिंहोक्तम् । को ऽधुना
 जीवनोपायः । काको वदति । देव स्वाधीनाहार-
 प्रतियागात्सर्वनाशो ऽयमुपस्थितः । सिंहोक्तम् ।
 अचाहारः कः स्वाधीनः । काकः कर्णे कथयति चि-
 त्तकर्णे इति । सिंहो भूमिं स्पृष्ट्वा कर्णे स्पृशति² ।
 अभयवाचं दत्त्वा धृतो ऽयमस्माभिः । तत्कथं संभ-
 वति । तथा च ।

न भूप्रदानं न सुवर्णदानं
 न गोप्रदानं न तथान्नदानम् ।³

¹ Metrum: *Upēndravajrā*.

² Zeichen des Bedenkens.

³ Der Hauptsatz ist aus dem Satz mit *yathā* zu vervoll-
 ständigen (nämlich *vadanti . . . mahāpradānam*).

यथा वदन्तीह महाप्रदानं
सर्वेषु दानेष्वभयप्रदानम् ॥¹

अन्यच्च ।

सर्वकामसमृद्धस्य अश्वमेधस्य यत्फलम् ।

तत्फलं लभते सम्ययक्षिते शरणागते ॥

काको ब्रूते । नासौ स्वामिना व्यापादयितव्यः ।
किंत्वस्माभिरेव तथा कर्तव्यं यथासौ स्वदेहदानम-
ङ्गीकरोति । सिंहस्तच्छ्रुत्वा तूष्णीं स्थितः । ततो
लब्धावकाशः कूटं कृत्वा सर्वानादाय सिंहान्तिकं
गतः । अथ काकेनोक्तम् । देव यत्नादप्याहारो न
प्राप्तः । अनेकोपवासखिन्नः स्वामी । तदिदानीं मदी-
यमांसमुपभुज्यताम् । यतः ।

प्रकृतिः स्वामिना त्यक्त्वा समृद्धापि न जीवति ।

अपि धन्वन्तरिवैद्यः किं करोति गतायुषः ॥

किंच ।

स्वामिमूला भवन्येव सर्वाः प्रकृतयः खलु ।

समूलेष्वपि वृक्षेषु प्रयत्नः सफलो नृणाम् ॥

सिंहेनोक्तम् । वरं प्राणपरित्यागो न पुनरीदृशि
कर्मणि प्रवृत्तिः । जम्बुकेनापि तथोक्तम् । ततः सिं-
हेनोक्तम् । मौवम् । अथ व्याघ्रेणोक्तम् । महेहेन

¹ Metrum: Upēndravajrā.

जीवतु स्वामी । सिंहेनोक्तम् । न कदाचिदेवमु-
चितम् । अथ चिचकणो ऽपि जातविश्वासस्तथै-
वात्मानमाह । ततस्तद्वचनात्तेन व्याघ्रेणासौ कुक्षिं
विदार्य व्यापादितः सर्वैर्भक्षितश्च । अतो ऽहं ब्र-
वीमि मतिर्दोलायते नूनमित्यादि ।

(Schluß der ersten Erzählung.)

ततस्तृतीयधूर्तवचनं श्रुत्वा स्वमतिभ्रमं निश्चि-
त्य छागं त्यक्त्वा ब्राह्मणः स्नात्वा गृहं ययौ । स छा-
गस्तैर्धूतैर्नीत्वा भक्षितः । अतो ऽहं ब्रवीमि ।
आत्मौपम्येन यो वेत्ति दुर्जनं सत्यवादिनम् ।
स एव वञ्च्यते धूर्तैर्ब्राह्मणश्छागलो यथा ॥¹

III. Aus dem Kathāsaritsāgara.

Papagei und Elster.

तदखेदाय भूयस्ते वर्णयामि कथां शृणु ।
अस्ति पाटलिपुत्राख्यं ख्यातं भूमण्डले पुरम् ॥ १
तत्रासीन्नृपतिः पूर्वं नाम्ना विक्रमकेसरी ।
गुणानामिव रत्नानामाश्रयं यं व्यधाद्विधिः ॥ २
तस्य शापावतीर्णो¹ ऽभूद्विष्यविज्ञानवञ्चुकः ।
विदग्धचूडामणिरित्याख्यया सर्वशास्त्रवित् ॥ ३

¹ Diese Nutzenanwendung steht im Originaltext an anderer Stelle (nämlich in der Erzählung, welche die Fabel einleitet).

² Nämlich vom Himmel auf die Erde.

तेनोपदिष्टां सदृशीं राजपुत्रीं नृपात्मजः ।
 मागधीमुपयेमे स भार्या चन्द्रप्रभाभिधाम् ॥ ४
 तस्या अपि तथाभूता ज्ञानविज्ञानशालिनी ।
 शारिका सोमिका नाम राजपुत्र्याः किलाभवत् ॥ ५
 ते चैकपञ्जरस्थे द्वे तत्रास्तां शुकशरिके ।
 सेवमाने स्वविज्ञानैर्दंपती तौ निजप्रभू ॥ ६
 एकदा साभिलाषस्तां शारिकां सो ऽब्रवीच्छुकः ।
 एकशय्यासनाहारं सुभगे भज मामिति ॥ ७
 नाहं पुरुषसंसर्गमिच्छामि पुरुषा यतः ।
 दुष्टाः कृतघ्ना इति सा शारिका प्रत्युवाच तम् ॥ ८
 न दुष्टाः पुरुषा दुष्टा नृशंसद्दया स्त्रियः ।
 इति भूयः शुकेनोक्ते विवादो ऽचालगतयोः ॥ ९
 कृतदासत्वभार्यात्वपणौ^१ तौ शकुनी मिथः ।
 निश्चयायाथ सत्यं तं राजपुत्रमुपेयतुः ॥ १०
 स विवादपदं श्रुत्वा तयोरास्थानगः पितुः ।
 कथं कृतघ्नाः पुरुषा ब्रूहीत्याह स्म शारिकाम् ॥ ११
 ततः सा शृणुतेत्युत्वा निजपक्षप्रसिद्धये ।
 पुंदोषस्थापिनीमेतां शारिकाकथयत्कथाम् ॥ १२
 अस्ति कामन्दकी नाम नगरी भुवि विभ्रुता ।
 अर्थदत्ताभिधानो ऽभूद्वणिक्तस्यां महाधनः ॥ १३

^१ s. Gramm. § 695.

धनदत्ताभिधानश्च पुत्रस्तस्योदपद्यत ।
 पितर्युपरते सो ऽपि बभूवोच्छृङ्खलो युवा ॥ १४
 द्यूतादिसङ्गे धूर्ताश्च मिलितास्तमयातयन् ।
 कामं व्यसनवृक्षस्य मूलं दुर्जनसंगतिः ॥ १५
 अचिराद्भसनक्षीणधनो दौर्गत्यलज्जया ।
 सो ऽथ त्यक्त्वा स्वदेशं तं भ्रान्तुं देशान्तराण्य-
 गात् ॥ १६

गच्छंश्च चन्दनपुरं नाम स्थानमवाप सः ।
 विवेश भोजनार्थी सन्नैकस्य वणिजो गृहम् ॥ १७
 स वणिकसुकुमारं तं दृष्ट्वा पृष्ट्वान्वयादिकम् ।
 ज्ञात्वा कुलीनं सत्कृत्य स्वीचक्रे दैवयोगतः ॥ १८
 ददौ च सधनां तस्मै नाम्ना रत्नावलीं सुताम् ।
 ततः स धनदत्तो ऽच तस्थौ श्वशुरवेशमनि ॥ १९
 दिनेष्वेव च यातेषु सुखविस्मृतदुर्गतिः ।
 स्वदेशं गन्तुकामो ऽभूत्प्राप्तार्थो व्यसनोत्सुकः ॥ २०
 ततो ऽनुमान्य कथमप्यवशं श्वशुरं शठः ।
 तं दुहिचेकसंतानं गृहीत्वा तामलंकृताम् ॥ २१
 भार्यां रत्नावलीं युक्तामेकया वृद्धया स्त्रिया ।
 स आत्मनातृतीयः सन्देशात्प्रस्थितवांस्ततः ॥ २२
 क्रमात्प्राप्याटवीं दूरामुञ्चा तस्करजां भियम् ।
 गृहीत्वाभरणं तस्या भार्यायाः स्वीचकार सः ॥ २३

दृश्यतां द्यूतवेशादिकष्टव्यसनसार्ङ्गनाम् ।
 हृदयं हा कृतघ्नानां पुंसां निस्त्रिंशत्कर्कशम् ॥ २४
 सो ऽथ पापो ऽर्थहेतोस्तां भार्यां गुणवतीमपि ।
 हन्तुं श्रभे निचिक्षेप तथा वृद्धस्त्रिया युताम् ॥ २५
 क्षिप्त्वैव च गते तस्मिन्साथ वृद्धा व्यपद्यत ।
 तन्नार्या तु लतागुल्मविलम्बा न व्यपादि सा ॥ २६
 उक्तस्थौ च ततः श्रभात्क्रोशन्ती करुणं शनैः ।
 आलम्ब्य तृणगुल्मादि सशेषत्वात्किलायुषः ॥ २७
 आययौ विक्षताङ्गी च पृष्ट्वा मार्गं पदे पदे ।
 यथागतेनैव पथा कृच्छ्रात्तत्सदनं पितुः ॥ २८
 तचाकस्मात्तथाभूतागता पृष्ट्वा ससंभ्रमम् ।
 माचा पिचा च रुदिता साध्वी सैवमभाषत ॥ २९
 मुषिताः स्मः पथि स्तेनैनीतो बद्धा च मे पतिः ।
 वृद्धा मृता निपत्यापि श्रभे नाहं मृता पुनः ॥ ३०
 अथागतेन केनापि पथिकेन कृपालुना ।
 उद्धृताहं ततः श्रभात्प्राप्तासीह च दैवतः ॥ ३१
 एवमुक्त्वती पिचा माचाचाश्वासिता ततः ।
 भर्तृचिन्तैव सा तस्थौ तत्र रत्नावली सती ॥ ३२
 याते काले च तद्गतां स स्वदेशगतः पुनः
 द्यूतक्षयिततद्विज्ञो धनदत्तो व्यचिन्तयत् ॥ ३३
 आनयामि पुनर्गत्वा मार्गित्वा श्रभुराद्धनम् ।

गृहे स्थिता मे त्वत्पुत्रीत्यभिधास्ये च तत्र तम् ॥ ३४
 एवं स हृदये ध्यात्वा प्रायाञ्छुश्रुवेश्म तत् ।
 प्राप्तं च तत्र तं दूरात्स्वभार्या पश्यति स्म सा ॥ ३५
 धावित्वा चापतत्तस्य सा पापस्यापि पादयोः ।
 दुष्टे ऽपि पत्यौ साध्वीनां नान्यथावृत्ति मानसम् ॥ ३६
 भीताय च ततस्तस्मै तदशेषं न्यवेदयत् ।
 यन्मृषा चौरपातादि पित्रोः प्राग्वर्णितं तथा ॥ ३७
 ततस्तया समं तत्र निर्भयः श्चाश्रुरे गृहे ।
 प्रविष्टः श्चाश्रुराभ्यां स हर्षाद्दृष्ट्वाभ्यनन्द्यत ॥ ३८
 दिष्ट्या जीवन्नयं मुक्तश्चौरैरिति महोत्सवः ।
 तेन तच्छुश्रुरेणाथ चक्रे मिलितबन्धुना^१ ॥ ३९
 ततः स धनदत्तो ऽच भुञ्जानः श्चाश्रुरीं श्रियम् ।
 रत्नावल्या तथा साकमासीत्पत्न्या यथासुखम् ॥ ४०
 एकदा तत्र रात्रौ च स नृशंसञ्चकार यत् ।
 कथोपरोधतः शान्तमवाच्यमपि कथ्यते ॥ ४१
 हत्वाङ्गसुभ्रां भार्या तां तदाभरणसंचयम् ।
 अपहत्य ततः प्रायात्स स्वदेशमलक्षितः ॥ ४२
 ईदृशाः पुरुषा पापा इति शारिकयोदिते^२ ।
 त्वमिदानीं वदेत्याह राजपुत्रकस्तदा शुकम् ॥ ४३

^१ Vgl. Gramm. § 700.

^२ Loc. absol.

ततो जगाद स श्रुको देव दुःसहसाहसाः ।
 स्त्रियो दुश्चरिताः पापास्तथा श्रूयतां कथा ॥ ४४
 अस्ति हर्षवती नाम नगरी तत्र चाभवत् ।
 अपणीर्धर्मदत्तास्थो बहुकोटीश्वरो वणिक् ॥ ४५
 वसुदत्ताभिधाना च रूपे ऽनन्यसमा सुता ।
 बभूव तस्य वणिजः प्राणेभ्यो ऽप्यधिकप्रिया ॥ ४६
 सा च तेन समानाय धनयौवनशालिने ।
 दत्ता वराङ्गनानेषचकोरामृतरश्मये^१ ॥ ४७
 नाम्ना समुद्रदत्ताय वणिक्पुत्राय साधवे ।
 नगर्यामार्यजुष्टायां ताम्रलिप्त्र्यां निवासिने ॥ ४८
 कदाचित्सा स्वदेशस्थे पत्यौ स्वस्य पितुर्गृहे ।
 स्थिता वणिक्सुता दूरात्कंचित्पुरुषमैक्षत् ॥ ४९
 तं युवानं सुकान्तं सा चपला मारमोहिता ।
 गुप्तं सखीमुखानीतं भेजे प्रच्छन्नकामुकम् ॥ ५०
 ततः प्रभृति तेनैव सह तत्र तदा रहः ।
 राशौ राचावरंस्तासौ तदेकासक्तमानसा ॥ ५१
 एकदा च स कौमारः पतिस्तस्याः स्वदेशतः ।
 आजगामात्र तत्पिचोः प्रमोद इव मूर्तिमान् ॥ ५२

^१ 'der für die Augen schöner Frauen die Nektarstrahlen des Oakravogel hatte' — 'dessen Gestalt für die Augen schöner Frauen ein gleicher Genuß war wie die Mondstrahlen für den O.'

सोत्सवे च दिने तस्मिन्सा नक्तं कृतमराडना ।
 मात्रानुप्रेषिता भेजे शय्यास्थापि न तं पतिम् ॥ ५३
 प्रार्थिता तेन चालीकसुप्तं चक्रे ऽन्यमानसा ।
 पानमसौ ऽध्वखिन्नश्च सो ऽपि जह्रे ऽथ निद्रया ॥ ५४
 तावच्च सुप्ते सर्वस्मिन्भुक्तपीते जने शनैः ।
 संधिं भिक्ष्वा विवेशाच्च चौरो वासगृहान्तरे ॥ ५५
 तत्कालं तमपश्यन्ती साप्युत्थाय वणिक्सुता ।
 स्वजारकृतसंकेता निभृतं निरगात्ततः ॥ ५६
 तदालोक्य स चौरो ऽत्र विघ्नितेच्छो व्यचिन्तयत् ।
 येषामर्थे प्रविष्टो ऽहं तैरेवाभरणैर्वृता ॥ ५७
 निशीथे निर्गतैषा तद्वीक्षे ऽहं सा क्व गच्छति ।
 इत्याकलय्य निर्गत्य स चौरस्तां वणिक्सुताम् ॥ ५८
 वसुदत्तामनुययौ दत्तदृष्टिरलक्षितः ।
 सापि पुष्पादिहस्तैकससंकेतसखीयुता ॥ ५९
 गत्वा बाह्यं प्रविष्टाभूदुद्धानं नातिदूरगम् ।
 तथापश्यच्च तं वृक्षे लब्धमानं स्वकामुकम् ॥ ६०
 संकेतकागतं राघौ लब्ध्वा नगररक्षिभिः ।
 उल्लसितं चौरबुद्ध्या पाशकराढं मृतं स्थितम् ॥ ६१
 ततः सा विह्वलोद्धान्ता हा हतासीति वादिनी ।
 पपात भूमौ कृपणं विलपन्ती हरोद च ॥ ६२

1 Die Accusative sind Attribute zu *svakāmukam* V. 60.

अवनार्याथ वृक्षात्तं गतासुं निजकामुकम् ।
 उपवेश्याङ्गरागेण पुष्पैश्चालंचकार सा ॥ ६३
 समालिङ्ग्य च निःसंज्ञं रागशोकान्धमानसा ।
 उन्नमय्य मुखं यावत्तस्यार्ता परिचुचति ॥ ६४
 तावच्च तस्याः सहसा निर्जोवः परपुरुषः ।
 वेतालानुप्रविष्टः सन्दनैश्चिच्छेद नासिकाम् ॥ ६५
 तेन सा विह्वला तस्मात्सव्यथापसृताप्यहो ।
 किंस्विज्जीवेदिति हता पुनरेत्य तमैक्षत ॥ ६६
 दृष्ट्वा च वीतवेतालं निश्चेष्टं मृतमेव तम् ।
 सा भीता परिभूता च चचाल रुदती शनैः ॥ ६७
 तावच्छन्नः स्थितः सो ऽथ चौरः सर्वं व्यलोकयत् ।
 अचिन्तयच्च किमिदं पापया कृतमेतया ॥ ६८
 अहो वताशयः स्त्रीणां भोषणो घनतामसः ।
 अन्धकूप इवागाधः पाताय गहनः परम् ॥ ६९
 तदिदानीमियं किं नु कुर्यादिति विचिन्त्य सः ।
 कौतुकाद्दूरतश्चौरो भूयो ऽप्यनुससार ताम् ॥ ७०
 सापि गत्वा प्रविश्यैव तासुप्रस्थितभर्तृकम् ।
 गृहं तदा स्वकं प्रोच्चैः प्ररुदत्येवमब्रवीत् ॥ ७१
 परिचायध्वमेतेन मम दुष्टेन नासिका ।
 छिन्ना निरपराधाया' भर्तृरूपेण शत्रुणा ॥ ७२

१ Gehört zu *mama*.

श्रुत्वा तं मुहुराक्रन्दं तस्याः सर्वे ससंभ्रमम् ।
 उदतिष्ठन्नबुध्याच पतिः परिजनः पिता ॥ ७३
 एत्याथ तत्पिता दृष्ट्वा तामार्द्रच्छिन्ननासिकाम् ।
 क्रुद्धस्तं बन्धयामास भार्याद्रोहीति तत्पतिम् ॥ ७४
 स तु नैवाब्रवीत्किञ्चिद्वध्यमानो ऽपि मूकवत् ।
 विपर्यस्तेषु श्रृण्वत्सु सर्वेषु श्श्रुरादिषु ॥ ७५
 ततो ज्ञात्वैव तच्चौरै तस्मिन्नपसृते लघु ।
 कोलाहलेन तस्यां च व्यतीतायां क्रमान्निशि^१ ॥ ७६
 स नित्ये वणिजा तेन श्श्रुरेण वणिक्सुतः ।
 राजान्तिकं तथा साकं भार्याया छिन्ननासया ॥ ७७
 राजा च कृतविज्ञप्तिः स्वदारद्रोहसाविति ।
 तस्यादिशश्शणिकसूनीर्वधं न्यकृततद्वचाः ॥ ७८
 ततो वध्यभुवं तस्मिन्नीयमाने सडिरिडमम् ।
 उपागम्य स चौरौ ऽच बभाषे राजपुरुषान् ॥ ७९
 निष्कारणं न वध्यो ऽयं यथावृत्तं तु वेद्यहम् ।
 मां प्रापयत राजायं यावत्सर्वं वदाम्यदः ॥ ८०
 इत्यूचिवान्स नीतस्तेर्नृपस्यायं वृताभयः ।
 आ मूलाद्रात्रिवृत्तान्तं चौरः सर्वं न्यवेदयत् ॥ ८१
 अब्रवीच्च न चेहेव मद्वाचि प्रत्ययस्तव ।
 तत्सानासा मुखे तस्य शवस्याद्यापि वीक्ष्यताम् ॥ ८२

^१ Loc. absol.

तच्छ्रुत्वा वीक्षितुं भृत्यान्प्रेथ सत्यमवेत्य तत् ।
 स राजा तं वणिकपुत्रं मुक्तवान्वधनियहात् ॥ ८३
 तां च कर्णावपि च्छित्त्वा दुष्टां देशान्निरस्तवान् ।
 तन्नार्यां श्वश्रुरं चास्य तं सर्वस्वमदण्डयत् ॥ ८४
 चौरं च तं पुराध्यक्षं तुष्टश्चक्रे स भूपतिः ।
 एवं स्त्रियो भवन्त्येव निसर्गविषमाः शठाः ॥ ८५
 इत्युक्तवानेव शुको भूत्वा चिचरथाभिधः ।
 क्षीणेन्द्रशापो गन्धर्वो दिव्यरूपो दिवं ययौ ॥ ८६
 शारिका सापि तत्कालं भूत्वा स्वःस्त्री तिलोत्तमा ।
 तथैव क्षीणतच्छापा जगाम सहसा दिवम् ॥ ८७

IV. Aus dem Mahābhārata.

Die Sintflut.

॥ मत्स्योपाख्यानम् ॥

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥¹

विवस्वतः सुतो राजा महर्षिः सुप्रतापवान् ।
 बभूव नरशार्दूल प्रजापतिसमद्युतिः ॥ १
 ओजसा तेजसा लक्ष्म्या तपसा च विशेषतः ।
 अतिचक्राम पितरं मनुः स्वं च पितामहम् ॥ २

¹ Die zahlreichen Vocative, welche sich in der Erzählung finden, beziehen sich auf den Bharata-König, dem Märkanḍeya die Geschichte der Sintflut erzählt.

ऊर्ध्वबाहुर्विशालायां बदर्यां स नराधिपः ।
 एकपादस्थितस्तीव्रं चचार सुमहत्तपः ॥ ३
 अवाक्शिरास्तथा चापि नैचैरनिमिषैर्दृढम् ।
 सो ऽतप्यत तपो घोरं वर्षाणामयुतं तदा ॥ ४
 तं कदाचिन्नपस्यन्तमार्द्रचीरं जटाधरम् ।
 चीरिणीतीरमागम्य मत्स्यो वचनमब्रवीत् ॥ ५
 भगवन् क्षुद्रमत्स्यो ऽस्मि बलवद्भ्यो भयं मम ।
 मत्स्येभ्यो हि ततो मां त्वं चातुमर्हसि सुव्रत ॥ ६
 दुर्बलं बलवन्तो हि मत्स्या मत्स्यं विशेषतः ।
 खादयन्ति तथा वृत्तिर्विहिता नः सनातनी ॥ ७
 तस्माद्भयौघान्महतो मज्जन्तं मां विशेषतः ।
 चातुमर्हसि कर्तास्मि कते प्रतिकृतं तव ॥ ८

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥

स मत्स्यवचनं श्रुत्वा कृपयाभिपस्त्रितः ।
 मनुर्वैवस्वतो ऽगृह्णात्तं मत्स्यं पाणिना स्वयम् ॥ ९
 उदकान्तमुपानीय मत्स्यं वैवस्वतो मनुः ।
 अलिञ्जरे प्राक्षिपत्तं चन्द्रांशुसदृशप्रभे ॥ १०
 स तत्र ववृधे राजन् मत्स्यः परमसत्कृतः ।
 पुत्रवञ्चाकरोत्तस्मिं मनुर्भावं विशेषतः ॥ ११
 अथ कालेन महता स मत्स्यः सुमहानभूत् ।
 अलिञ्जरे यथा चैव नासौ समभवत्किल ॥ १२

अथ मत्स्यो मनुं दृष्ट्वा पुनरेवाभ्यभाषत ।
 भगवन् साधो मे ऽद्यान्यत्स्थानं संप्रतिपादय ॥ १३
 उद्धृत्यालिञ्जरात्तस्मात्ततः स भगवान्मनुः ।
 तं मत्स्यमनयद्वापीं महतीं स मनुस्तदा ॥ १४
 तत्र तं प्राक्षिपच्चापि मनुः परपुरंजय ।
 अथावर्धत मत्स्यः स पुनर्वर्षगणान्बहून् ॥ १५
 चियोजनायता वापी विस्तृता चापि योजनम् ।
 तस्यां न स्थातुमशक्यत्स्यो राजीवलोचनः ॥ १६
 विचेष्टितुचं कौन्तेय मत्स्यो वाप्यां विशां पते ।
 मनुं मत्स्यस्ततो दृष्ट्वा पुनरेवाभ्यभाषत ॥ १७
 नय मां भगवन् साधो समुद्रमर्हिषीं प्रभो ।
 गङ्गां तत्र निवत्स्यामि यथा वा तात मन्यसे ॥ १८
 निदेशे हि मया तुभ्यं स्थातव्यमनसूयता ।
 वृद्धिर्हि परमा प्राप्ता त्वकृतेयं मयानघ ॥ १९
 एवमुक्तो मनुर्मत्स्यमनयद्भगवान् वशी ।
 नदीं गङ्गां तत्र चैनं स्वयं प्राक्षिपदच्युतः ॥ २०
 स तत्र ववृधे मत्स्यः किञ्चित्कालमरिंदम ।
 ततः पुनर्मनुं दृष्ट्वा मत्स्यो वचनमब्रवीत् ॥ २१
 गङ्गायां हि न शक्नोमि बृहत्त्वाच्चेष्टितुं प्रभो ।
 समुद्रं नय मामाशु प्रसोद भगवन्निति ॥ २२
 उद्धृत्य गङ्गासलिलात्ततो मत्स्यं मनुः स्वयम् ।

समुद्रमनयात्पार्थ तत्र चैनमवासृजत् ॥ २३
सुमहानपि मत्स्यस्तु स मनोर्नयतस्तदा ।
आसीद्यथेष्टहार्यश्च स्पर्शगन्धसुखश्च वै ॥ २४
यदा समुद्रे प्रक्षिप्तः स मत्स्यो मनुना तदा ।
तत एनमिदं वाक्यं स्मयमान इवाब्रवीत् ॥ २५
भगवन् हि कृता रक्षा त्वया सर्वा विशेषतः ।
प्राप्तकालं तु यत्कार्यं त्वया तच्छूयतां मम ॥ २६
अचिराद्भगवन्भौममिदं स्थावरजङ्गमम् ।
सर्वतो हि महाभाग प्रलयं वै गमिष्यति ॥ २७
संप्रक्षालनकालो ऽयं लोकानां समुपस्थितः ।
तस्माच्च्वां बोधयाम्यद्य यत्ते हितमनुत्तमम् ॥ २८
चसानां स्थावराणां च यच्चैङ्गं यच्च नैङ्गति ।
तस्य सर्वस्य संप्राप्तः कालः परमदारुणः ॥ २९
नौश्च कारयितव्या ते दृढा युक्तवटारका ।
तत्र सप्तर्षिभिः सार्द्धमारुहेषा महामुने ॥ ३०
बीजानि चैव सर्वाणि यथोक्तानि द्विजैः पुरा ।
तस्यामारोहयेर्नावि सुसंगुप्तानि भागशः ॥ ३१
नौस्थश्च मां प्रतीक्षेयास्ततो मुनिजनप्रिय ।
आगमिष्याम्यहं शृङ्गी विश्लेषस्तेन तापस ॥ ३२
एवमेतत्त्वया कार्यमापृष्टो ऽसि गच्छाम्यहम् ।
ता न शक्या महत्यो वै आपस्तर्तुं मया विना ॥ ३३

नाभिश्ङ्गमिदं चापि वचनं मे त्वया विभो ।
एवं करिष्ये इति तं स मत्स्यं प्रत्यभाषत ॥ ३४
जग्मतुश्च यथाकाममनुज्ञाय परस्परम् ।
ततो मनुर्महाराज यथोक्तं मत्स्यकेन ह ॥ ३५
बीजात्यादाय सर्वाणि सागरं पुञ्जुवे तदा ।
नौकया शुभया धीरो महोर्मिणमरिन्दम ॥ ३६
चिन्तयामास स मनुस्तं मत्स्यं पृथिवीपते ।
स च तच्चिन्तितं ज्ञात्वा मत्स्यः परपुरंजय ।
शृङ्गी तत्राजगामाशु तदा भरतसत्तम ॥ ३७
तं दृष्ट्वा मनुजथाग्र मनुर्मत्स्यं जलार्णवे ।
शृङ्गिणं तं यथोक्तेन रूपेणाद्रिमिवोच्छ्रितम् ॥ ३८
वटारकमयं पाशमथ मत्स्यस्य मूर्धनि ।
मनुर्मनुजशार्दूल तस्मिं शृङ्गे न्यवेशयत् ॥ ३९
संयतस्तेन पाशेन मत्स्यः परपुरंजय ।
वेगेन महता नावं प्राकर्षल्लवणाम्भसि ॥ ४०
स ततार तया नावा समुद्रं मनुजेश्वरः ।
नृत्यमानमिवोर्मिभिर्गर्जमानमिवांभसा ॥ ४१
क्षोभ्यमाणा महावातैः सा नौस्तस्मिं महोदधौ ।
धूर्णते चपलेव स्त्री मत्ता परपुरंजय ॥ ४२
नैव भूमिर्न च दिशः प्रदिशो वा चकाशिरे ।
सर्वमांभसमेवासीत्स्वं द्यौश्च नरपुङ्गव ॥ ४३

एवं भूते तदा लोके सकले भरतर्षभ ।
 अदृश्यन्त सप्रर्षयो मनुर्मत्स्यस्तथैव ह ॥ ४४
 एवं बहून्वर्षगणांस्तां नावं सो ऽथ मत्स्यकः ।
 चकर्षांतन्द्रितो राजंस्तस्मिं सलिलसंचये ॥ ४५
 ततो हिमवतः शृङ्गं यत्परं भरतर्षभ ।
 तत्राकर्षत्ततो नावं स मत्स्यः कुरुनन्दन ॥ ४६
 अथाब्रवीत्तदा मत्स्यस्तानृषीन्ग्रहसन् शनैः ।
 अस्मिं हिमवतः शृङ्गे नावं बध्नीत माचिरम् ॥ ४७
 सा बद्धा तत्र तैस्तूर्णमृषिभिर्भरतर्षभ ।
 नौर्मत्स्यस्य वचः श्रुत्वा शृङ्गे हिमवतस्तदा ॥ ४८
 तच्च नौबन्धनं नाम शृङ्गं हिमवतः परम् ।
 ख्यातमद्यापि कौन्तेय तद्विद्धि भरतर्षभ ॥ ४९
 अथाब्रवीदनिमिषस्तानृषीन् सहितस्तदा ।
 अहं प्रजापतिर्ब्रह्मा मत्परं नाधिगम्यते ॥ ५०
 मत्स्यरूपेण यूयं च मयास्मान्मोक्षिता भयात् ।
 मनुना च प्रजाः सर्वाः सदेवासुरमानुषाः ५१
 स्रष्टव्याः सर्वलोकश्च यच्चेद्गं यच्च नेङ्गति ।
 तपसा चातितीव्रेण प्रतिभाष्यं भविष्यति ॥ ५२
 मत्प्रसादात्प्रजासर्गे न च मोहं गमिष्यति ।
 इत्युक्त्वा वचनं मत्स्यः क्षणेनादर्शनं गतः ॥ ५३
 स्रष्टुकामः प्रजाश्चापि मनुर्वैवस्वतः स्वयम् ।

प्रमूढो ऽभूत्प्रजासर्गे तपस्तेपे महत्ततः ॥ ५४
 तपसा महता युक्तः सो ऽथ स्रष्टुं प्रचक्रमे ।
 सर्वाः प्रजा मनुः साक्षाद्यथावद्भरतर्षभ ॥ ५५
 इत्येतन्मात्स्यकं नाम पुराणं परिकीर्तितम् ।
 आस्थानमिदमास्थातं सर्वपापहरं मया ॥ ५६
 य इदं शृणुयान्नित्यं मनोश्चरितमादितः ।
 स सुखी सर्वपूर्णार्थः स्वर्गलोकमियान्नरः ॥ ५७
 ॥ इत्यारण्यके पर्वणि मत्स्योपास्थानं समाप्तम् ॥

V. Aus dem Viṣṇupurāna.

Die Grenzen von Yama's Macht.

मैत्रेय उवाच ।

यथावत्कथितं सर्वं यत्पृष्टो ऽसि मया द्विज ।
 श्रोतुमिच्छाम्यहं त्वेकं तद्भवान्प्रब्रवीतु मे ॥ १
 सप्त द्वीपानि पातालवीथ्यश्च सुमहामुने ।
 सप्त लोका ये ऽन्तरस्था ब्रह्माराडस्यास्य सर्वतः ॥ २
 स्थूलैः सूक्ष्मैस्तथा स्थूलसूक्ष्मैः सूक्ष्मतरैस्तथा ।
 स्थूलास्थूलतरैश्चैतत्सर्वं प्राणिभिरावृतम् ॥ ३
 अङ्गुलस्याष्टभागो ऽपि न सो ऽस्ति मुनिसत्तम ।
 न सन्ति प्राणिनो यत्र कर्मबन्धनिबन्धनाः ॥ ४

सर्वे चैते वशं यान्ति यमस्य भगवन्किल ।
 आयुषो ऽन्तेन ते यान्ति यातनास्तत्रचोदिताः ॥ ५
 यातानाभ्यः परिभ्रष्टा देवाद्यास्वथ योनिषु ।
 जन्तवः परिवर्तन्ते शास्त्राणामेष निर्णयः ॥ ६
 सो ऽहमिच्छामि तच्छ्रोतुं यमस्य वशवर्तिनः ।
 न भवन्ति नरा येन तत्कर्म कथयामलम् ॥ ७

पराशर उवाच ।

अयमेव मुने प्रश्नो नकुलेन महात्मना ।
 पृष्टः पितामहः प्राह भीष्मो यत्तच्छृणुष्व मे ॥ ८
 भीष्म उवाच ।

पुरा ममागतो वत्स सखा कालिङ्गको द्विजः ।
 स मामुवाच पृष्टो वै मया जातिस्मरो मुनिः ॥ ९
 तेनाख्यातमिदं चेदमित्थं चैतद्भविष्यति ।
 तथा च तद्भूत्स यथोक्तं तेन धीमता ॥ १०
 स पृष्टश्च मया भूयः श्रद्धानवता द्विजः ।
 यद्यदाह न तद्दृष्टमन्यथा हि मया क्वचित् ॥ ११
 एकदा तु मया पृष्टं यदेतद्भवतोदितम् ।
 प्राह कालिङ्गको विप्रः स्मृत्वा तस्य मुनेर्वचः ॥ १२
 जातिस्मरेण कथितो रहस्यः परमो मम ।
 यमकिंकरयोर्यो ऽभूत्संवादस्तं ब्रवीमि ते ॥ १३
 कालिङ्ग उवाच ।

स्वपुरुषमभिवीक्ष्य पाशहस्तं वदति यमः किल त-
स्य कर्णामूले ।

परिहर मधुसूदनप्रपन्नाम्रभुग्हमस्मि नृणां न वैष्ण-
वानाम् ॥ १४^१

अहममरगणार्चितेन धात्रा यम इति लोकहिता-
हिते नियुक्तः ।

हरिगुरुवशगो ऽस्मि न स्वतन्त्रः प्रभवति संयमने
ममापि विष्णुः ॥ १५

कटकमुकुटकर्णिकादिभेदैः कनकमभेदमपीष्यते य-
थैकम् ।

सुरपशुमनुजादिकल्पनाभिर्हरिरखिलाभिरुदीर्यते त-
थैकः ॥ १६

क्षितिजलपरमाणवो ऽनिलान्ते पुनरपियान्ति य-
थैकतां धरिष्या ।

सुरपशुमनुजादयस्तथान्ते गुणकलुषेण सनातनेन
तेन ॥ १७

हरिममरगणार्चिताङ्घ्रिपद्मं प्रणमति यः परमार्थतो
हि मर्त्यः ।

तमथगतसमस्तपापबन्धं व्रज परिहृत्य यथाग्निमा-
ज्यसिक्तम् ॥ १८

^१ Metrum: Puṣṭitāgrā.

इति यमवचनं निशम्य पाशी यमपुरुषस्तमुवाच
धर्मराजम् ।

कथय मम विभोः समस्तधातुर्भवति हरेः खलु या-
दृशो ऽस्य भक्तः ॥ १९

यम उवाच ।

न चलति निजवर्णधर्मतो यः सममतिरात्मसुहृद्वि-
पक्षपक्षे ।

न हरति न च हन्ति किञ्चिदुच्चैःसितमनसं तमवेहि
विष्णुभक्तम् ॥ २०

कलिकलुषमलेन यस्य नात्मा विमलमतेर्मलिनी-
कृतो ऽस्तमोहे ।

मनासि कृतजनार्दनं मनुष्यं सततमवेहि हरेरतीव
भक्तम् ॥ २१

कनकर्मापि रहस्यवेक्ष्य बुद्ध्या तृणमिव यः समवैति
वै परस्वम् ।

भवति च भगवत्यनन्यचेताः पुरुषवरं तमवेहि वि-
ष्णुभक्तम् ॥ २२

स्फटिकगिरिशिलामलः क्व विष्णुर्मनसि नृणां क्व च
मत्सरादिदोषः ।

नहि तुहिनमयूखरश्मिपुञ्जे भवति हुताशनदीभिजः
प्रतापः ॥ २३

विमलमतिविमत्सरः प्रशान्तः श्रुचिचरितो ऽखिल-
सत्त्वमिचभूतः ।

प्रियहितवचनो ऽस्तमानमायो वसति सदा हृदि
तस्य वासुदेवः ॥ २४

वसति हृदि सनातने च तस्मिन्भवति पुमाञ्जगतो
ऽस्य सौम्यरूपः ।

क्षितिरसर्मातरम्यमात्मनो ऽन्तः कथयति चारुतयैव
शालपोतः ॥ २५

यमनियमविधूतकल्मषाणामनुदिनमच्युतस क्लमा-
नसानाम् ।

अपगतमदमानमत्सराणां व्रज भट दूरतरेण मान-
वानाम् ॥ २६

हृदि यदि भगवाननादिरास्ते हरिरसिशङ्खगदाधरो
ऽव्ययात्मा ।

तदधमघविघातकर्तृभिन्नं भवति कथं सति बान्धका-
रमर्के ॥ २७

हरति परधनं निहन्ति जन्तून्वदति तथानिशनिषु-
राणि यश्च ।

अश्रुभर्जानतदुर्मदस्य पुंसः कलुषमतेर्हृदि तस्य ना-
स्त्यनन्तः ॥ २८

न सहति परमं पदं विनिन्दां कलुषमतिः कुरुते
सतामसाधुः ।

न यजति न ददाति यश्च सन्तं¹ मनसि न तस्य ज-
नार्दनो ऽघमस्य ॥ २९

परमसुहृदि बान्धवे कलचे सुततनयापितृमातृभृत्य-
वर्गे ।

शठमतिरूपयाति यो ऽर्थतृष्णां तमधमचेष्टमवेहि
नास्य भक्तम् ॥ ३०

अशुभमतिरसत्प्रवृत्तिसक्तः सततमनार्यविशालसङ्ग-
मत्तः ।

अनुदिनकृतपापबन्धयत्नः पुरुषपशुर्नहि वासुदेव-
भक्तः ॥ ३१

सकलमिदमहं च वासुदेवः परमपुमान्परमेश्वरः स
एकः ।

इति मतिरमला भवत्यनन्ते हृदयगते ब्रज तान्विहा-
य दूरात् ॥ ३२

कमलनयन वासुदेव विष्णो धरणिधराच्युत शङ्ख-
चक्रपाणे ।

भव शरणमितीरयन्ति ये वै त्यज भट दूरतरेण ता-
नपापान् ॥ ३३

¹ Man füge etwa *artham* 'Besitz' hinzu.

वसन्ति मनसि यस्य सो ऽथ्यात्मा पुरुषवरस्य न
तस्य दृष्टिपाते ।

तव गतिरथ वा ममास्ति चक्रप्रतिहतवीर्यबलस्य
सो ऽन्यलोक्यः ॥ ३४

कालिङ्ग उवाच ।

इति नजभटशासनाय देवो रवितनयः स किलाह
धर्मराजः ।

मम कथितमिदं च तेन तुभ्यं कुरुवर सम्यगिदं म-
यापि चोक्तम् ॥ ३५

भीष्म उवाच ।

नकुलैतन्ममाख्यातं पूर्वं तेन द्विजन्मना ।

कलिङ्गदेशादभ्येत्य प्रीयता सुमहात्मना ॥ ३६

मयाप्येतद्व्याख्यायं सम्यग्वात्स तवोदितम् ।

यथा विष्णुमृते नान्यन्त्राणं संसारसागरे ॥ ३७

किंकरा दण्डपाशौ वा न यमो न च यातनाः ।

समर्थास्तस्य यस्यात्मा केशवालम्बनः सदा ॥ ३८

पराशर उवाच ।

एतन्मुने तवाख्यातं गीतं वैवस्वतेन यत् ।

त्वत्प्रश्नानुगतं सम्यक्किमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥ ३९

VI. Aus dem Rāmāyana.

Sage von Śunahśepa.

एतस्मिन्नेव काले तु अयोध्याधिपतिर्महान् ।
 अक्षरीष इति ख्यातो यष्टुं समुपचक्रमे ॥ १
 तस्य वै यजमानस्य पशुमिन्द्रो जहार ह ।
 प्रनष्टे तु पशौ विप्रो राजानमिदमब्रवीत् ॥ २
 पशुरभ्याहतो राजन्ननष्टस्तव दुर्नयात् ।
 अरक्षितारं राजानं घ्नन्ति दोषा नरेश्वर ॥ ३
 प्रायश्चित्तं महद्ध्येतन्नरं वा पुरुषर्षभ ।
 आनयस्व पशुं शीघ्रं यवत्कर्म प्रवर्तते ॥ ४
 उपाध्यायवचः श्रुत्वा स राजा पुरुषर्षभः ।
 अन्वियेष महाबुद्धिः पशुं गोभिः सहस्रशः ॥ ५
 देशान्नपदांस्तांस्तान्नगराणि वनानि च ।
 आश्रमाणि च पुण्यानि मार्गमाणो महीपतिः ॥ ६
 स पुषसहितं तात सभार्यं रघुनन्दन ।
 भृगुतुङ्गे समासीनमृचीकं संददर्श ह ॥ ७
 तमुवाच महातेजाः प्रणम्याभिप्रसाद्य च ।
 पृष्ट्वा सर्वत्र कुशलमृचीकं तमिदं वचः ॥ ८
 गवां शतसहस्रेण विक्रीणीषे सुतं यदि ।
 पाशोरर्थे महाभाग कृतकृत्यो ऽस्मि भार्गव ॥ ९
 सर्वे परिगता देशा यज्ञियं न लभे पशुम् ।

दातुमर्हसि मूल्येन सुतमेकमितो मम ॥ १०
 एवमुक्तो महातेजा ऋचीकस्त्वब्रवीच्चः ।
 नाहं ज्येष्ठं नरश्रेष्ठ विक्रीणीयां कथं चन ॥ ११
 ऋचीकस्य वचः श्रुत्वा तेषां माता महात्मनाम् ।
 उवाच नरशार्दूलमञ्जरीषमिदं वचः ॥ १२
 अ विक्रेयं सुतं ज्येष्ठं भगवानाह भार्गवः ।
 ममापि दयितं विद्धि कनिष्ठं शुनकं प्रभो ॥ १३
 प्रायेण हि नरश्रेष्ठ ज्येष्ठाः पितृषु वल्लभाः ।
 मातृणां च कनीयांसस्तस्माद्रक्ष्ये कनीयसम् ॥ १४
 उक्तवाक्ये मुनौ तस्मिन्मुनिपत्न्यां तथैव च ।
 शुनःशेषः स्वयं राम मध्यमो वाक्यमब्रवीत् ॥ १५
 पिता ज्येष्ठमविक्रेयं माता चाह कनीयसम् ।
 विक्रेयं मध्यमं मन्ये राजपुत्रं नयस्व माम् ॥ १६
 गवां शतसहस्रेण शुनःशेषं नरेश्वरः ।
 गृहीत्वा परमप्रीतो जगाम रघुनन्दन ॥ १७
 अञ्जरीषस्तु राजार्षीरथमारोप्य सत्वरः ।
 शुनःशेषं महातेजा जगामाशु महायशाः ॥ १८
 शुनःशेषं नरश्रेष्ठ गृहीत्वा तु महायशाः ।
 व्यश्राम्यत्पुष्करे राजा मध्याह्ने रघुनन्दन ॥ १९
 तस्य विश्रममाणस्य शुनःशेषो महायशाः ।
 पुष्करं ज्येष्ठमागम्य विश्रामिचं ददर्श ह ॥ २०

तप्यन्तमृषिभिः सार्धं मातुलं परमातुरः ।
 विषण्णवदनो दीनस्तृष्णया च श्रमेण च ॥ २१
 पपाताङ्गे मुने राम वाक्यं चेदमुवाच ह ।
 न मे ऽस्ति माता न पिता ज्ञातयो बान्धवाः कु-
 तः ॥ २२

चातुमर्हसि मां सौम्य धर्मेण मुनिपुंगव ।
 चाता त्वं हि नरश्रेष्ठ सर्वेषां त्वं हि भावनः ॥ २४
 राजा च कृतकार्यः स्यादहं दीर्घायुरख्ययः ।
 स्वर्गलोकमुपाप्नीयां तपस्तप्त्वा ह्यनुत्तमम् ॥ २४
 स मे नाथो ह्यनाथस्य भव भव्येन चेतसा ।
 पितेव पुत्रं धर्मात्संस्त्रातुमर्हसि किल्बिषात् ॥ २५
 तस्य तद्वचनं श्रुत्वा विश्वामित्रो महातपाः ।
 सान्त्वयित्वा बहुविधं पुत्रानिदमुवाच ह ॥ २६
 यत्कृते पितरः पुत्राञ्जनयन्ति शुभार्थिनः ।
 परलोकहितार्थाय तस्य कालो ऽयमागतः ॥ २७
 अयं मुनिसुतो बालो मत्तः शरणमिच्छति ।
 अस्य जीवितमाचरेण प्रियं कुरुत पुत्रकाः ॥ २८
 सर्वे सुकृतकर्माणः सर्वे धर्मपरायणाः ।
 पशुभूता नरेन्द्रस्य तृप्तिमयेः प्रयच्छत ॥ २९
 नाथवांश्च श्रुनःशेषो यज्ञश्चाविधितो भवेत् ।
 देवतास्तर्पिताश्च स्युर्मम चापि कृतं वचः ॥ ३०

मुनेस्तद्वचनं श्रुत्वा मधुच्छन्दादयः सुताः ।
साभिमानं नरश्चेष्ट सलीलमिदमब्रुवन् ॥ ३१
कथमात्मसुतान्हित्वा चायसे ऽन्यसुतं विभो ।
अकार्यमिव पश्यामः स्वमांसमिव भोजने ॥ ३२
तेषां तद्वचनं श्रुत्वा पुषाणां मुनिपुंगवः ।
क्रोधसंरक्तनयनो व्याहर्तुमुपचक्रमे ॥ ३३
निःसाध्वसमिदं प्रोक्तं धर्मादपि विगर्हितम् ।
अतिक्रम्य तु महाकथं दारुणं रोमहर्षणम् ॥ ३४
श्वमांसभोजिनः सर्वे वासिष्ठा इव जातिषु ।
पूर्णं वर्षसहस्रं तु पृथिव्यामनुवत्सथ ॥ ३५
कृत्वा शापसमायुक्तान्पुत्रान्मुनिवरस्तदा ।
शुनःशेषमुवाचार्तं कृत्वा रक्षां निरामयाम् ॥ ३६
पवित्रपाशैराबद्धो रक्तमाल्यानुलेपनः ।
वैष्णवं यूपमासाद्य वाग्भिरग्निमुदाहर ॥ ३७
इमे च गाथे द्वे दिव्ये गायेथा मुनिपुत्रक ।
अश्वरीषस्य यज्ञे ऽस्मिंस्ततः सिद्धिमवाप्स्यसि ॥ ३८
शुनःशेषो गृहीत्वा ते द्वे गाथे सुसमाहितः ।
त्वरया राजसिंहं तमश्वरीषमुवाच ह ॥ ३९
राजसिंह महाबुद्धे शीघ्रं गच्छामहै वयम् ।
निवर्तयस्व राजेन्द्र दीक्षां च समुपाहर ॥ ४०
तद्वाक्यमृषिपुत्रस्य श्रुत्वा हर्षसमन्वितः ।

जगाम नृपातः शीघ्रं यज्ञवाटमतन्द्रितः ॥ ४१
 सदस्यानुमते राजा पर्वचकृतलक्षणम् ।
 पशुं रक्ताक्षरं कृत्वा यूपे तं समबन्धयत् ॥ ४२
 स बद्धो वाग्भिरग्न्याभिरभितुष्टाव वै सुरौ ।
 इन्द्रमिन्द्रानुजं चैव यथावन्मुनिपुत्रकः ॥ ४३
 ततः प्रीतः सहस्राक्षो रहस्यस्तुतितोषितः ।
 दीर्घमायुस्तदा प्रादाच्छुनःशेपाय वासवः ॥ ४४
 स च राजा नरश्रेष्ठ यज्ञस्य समाप्तवान् ।
 फलं बहुगुणं राम सहस्राक्षप्रसादजम् ॥ ४५

VII. Aus Amaru.

1.

Sittsamkeit.

पटालमे पत्यौ^१ नमयति मुखं जातविनया
 हठाश्लेषं^२ वाञ्छत्यपहरति गात्राणि निभृतम् ।
 न शक्नोत्याख्यातुं स्मितमुखसखीदत्तनयना
 ह्रिया ताम्यत्यन्तः प्रथमपरिहासे नववधूः^३ ॥^४

2.

Schamhaft verliebt.

शून्यं वासगृहं विलोक्य शयनादुत्थाय किञ्चिच्छनै-
 निर्द्राव्याजमुपागतस्य सुचिरं निर्वर्ण्य पत्युर्मुखम् ।

^१ Loc. absol.

^२ Ergänze nochmals *patyāu*.

^३ Subjekt.

^४ Metrum *Sikharinī*.

विश्रब्धं परिचुम्ब्य जातपुलकामालोक्य गरडस्थलीं
लज्जानममुखी प्रियेण हसता बाला¹ चिरं चु-
चिता² ॥³

3.

Versäumte Gelegenheit.

श्विष्टः कण्ठे किमिति न मया मूढया प्राणनाथ-
श्रुत्वास्मिन्वदनविधुतिः किं कृता किं न दृष्टः ।
नोक्तः कस्मादिति नववधूचेष्टितं चिन्तयन्ती
पश्चात्तापं वहति तरुणी प्रेमिणि जाते रसज्ञा ॥⁴

4.

Das Schmollen der Verliebten.

स्फुटतु हृदयं कामः कामं⁵ करोतु तनुं तनुं⁶
न सखि चटुलप्रेम्णा कार्यं पुनर्दयितेन मे ।
इति सख्यसं मानोद्रेकादुदीर्य वचस्तया
रमणपदवी⁷ सारङ्गाख्या सशङ्कमुदीक्षिता⁸ ॥⁹

5.

Verlorene Liebe.

गते प्रेमाबन्धे प्रणयबहुमाने विगलिते
निवृत्ते सङ्गावे जन⁵ इव जने⁶ गच्छति पुरः ।
तदुप्रेक्ष्योप्रेक्ष्य प्रियसखि गतांस्तांश्च दिवसा-
न्न जाने को हेतुर्दलति⁷ शतधा यन्न हृदयम् ॥⁸

¹ Subjekt.   ² Praedicat.   ³ Metrum *Śārdūlavikrīḍitā*.

⁴ Metrum *Mandākrāntā*.   ⁵ Wortspiel.   ⁶ Metrum *Hārīṇī*.

⁷ Das Verbum gehört zum folgenden *yat* (*yanna*).

⁸ Metrum *Śikharīṇī*.

6.

Hingebung.

न जाने संमुखायाते प्रियाणि वदति प्रिये ।
 सर्वाण्यङ्गानि किं यान्ति नेचतामुतकर्णताम् ॥

7.

Überlistet.

कान्ते सागसि शयिते प्रियसखीवेशं विधायांगते
 भान्यालिङ्ग मया रहस्यमुदितं¹ तासंगमाका-
 ङ्गया ।

मुग्धे दुष्करमेतदित्यतितरामुक्त्वा सहासं बला-
 दालिङ्ग च्छलितास्मि तेन कितवेनाद्य प्रदोषा-
 गमे ॥²

8.

Sehnsucht nach der Geliebten.

देशैरन्तरिता शतैश्च सरितामुर्वीभृतां काननै-
 र्यत्नेनापि न याति लोचनपथं कान्तैति जानन्नपि ।
 उद्धीवश्चरणार्धरुद्धवसुधः कृत्वाश्रुपूर्णे दृशौ
 तामाशां पथिकस्तथापि किमपि ध्यायन्मुहुः क्षी-
 यते ॥²

¹ Der Inhalt des 'Geheimnisses' liegt in dem folg. Instrum.
 (der Attribut zu *mayā* ist).

² Metrum *Śārdūlavikrīḍitā*.

VIII. Aus Bhartṛhari.

1.

Unglückliche Liebe.

यां चिन्तयामि सततं मयि सा विरक्ता
 सा चान्यमिच्छति जनं स जनो ऽन्यसक्तः ।
 अस्मत्कृते च परितुष्यति काचिदन्या
 धिक्तां च तं च मदनं च इमां च मां च ॥¹

2.

Das Weib eine Quelle der Lust und des Leidens.

सत्यं जना वधिं न पक्षपाता-
 ल्लोकेषु सर्वेषु च तथ्यमेतत् ।
 नान्यन्मनोहारि नितश्चिनीभ्यो
 दुःखस्य हेतुर्न च कश्चिदन्यः ॥²

3.

Der Liebesgott als Angler.

विस्त्वारितं मकरकेतनधीवरेण
 स्त्रीसंज्ञितं बडिशमच भवास्त्रुराशौ ।
 येनाचिरात्तदधरामिषलोलमर्त्य-
 मत्स्यान्विकृथ स पचत्यनुरागवह्वौ ॥¹

4.

Die Waffen des Weibes.

मुग्धे धनुष्पत्ता केयमपूर्वा तव दृश्यते ।
 यया विध्यसि चेतांसि गुणैरेव न सायकैः ॥

¹ Metrum Vasantatilakā.

² Metrum Indravajrā.

5.

Die Stärke des Weibes.

नूनं हि ते कविवीरा विपरीतबोधा
 ये नित्यमाहुरबला इति कामिनीनाम् ।
 याभिर्विलोलतरतारकदृष्टिपातैः
 शक्रादयो ऽपि विजितास्त्वबलाः कथं ताः ॥¹

6.

Liebespein.

स्मृता भवति¹ तापाय दृष्टा चोन्मादकारिणी ।
 स्पृष्टा भवति मोहाय सा² नाम दयिता कथम् ॥

7.

Liebeslust.

द्रष्टव्येषु किमुत्तमं मृगदृशां प्रेमप्रसन्नं मुखं
 घ्रातव्येष्वपि किं तदास्यपवनः श्रव्येषु किं तद्वचः ।
 किं स्वाद्येषु तदोष्ठपल्लवरसः स्पृश्येषु किं तत्तनु-
 र्धयं किं नवयौवनं सहृदयैः सर्वत्र तद्विधमः ॥⁴

8.

Liebe trübt den Verstand.

तावदेव कृतिनामपि स्फुर-
 त्येष निर्मलविवेकदीपकः ।
 यावदेव न कुरङ्गचक्षुषां
 ताड्यते चपललोचनाञ्चलैः ॥⁵

¹ Metrum *Vasantatilakā*.² Nämlich die Geliebte.³ Hier beginnt ein neuer (nämlich Frage-)Satz.⁴ Metrum *Sārdūlavikrīḍitā*.⁵ Metrum *Rathōddhatā*.

9.

Gefeit gegen Koketterie ist das Alter.

बाले लीलामुकुलितममी सुन्दरा दृष्टिपाताः
 किं क्षिप्यन्ते विरम विरम व्यर्थ एष अमस्ते ।
 संप्रत्यन्ये वयमुपरतं बाल्यमास्था वनान्ते
 क्षीणो मोहस्तृणमिव जगज्जालमालोक्यामः ॥¹

10.

Des Weibes Liebestollheit hat keine Schranken.

उन्मत्तप्रेमसरम्भादारभन्ते यदङ्गनाः ।
 तत्र प्रत्यूहमाधातुं ब्रह्मापि खलु कातरः ॥

11.

Lockung der Sinne.

अजानन्दाहार्तिं पतति शलभो दीपदहनं
 स मीनो ऽप्यज्ञानाद्बडिश्युतमश्नाति पिशितम् ।
 विजानन्तो ऽप्येते वयमिह विषज्जालजटिला-
 न्न मुञ्चामः कामानहह गहनो मोहमहिमा ॥²

12.

Sorglosigkeit des Menschen.

आदित्यस्य गतागतैरहरहः संक्षीयते जीवितं
 व्यापारैर्बहुकार्यभारगुरुभिः कालो न विज्ञायते ।
 दृष्ट्वा जन्मजराविपत्तिमरणं चासद्य नोत्पद्यते
 पीत्वा मोहमयीं प्रमादमदिरामुन्मत्तभूतं जगत् ॥³

¹ Metrum *Mandākrāntā*.

² Metrum *Śikharinī*.

³ Metrum *Śārdūlavikrīḍitā*.

18.

Carpe diem.

परिभ्रमसि किं वृथा क्वचन चित्त विश्रम्यतां
 स्वयं भवति यद्यथा भवति तत्तथा नान्यथा ।
 अतीतमपि न स्मरन्नपि च भाष्यसंकल्पय-
 न्नतर्कितगमागमाननुभवस्व भोगानिह ॥¹

14.

Fatalismus.

मज्जत्वम्भसि यातु मेरुशिखरं शचूञ्जयत्वाहवे
 वाणिज्यं कृषिसेवनादि सकला विद्याः कलाः
 शिक्षतु ।

आकाशं विपुलं प्रयातु खगवत्कृत्वा प्रयत्नं परं
 नाभाष्यं भवतीह कर्मवशतो भाष्यस्य नाशः कुतः ॥²

15.

Nichtigkeit des Lebens.

आयुर्वर्षशतं नृणां परिमितं रात्रौ तदर्थं गतं
 तस्यार्धस्य परस्य चार्धमपरं बालत्ववृद्धत्वयोः ।
 शेषं व्याधिवियोगदुःखसहितं सेवादिभिर्नीयते
 जीवे वारितरंगबुद्बुदसमे सौख्यं कुतः प्राणिनाम् ॥²

16.

Vergänglichkeit.

क्षणं बालो भूत्वा क्षणमपि युवा कामरसिकः
 क्षणं विस्रैहीनः क्षणमपि च संपूर्णविभवः ।

¹ Metrum Pythvi.² Metrum Śārdūlavikrīḍitā.

जराजीर्णैरङ्गैर्नट इव वलीमण्डिततनु-
नरः संसारान्ते विशति यमधानीयवन्निकाम् ॥¹

17.

Einsamkeit des Alters.

वयं येभ्यो जाताश्चिरतरगता एव खलु ते
समं यैः संवृद्धाः स्मरणपदवीं ते ऽपि गमिताः ।
इदानीमेते स्मः प्रतिदिवसमासन्नपतना-
न्नतास्तुल्यावस्थां सिकतिलनदीतीरतरुभिः² ॥³

18.

Weltflucht.

स्थितिः पुण्ये ऽरण्ये सह परिचयो हन्त हरिणैः
फलैर्मैध्या वृत्तिः प्रतिनदि च तल्पानि दृषदः ।
इतीयं सामयी भवति हरभक्तिं स्पृहयतां
वनं वा गेहं वा सदृशमुपशान्त्येकमनसाम् ॥⁴

19.

Würde des Menschen.

आहारनिद्राभयमैथुनं च
सामान्यमेतत्पशुभिर्नराणाम् ।
ज्ञानं नराणामधिकं विशेषो
ज्ञानैर्विहीनाः पशुभिः समानाः ॥⁴

¹ Vgl. Gramm. § 661 b.² Metrum *Śikharinī*.³ Hängt ab von dem vorhergehenden *tuḷya-*.⁴ Metrum *Upajāti*-.

20.

Schmuck des Mannes.

केयूरा न विभूषयन्ति पुरुषं हारा न चन्द्रोज्ज्वला
 न स्नानं न विलेपनं न कुसुमं नालंकृता मूर्धजाः ।
 वारथेका समलंकरोति पुरुषं या संस्कृता धार्यते
 क्षीयन्ते ऽखिलभूषणानि सततं वाग्भूषणं भूष-
 णम् ॥¹

21.

Die Macht des Wissens.

विद्या नाम नरस्य रूपमधिकं प्रच्छन्नगुप्तं धनं
 विद्या भोगकरी यशःसुखकरी विद्या गुरुणां गुरुः ।
 विद्या बन्धुजनो विदेशगमने विद्या परा देवता
 विद्या राजसु पूजिता न तु धनं विद्याविहीनः
 पशुः ॥¹

22.

Edelmut, Eigennutz und Bosheit.

एते सत्पुरुषाः परार्थघटकाः स्वार्थं परित्यज्य ये
 सामान्यास्तु परार्थमुद्यमभृतः स्वार्थाविरोधेन ये ।
 ते ऽमी मानुषराक्षसाः परहितं स्वार्थाय विघ्नन्ति ये
 ये तु घ्नन्ति निरर्थकं परहितं ते के' न जानीमहे ॥¹

¹ Metrum *Sārdūlavikrīḍitā*.

² Konstruiere *kē* (sc. 'sind') *tē*, *yē* tu ...

23.

Kennzeichen eines guten Freundes.

पापान्निवारयति योजयते हिताय
 गुह्यानि गूहति गुणान्प्रकटीकरोति ।
 आपन्नं च न जहाति ददाति काले
 सन्मिचलक्षणमिदं प्रवदन्ति सन्तः ॥¹

24.

Handlungsweise der Guten.

तृष्णां च्छिन्धि भज क्षमां जहि मदं पापे रतिं मा कृथाः
 सत्यं ब्रूह्यं नुयाहि साधुपदवीं सेवस्व विद्वज्जनान् ।
 मान्यान्मानय विद्विषोऽप्यनुनय प्रच्छादय स्वान्गुणा-
 न्कीर्तिं पालय दुःखिते कुरु दयामेतत्सतां चेष्टि-
 तम् ॥²

25.

Das Endziel des Lebens.

प्राप्ता जरा यौवनमप्यतीतं
 बुधा यतेध्वं परमार्थसिद्धौ ।
 आयुर्गतप्रायमिदं यतो ऽसौ
 विश्रम्य विश्रम्य न याति कालः ॥³

¹ Metrum *Vasantatilakā*.

² Metrum *Sārdūlavikrīḍitā*.

³ Metrum *Upajāti*.

Übersicht der in den Texten vorkommenden Metra.

Eine kurze Darstellung der indischen Metrik findet sich in Benfey's Handbuch der Sanskritsprache II, 1. S. 317ff. — Die Namen der einzelnen Strophen sind poetische Metaphern und sagen nichts über die Beschaffenheit der Verse aus.

I. Der *Ślōka*-, d. h. 'Strophe', ist der epische Vers $\chi\alpha\tau' \ \acute{\epsilon}\xi\omicron\chi\acute{\eta}\nu$, wird aber auch sonst (z. B. in den der Prosa beigemischten Sprüchen und in metrischen Erzählungen) sehr häufig verwendet; wo in den Texten nichts anderes vermerkt ist, liegt der *Ślōka*- vor. Er ist ein Doppelvers von je 16 Silben; jeder Teil besteht aus zwei Gliedern zu 8 Silben, deren Quantität nur teilweise durch feste Regeln bestimmt ist: der Schluß der Verszeile ist jambisch, vgl. das Schema:

◡◡◡◡ | ◡ — — ◡ || ◡◡◡◡ | ◡ — ◡◡

II. *Puṣpītāgrā* 'die Blumengeschmückte' (V, 14—35) ist ein Doppelvers, in dem sich das folgende zweigliedrige Schema zweimal wiederholt:

◡◡◡◡◡ — ◡ — ◡ — ◡ | ◡◡◡◡ — ◡◡ — ◡ — ◡◡

III. In den übrigen (lyrischen) Metra zerfällt jeder Vers (oder jede Strophe) in 4 gleich gebaute Glieder, deren Quantität und Silbenzahl fest geregelt ist.

1. *Triṣṭubh*- (zu *stubh*- 'Jubelruf'), Strophen von 44 Silben, in Gliedern von je 11 Silben.

a) *Indravajrā* 'mit Indra's Donnerkeil versehen' (VIII, 2). Schema (eines Gliedes):

— — — — — — — — — — — — — — —

b) *Upēndravajrā* 'Unterart von Indravajrā' (II, 2, S. 20f.). Schema:

— — — — — — — — — — — — — — —

c) *Upajāti-* 'Unterart' (VIII, 19. 25). Schema:

— — — — — — — — — — — — — — —

d) *Rathōddhatā* 'die auf ihren Wagen stolze' (VIII, 8). Schema:

— — — — — — — — — — — — — — —

2. *Śakvarī* 'die vermögende', Strophen von 56 Silben, in Gliedern von je 14 Silben.

a) *Vasantatilakā* 'Frühlingszier' (VIII, 1. 3. 5. 23). Schema:

— — — — — — — — — — — — — — —

3. *Atyaṣṭī* 'über 8 hinausgehend' (?), Strophen von 68 Silben, in Gliedern von je 17 Silben.

a) *Śikhariṇī* 'die Spitzige' (VII, 1. 5. VIII, 11. 16. 17. 18). Schema:

— — — — — | — — — — — — — — — — — — — — —
(Hinter der 6. Silbe ist eine Caesur.)

b) *Hārīṇī* 'die mit einer Perlenschnur geschmückte' (VII, 4). Schema:

— — — — — | — — — — — | — — — — — — — — — — —
(Caesur hinter der 6. und 10. Silbe.)

c) *Pṛthvī* 'die Üppige' (VIII, 13). Schema:

— — — — — | — — — — — — — — — — — — — — —
(Caesur hinter der 8., bisweilen hinter der 11. Silbe.)

d) *Mandākrāntā* 'die langsam wandelnde' (VII, 3 und VIII, 9). Schema:

— — — — — | — — — — — — — — — — — — — — —
(Caesur hinter der 4. und 10. Silbe.)

60 Übersicht der in den Texten vorkommenden Metra.

4. *Atidhṛti*- 'über die *dhṛti*-¹ hinausgehend', Strophen von 76 Silben in Gliedern von je 19 Silben.

a) *Śārdūlavikrīḍitā* 'das Tigerspiel' (VII, 2. 7. 8. VIII, 7. 12. 14. 15. 20. 21. 22. 24). Schema:

— — — ◡ ◡ — ◡ — ◡ ◡ ◡ — | — — ◡ — — ◡ ◡
(Caesur hinter der 12. Silbe.)

---

¹ *dhṛti*- 'das Festhalten' ist seinerseits der Name einer Strophe von 72 Silben.

Glossar.

Das grammatische Geschlecht (*m. f. n.*) ist nur da angegeben, wo es nicht durch die Stammform eindeutig bestimmt ist, vgl. Grammatik § 224; bei *a*-Stämmen ist ferner nur das neutrale Geschlecht bezeichnet. Ein G. bedeutet, daß ein Wort in der Grammatik behandelt und dort mit Hilfe des Wortregisters zu finden ist. Sonstige erklärungsbedürftige Abkürzungen sind:

Abs. = Absolutivum.

AK. = als Anfang eines Kompositums vorkommend.

C. = Causativum.

D. = Desiderativum.

EK. = am Ende eines Kompositums.

Pf. = Perfekt.

P. Pt. = Participium Praeteriti.

अ defektiver Pron.-St., s. अयम्.

अ vor Cons., अन° vor Voc. = *a*-privativum, vor Substantiven und Adjektiven. G.

अकस्मात् (*ka*-) Adv. ohne Grund, unerwartet, plötzlich. G.

अकारण (*kar*-) grundlos.

अकृत्य (*kar*-) nicht zu tun; *n.* Untat.

अकार्य (*kar*-) was nicht getan werden darf; *n.* Unrecht.

अक्षर (*kṣar*-) nicht zerrinnend; *n.* Schriftstück, Urkunde.

अखिल (*khila*- 'Lücke') lückenlos, ganz, all.

अखेद (*khēda*-, W. *khid*- 'reißen, stoßen, drücken') *m.* Nichtermüdung, Unverdrossenheit.

अगध (*s. gahana*-) nicht seicht, tief.

अग्नि (*lat. ignis*, *ab. ognis*) *m.* Feuer; Gott des Feuers. G.

अग्र *n.* Spitze, äußerstes Ende; *EK.*, *Acc.* vor—hin, in die Nähe; *Loc.* in Gegenwart von.

अग्रजो (*agra*- und *mā*-) anführend, princeps. G.

अग्र्य (*agra*-) an der Spitze

stehend, der vorzüglichste, beste.

अस्य schlimm, böse; n. das Übel.

अघविघातकर्तृ (agha-, vi-ghāta-, kar-) Schuld tilgend.

अङ्ग (ἄγκος, ὄγκος, lat. uncus) m. Haken; Schooß; Seite, Nähe. G.

अङ्ग (ahd. encha 'Schenkel'?) n. Glied des Körpers.

अङ्गना Frau.

अङ्गराग (anga- und rāga-, W. raj-) Puder, Schminke.

अङ्गी (anga-) Adv. mit अङ्ग sich etwas aneignen, unternehmen. G. s. v. kar-.

अङ्गुल m. n. Daumenbreite.

अङ्गुलि (lat. unguis und ab. noga 'Fuß'?) m. Fuß. G.

अचिर (cira-) nicht lang; - Abl. in Kurzem, bald. G.

अच्युत (cyu-) unerschütterlich, unvergänglich; auch Beiname Viṣṇu's.

अज (zu aj- 'treiben', gr. ἄγω, lat. ago?) m. Ziegenbock.

अजानन्त (jñā-) nicht kennend.

अज्ञान n. das Nichtwissen, Nichtkennen.

अङ्क (zu anka-, gr. ἄγκυλος?) m. Saum, Ecke.

अट्ट umherschweifen; परि umherschweifen, umhergehen. G.

अटवी Wald. G.

अष्ट (ab. jędro 'Hode') n. Ei. G.

अतन्द्रित (tand-'ermatten') unermüdllich.

अतः (Pron. a-) von da; deshalb, daher. G.

अतर्कित (tark-'vermuten') unerwartet.

अति (gr. ἔτι, lat. et) Adv. vorüber; überaus, allzu. G.

अतितराम (ati) Adv. überaus, sehr. G.

अतीत s. इ.

अतीव (ati + iva) Adv. in hohem Grade.

अत्यन्त (ati und anta-) Adv. bis ans Ende während, vollständig. G.

अथ (Pron. a-) Adv. hier, hierher, dort, da, dann. G.

अथ (Pron. a-) Adv. dann, darauf; अथ वा oder auch, sogar, jedoch. G.

अदः s. असी.

अदर्शन (darś-) n. das Nichtgesehenwerden, Unsichtbarkeit.

अद्य (Pron. a- + dyā, das mit dyāuḥ zusammenzuhängen scheint) Adv. heute;

अद्यापि noch heute. G.

अद्रि *m.* Fels, Berg. *G.*

अधम (lat. *infimus*) der unterste, niedrigste. *G.*

अधमचेष्ट (s. *cēṣṭ-*) von der niedrigsten Handlungsweise, gemein handelnd.

अधः (lat. *inf-ra*, got. *und-ar*) *Adv.* unten. *G.*

अधर (lat. *inferi*) der untere; *m.* Unterlippe; *auch collectiv* die Lippen. *G.*

अधस्तात् (*adhah*) *Adv.* unten, unterhalb. *G.*

अधिक (*adhi* 'auf, über', zu got. *und?*) *Adv.* überschüssig, hinzukommend, größer als gewöhnlich, außerordentlich. *G.*

अधिकार (*kar-*) *m.* Oberaufsicht.

अधिप (*pā-*, s. *pāla-*) Gebieter, Herr. *G.*

अधिपति (*pati-*) = vor.

अधुना (*adhvan-*) *Adv.* jetzt. *G.*

अधोमुख (*adhah, mukha-*) mit nach unten gerichtetem Gesicht.

अध्यापय् s. इ.

अध्वन् (im Pāli *andh-* 'gehen', gr. dor. ἄνθρον = ἄλθρον, mlat., ital. *andare*) *m.* Weg. *G.*

अन, **अनिति** (gr. *ἀνεμος*, lat. *animus*, got. *-anan*) *atmen.* *G.*

अनघ (*agha-*) schuldlos.

अनन्त (*anta-*) unendlich; *m.* = Viṣṇu. *G.*

अनन्तरम् (*antara-*) *Adv.* gleich daneben; hierauf, dahinter. *G.*

अनन्यचेतस (*anya-* und *cētas-*) ohne andere Gedanken; ganz versunken in (*Loc.*).

अनन्यसम (*anya-* und *sama-*) keinem andern gleichend, unübertroffen. *G.*

अनसूयन्त (*asūyāmi* 'ich murre') nicht murrend.

अनागतवन्त (*gam-*) die Zukunft betreffend. *G.*

अनाथ (*nātha-*) schutzlos.

अनादि (*ādi-*) ohne Anfang.

अनार्थ (*ārya-* 'der Arier') sich nicht wie ein Arier tragend, unehrenhaft.

अनित्य (*nitya-*) unbeständig, vergänglich.

अनिमिष (*miṣ-* 'die Augen aufschlagen') die Augen nicht schließend; nicht blinzeln.

अनिल (*an-*) *m.* Wind. *G.*

अनिश beständig, ununterbrochen.

अनु (wohl zu gr. *áná*) *Adv. und Praepos.* hinter, nach, über—hin, zu—hin. *G.*

अनुज (*jan-*) nachgeboren; *m.* der jüngere Bruder.

अनुत्तम (*uttama-*) der höchste, stärkste.

अनुदिनम् (*dīna-*) *Adv.* täglich.

अनुमत (*man-*) *n.* Erlaubnis, Zustimmung. *G.*

अनुराग (*raj-*) *m. eigtl.* Färbung; Zuneigung, Liebe.

अनुलेपन (*lip-*) *n.* Salbe.

अनुष्ठान (*sthā-*) *n.* Ausführer, Vollführer.

अनुकृता (*ṛna-* 'Schuld') Schuld(en)losigkeit.

अनुत (*ṛta-*) *n.* Lüge.

अनेक (*ēka-*) mehrfach; *Pl.* manche.

अनेकधा (*ēka-*) auf mehrfache Weise, vielmals.

अन्त (got. *andeis*) *n.* Rand, Ende; *EK.* (durch etwas) ein Ende nehmend; *Loc.* bei, in (*EK.*); schließlich. *G.*

अन्तर (lat. *inter*) 1) *Adv.* innen, im Innern. 2) *Praep.* mit *Gen.* innerhalb, inmitten; aus—heraus. *G.*

अन्तर (gr. *ἐντερα*, lat. *interior*) nahe; *n.* das Innere; *Loc.* inzwischen; *Instr.* in

der Entfernung von; *EK.* in —hinein. *G.*

अन्तरस्थ (*sthā-*) im Innern, innerhalb befindlich.

अन्तराय (*antar, i-*) *m.* Hindernis.

अन्तरित *s. इ.*

अन्तरी mit **क्व** dazwischen setzen, einsetzen.

अन्तिक (*ánti*, lat. *ante*) nahe; *n.* Nähe. *G.*

अन्ध blind.

अन्धकार (*kar-*) finster, dunkel; *n.* Finsternis.

अन्धकूप (*andha-, kūpa-*) *m.* verdeckter Brunnen.

अन्न (*ad-*, lat. *ēdo*, gr. *ἔδομαι*) *n.* Speise. *G.*

अन्व (vgl. *antara-* 'der andere', got. *anþar*) anderer. *G.*

अन्वया *Adv.* auf andere Weise, anders; fälschlich, unrecht. *G.*

अन्वयावृत्ति (*vytti-*) sich auf andere Weise benehmend, verändert.

अन्वलीक (*lōka-*) für eine andere Welt bestimmt.

अन्वय (*i-*) *m.* Nachkommenschaft, Familie. *G.*

अन्वित *s. इ.*

अन्वेषण (2. *iṣ-*) *n.* das Suchen, Forschen nach.

अप (ἀπό) *Praep.* ab, weg, von weg. **G.**

अपहृत (*kar-*) *n.* Schädigung. **G.**

अपर (*apa*, got. *afar*) der hintere; andere. **G.**

अपरम् *Adv.* nachher, fern. **G.**

अपरयन्त (*paś-*) nicht sehend.

अपसद् (*sad-*) ein Ausgestoßener, gemeiner Mensch.

अपह (*han-*) *EK.* tilgend.

अपाप (*pāpa-*) nicht schlecht, unschuldig.

अपि (gr. ἐπι) dazu, auch, sogar; häufig in Verbindung mit andern Partikeln, mit Adverbien u. Pronomina. **G.**

अपूर्व (*pūrva-*) noch nicht dagewesen, unvergleichlich.

अबल (*bala-*) ohne Kraft, schwach.

अभय (*bhī-*) *n.* Sicherheit, Straflosigkeit.

अभयप्रदान (*pradāna-*) *n.* Gewährung von Sicherheit.

अभयवाच (*vāc-*) *f.* Sicherheitsversprechen.

अभाव (*bhū-*) das Nichtvorhandensein.

अभाव्य (*bhū-*) was nicht geschehen soll.

अभि (lat. *ob*[?], got. *bi*) *Praep.* herbei; zu—hin. **G.**

अभिधा (*dhā-*) *f.* Name, Benennung; *EK.* einen Namen habend, — heißend. **G.**

अभिधान (*dhā-*) Benennung, Name. **G.**

अभिमान (*man-*) Hochmut, Stolz.

अभिमुख (*mukha-*) zugewendet; *म् Adv.* (*EK.*) nach—hin.

अभिलाष (*laš-*, bezw. *las-*, gr. *λilαiομαι*) das Verlangen (nach etwas).

अभिषिक्त *s.* सिच.

अभिहित *s.* धा.

अभेद (*bhēda-*, *bhid-*) nicht verschieden, identisch.

अभ्यन्तर (*antara-*) der innere, nächste; Angehöriger, Freund.

अमर (*mar-*) unsterblich; *m.* ein Gott.

अमल (*mala-*) fleckenlos, rein.

अमात्य (zu *amā-* 'daheim') Hausgenosse, Minister.

अमी, **अमू** *s.* असी.

अमृत (*mar-*) unsterblich; *n.* Ambrosia.

अम्बरीष männl. Name.

अम्बुराशि (*ambu-* 'Wasser' [*ambhas-*, gr. *ἄμβρος*?] und

rāṣī- 'Haufe, Menge' *m.*
Meer.

अम्बस (gr. ἄμβρος, lat. *imber*) *n.* Wasser. *G.*

अयम् dieser. *G.*

अयुत *m. n.* Myriade. *G.*

अयोध्या Name einer Stadt. *G.*

अरक्षितर् (*rakṣ-*) Nicht-Schützer.

अरख *n.* Wald.

अरि Feind.

अरिंदम (*dam-*) Feinde bändigend. *G.*

अर्क (*arc-*) Strahl, Sonne. *G.*

अर्च strahlen; *C.* अर्चयामि strahlen machen, verehren; *P. Pt.* अर्चित. *G.*

अर्घ Geschäft; Ziel, Zweck; Sache; Besitz, Reichtum; *Acc. Loc.* wegen (*EK.*). *G.*

अर्घतः *Adv.* um eines Zweckes willen. *G.*

अर्घतृष्णा (*trṣṇā*) Geldgier, Habsucht.

अर्घदत्त männl. Name.

अर्घपति (*pati-*) Sachwalter, Richter.

अर्थय् (*artha-*) *Med.* sich etwas vornehmen; *प्र* sich erbitten, jem. bittend angehen; *प्रार्थित* *P. Pt.*

अर्थिन (*artha-*) begehrend. *G.*

अर्ध halb; *n.* Hälfte. *G.*

अर्धचन्द्र (*candra-*) Halbmond; die zum Packen halbmondförmig gebogene Hand; **अचन्द्रं दा** jem. am Halse packen.

अर्ह (gr. ἀλφάνω, ἀλφῆ) verpflichtet sein, müssen. *G.*

अलक्षित (*lakṣ-*) unbeachtet.

अलम् *Adv.* zur Genüge, gehörig; mit **कर्** schmücken; **समलंकर** dasselbe. *G.*

अलिङ्ग großer Wassertopf.

अलीक (zu lat. *alius?*) unwahr, falsch.

अवकाश (*kāś-*) freier Platz; Gelegenheit zu.

अवश (*vaś-*) keinen eigenen Willen habend, *invitus.*

अवस्था (*sthā-*) *f.* Zustand.

अवाच्य (*vac-*) unaussprechbar.

अवाह (*ava* 'weg, herab') abwärts, nach unten gerichtet. *G.*

अविक्रेय (*kri-*) nicht verkäuflich.

अविघ्नित (*han-*) ungehindert.

अविरोध (*rudh-*) kein Wi-

derspruch mit, kein Nachteil für (*EK.*).

अव्यय (*i-*) unvergänglich, unveränderlich.

1. **अग्र**, **अग्नोति** (Tiefstufe zu *naś-* 'erreichen', lat. *nanciscor*) erlangen; **उप** *das-selbe*. *G.*

2. **अग्र**, **अग्नोति** essen, verzehren. *G.*

अशुभ (*śubha-*) unschön, schlecht.

अशेष (*śeṣa-*) ohne Rest, vollständig.

अश्रद्धेय (*śraddhēya-*) ungläublich.

अश्रु (zu gr. *δακρυ*, got. *tagr?*) *n.* Träne. *G.*

अश्व (lat. *equus*, gr. *ἵππος*) Pferd. *G.*

अश्वकुटी (*kuti-*) Pferde-stall.

अश्वमेध (*mēdhya-*) Roß-opfer (ein sehr hohes und besonders verdienstliches Opfer).

अष्ट, **अष्टौ** (gr. *ὀκτώ*, lat. *octo*) acht. *G.*

अष्टभाग (*bhaj-*) der 8. Teil, Achtel. *G.*

1. **अस**, **अस्ति** (gr. *ἔσ-τί*, lat. *es-t*, got. *is-t*) sein, da sein. *G.*

2. **अस**, **अस्यति** (weg)werfen,

schleudern, **अस्य** *P. Pt.*; **निस** (**निर्**) hinauswerfen; **विपर्यस्य** herumstehend; **समस्य** verbunden; ganz, all. *G.*

असन्त (1. *as-*, *sant-*) nicht seiend; schlecht.

असंदिग्ध (*dih-*) nicht zweifelhaft; **अन्** *Adv.* ohne Zweifel.

असाधु (*sādhu-*) nicht gut, schlecht.

असार (*sar-*) untauglich, wertlos.

असि (lat. *ensis*) *m.* Schwert.

असु (1. *as-?*) *m.* Lebenshauch, Leben.

असुर geistig, göttlich; *m.* der höchste Geist (*bes.* *Varuṇa*); böser Geist. *G.*

असौ jener. *G.*

अस्तमन (wohl *mi.* Ursprungs, aus *astam-ayana-* 'Heimgang', zu *asta-* [gr. *νόστος*] 'Heimat' und *i-*) *n.* Sonnenuntergang.

अस्तमोह *s.* 2. **अस** *u.* मोह.

अस्थूल (*sthūla-*) nicht grob, fein.

अस्यत् *u.* *ä. s.* **अहम्**.

अस्मिन्, **अस्य** *s.* **अ** (*Pron.*).

अहन् und **अहः** (**अहर्**) *n.* Tag. *G.*

अहम् *ich.* *G.*

अहरहः (*ahar-*) Tag für Tag, mit jedem Tag.

अहर्निशम् (*niś-*) *Adv.* Tag und Nacht. *G.*

अहह *Interj.* wehe!

अहिंसा (*hiś-*) das Nichts-zuleidetun.

अहो *Interj.* ach. *G.*

आ (vielleicht in gr. ὠ-
ρούμαι?) *Praep.* mit *Abl.*
von—an; mit *Acc.* hin—
zu. *G.*

आकर्ण्य (*karna-*) das Ohr
hinhalten, hinhorchen, hören.

आकाङ्क्षा (*kāṅkṣ-* 'begeh-
ren', vgl. ahd. *hungar*) Ver-
langen, Wunsch.

आकाश (*kāś-*) *m. n.* freier
Raum, Luftraum.

आकुल verwirrt, bestürzt;
erfüllt von.

आकुलित verwirrt von.

आकुली mit *क्व* verwirren.

आक्रन्द (*kraṇd-* 'schreien',
gr. κέλαδος) Geschrei.

आक्षेप (*kṣip-*) Hinweisung,
Schmähung.

आख्या (*lhyā-*) *f.* Benen-
nung, Name; *EK.* — heis-
send. *G.*

आख्याण (*lhyā-*) *n.* Er-
zählung, Legende.

आगमन (*gam-*) *n.* das Her-
ankommen, Ankunft.

आज्य *n.* Opferschmalz.

आतुर (*tura-* 'wund', gr.
τεῖρω τορεῖν, lat. *tero*) lei-
dend, krank.

आत्मन् (ahd. *ātum*) *m.*
Hauch; Seele; Selbst, auch
als *Pronomen* (selbst, eigen)
gebraucht. *G.*

आत्मनातृतीय (*trtīya-*) selb-
dritt. *G.*

आत्मीय (*ātman-*) eigen. *G.*

आदि (abulg. *jedins* 'eins')
m. 1) Anfang. 2) *EK.* be-
ginnend mit . . . *G.*

आदित्य = **आदि**. *G.*

आदितः (*ādi-*) *Adv.* von
Anfang an. *G.*

आदित्य Sohn der Aditi,
Sonnengott, Sonne.

आद्य (*ādi-*) 1) am Anfang
befindlich. 2) *EK.* wie **आ-
दि**. *G.*

आनन्द (*nand-*) Wonne,
Lust.

आप, **आप्नोति** (lat. *apiscor*,
adipiscor) erreichen, erlan-
gen; **अव**, **प्र**, **संप्र**, **सम्** *das-
selbe*; **प्राप्त** *P. Pt.* erlangt;
angelangt, angekommen, **सं-
प्राप्त** geraten (in), **समाप्त** be-
endet, zu Ende geführt; *C.*
प्र + **आपयति** einen zu jem.
gelangen lassen, hinführen.

आपद् (eigtl. 'Zu-fall' zu
pad-) *f.* Unglück.

आपः (vgl. 'Ασ-ωπ-ός, 'Iv-ωπ-ός) *f. Plur. tantum* Wasser. *G.*

आभरत्न (*bhar-*) *n.* Schmuck.

आमिष (*āma-* 'roh', gr. ὀμύς) *n.* Fleisch. *G.*

आम्बस (*ambhas-*) aus Wasser bestehend, Wasser seiend. *G.*

आयत (*yam-*) lang.

आयुध (*yudh-*) *n.* Waffe.

आयुष् (gr. αἰή, lat. *aevum*, got. *aiws*) *n.* Leben. *G.*

आरख्यक (*aranya-*) *n.* Waldbuch, *d. h.* derjenige Teil der Brähmanalitteratur, der von den Waldeinsiedlern studiert wird. *G.*

आरन्ध *s.* रन्ध.

आरोपित *s.* रह.

आर्त (*ā + ṛta-*, vgl. *ṛcchati*) *eigtl.* hineingeraten (*P. Pt.*); niedergeschlagen, bekümmert.

आर्द्र (*ard-* 'fließen', gr. ἄρδω) feucht, frisch, zart.

आर्य arisch, Arier; Ehrenmann.

आर्यकुट्ट (*juṣ-*) von Ehrenmännern geschätzt.

आसप *s.* सप.

आसम्बन (*amb-*) *n.* Stütze, Halt.

आसद्य (*li-*, *s. pralaya-*) *m. n.* Wohnung, Behausung.

आसद्योः *s.* अहम्.

आसद्य (*vas-*) Nachtlager, Herberge. *G.*

आवाह (*vah-*) das Herbeiführen.

आशय (*śē-*) Sitz (des Gefühls); Gemüt.

आशा Raum, Himmelsgegend.

आशु (gr. ὠχύς, lat. *ōcior*) *Adj. u. Adv.* schnell. *G.*

आश्रम (*śram-*) Einsiedelei.

आश्रय (*śri-*) Stütze, Träger; Wohnsitz, Heimat.

आश्लेष (*śliṣ-*) Umschlingung, Umarmung.

आस, **आसे** (gr. ἵστα) sitzen; **सम** sich wo aufhalten, wohnen, *P. Pt.* समासीन. *G.*

आसक्त *s.* सक्त.

आसन (*ās-*) *n.* das Sitzen.

आसन्न *s.* सह.

आस्ता (*sthā-*) *f.* Verlangen nach.

आस्थान (*sthā-*) *n.* Audienzsaal.

आस्य (*ās-* 'Mund', lat. *ōs*) *n.* Mund.

आस्ताद् (*svād-*) das Kosten, der Genuß von etwas.

आह *defekt. Perf.* ich sprach; **प्राह** *dasselbe. G.*

आहव (*hvā-*) Herausforderung, Kampf.

आहार (*har-*) das Herbeiholen, das Zusichnehmen von Nahrung; Nahrung.

1. **इ, एति** (*gr. εἶμι, lat. eo*) gehen; **अति** vorübergehen, *P. Pt.* **अतीत** vergangen, **वतीत** *dass.*; **अध्यापय्** (*C.*) studieren lassen, unterrichten; **अगु** nachgehen, folgen, *P. Pt.* **अन्वित** versehen mit, **समन्वित** begleitet von, erfüllt mit; **अन्तर** dazwischen treten, *P. Pt.* **अन्तरित** getrennt; **अभि** herankommen, hinzugehen zu (*Acc.*); **अव** betrachten, erkennen, erfahren; **समव** erachten, halten für (*mit इव*); **आ** hingehen zu; **अभ्या** herankommen zu; **उद्** aufgehen (*von Gestirnen*), *P. Pt.* **उद्दित**; **उप** hingehen zu; **विपरि** fehlschlagen, *P. Pt.* **विपरीत** verkehrt. *G.*

2. **इ** *Pronominalstamm, s. अयम्. G.*

इङ्, इङ्गति (*ते*) sich bewegen. *G.*

इङ्ग (*ing-*) beweglich.

इच्छा (2. *iṣ-*) Wunsch.

इतः (*s. Pron.-St. i-*) *Adv.*

von hier; daher; **इतश्चेतश्च** von hier und dort, hierhin und dorthin. *G.*

इति (*Pron.-St. i-*) *Adv.* so, *auf Gesprochenes und Gedachtes hinweisend*; **इत्यादि** (*ādi-*) so und so weiter sprechend, *wobei nur ein Teil des Gesprochenen angeführt wird. G.*

इत्थम् (*Pron.-St. i-*) *Adv.* so, *auf diese Weise. G.*

इदम् *s. अयम्.*

इदानीम् (eine nicht ganz klare Weiterbildung von *idā* 'jetzt', das selbst wohl zum *Pron.-Stamm i-* gehört, vgl. *ya-dā* u. ä.) *Adv.* jetzt. *G.*

इन्द्रजाल (*jāla-*) *n.* Indra's Netz; Blendwerk, Zauber; **इन्द्रजालवत्** *Adv.* wie Blendwerk.

इमान्, इमे *u. ä. s. अयम्.*

इयन्त (*Pron.-St. i-*) so groß, so lang. *G.*

इव (*Pron.-St. i-*) *Adv.* wie, gleichsam, wohl, eben. *G.*

1. **इष्, इषति** (vgl. *gr. λαίω = ai. iṣanyāmi* 'ich treibe an') aussenden; aussprechen, verkünden als; **प्र** aussenden; **अगुप्रेषयति** *C.* hinsenden, *P. Pt.* **अगुप्रेषित. G.**

2. **इष्, इच्छति** (*ahd. eiscōn*)

wünschen; अनु suchen, forschen nach. G.

इह (Pron.-St. i-) Adv. hier. G.

ईक्ष्, ईक्षते (eigtl. redupl. Praes. der mit *s* erweiterten Wurzel *iqʰ-/oqʰ-* 'sehen', vgl. *akṣi-* 'Auge', lat. *oculus*, gr. *ὄφθαλμοι*) sehen, erblicken; अत्र betrachten; berücksichtigen; उद् nach jem. anschauen, erwarten; उत्त zu etwas hinschauen, an etwas denken; निस् betrachten, प्रति erwarten, वि betrachten, ansehen, erfahren; अभिवि ansehen, erblicken. G.

ईदृश्, ईदृश (s. Pron.-St. i- und *dyṣ-*) so beschaffen, solch. G.

ईर, ईरते (W. *ar-*, vgl. Aktiv *iyarti*, gr. *ιάλλω*) in Bewegung setzen; C. ईरयति anregen; ausrufen, verkünden, offenbaren. G.

ईश्वर (ईṣ- 'besitzen', got. *aigan*) Besitzer, Herrscher, Gebieter. G.

ईह, ईहते nach etwas streben, begehren. G.

उक्त s. वच्. G.

उक्तवन्त s. वच् G.

उक्तवाक्य (*vac-*) ein Wort gesprochen habend.

उक्ति (*vac-*) f. Ausspruch, Wort. G.

उच्य, उच्यति (got. *bi-ūhts*) Gefallen finden an etwas, gewohnt sein; P. Pt. उचित, समुचित gewohnt, angemessen, geeignet.

उच्चैः (*Instr. Pl.* von *ucca-* 'hoch', d. i. *ud+ca-*) Adv. hoch; laut. G.

उच्छ्रवण (*śṛṅkhalā* 'Kette, Fessel') entfesselt, zügellos.

उच्चित (*ud* und *śri-*) erhaben, hoch. G.

उज्ज्वल (*jval-*) glänzend, strahlend.

उत (gr. *-ute* in *ἤύτε*) Adv. und, auch; in Doppelfragen (oder) zur Einführung des 2. Gliedes; verstärkt auch उताहोसित. G.

उत्तम (*ud-*) der höchste. G.

उत्सङ्ग (*sanga-*?) Schoß.

उत्सर्ग (*sarj-*) das Loslassen, Aufgeben.

उत्सर्ग (*su-* 'antreiben') Fest, Jubel.

उत्सुक unruhig, aufgeregt; verlangend nach.

उद् (got. *ūt*) mit Verben und Nomina hinauf; hinaus, aus. G.

उदकान्त (*udan-*) Wasser-
grenze.

उदधि (*udan-, dhā-*) *m.*
Wasserbehälter, Meer.

उदन (gr. ὕδωρ, ὕδατος,
got. *watō*) *n.* Wasser. *G.*

उदय (*i-*) Aufgang.

उदर्क Folge, Zukunft.

उदित *s.* वह्.

उद्वीव (*grīvā*) mit aufge-
richtetem Hals.

उद्वत (*ud+han-*) erregt;
stolz, übermütig.

उद्युत, उद्युत्व *s.* हर्.

उद्यमभृत् (*udyama-* bezw.
yam- und *bhar-*) sich an-
strenghend, tätig. *G.*

उद्यान (*yā-*) *n.* Lust-
garten.

उद्रेक (*ric-*) Übermaß. *G.*

उद्वेन (*vij-* 'zittern', ahd.
wihhan) das Zittern, Un-
ruhe.

उद्वान्त (*mad-*) berauscht,
toll.

उद्व्याद् (*mad-*) Raserei,
Tollheit.

उद्व्यादकारिन् (*kar-*) Toll-
heit hervorrufend.

उप (ὄπρό) *Praep.* hinzu;
zu—hin; bei, auf. *G.*

उपकार (*kar-*) Dienst,
Hilfe, Wohltat.

उपग्रह (*grah-*) das Er-
greifen. *G.*

उपदेशक (*diś-*) Lehrer. *G.*

उपभोग (*bhuḡ-*) Genuß.

उपरत *s.* रम्.

उपरोध (*rudh-*) Hem-
mung, Störung.

उपवास (1. *vas-*) Fasten.

उपशमन (*śam-*) *n.* Be-
ruhigung, Linderung.

उपशान्ति (*śam-*) *f.* Ruhe,
Gemütsruhe. *G.*

उपाख्यान (*khyā-*) *n.* Er-
zählung.

उपाध्याय (*i-*) Lehrer.

उपाय (*i-*) Mittel, List,
Art und Weise.

उभौ (Dual, gr. ἄμφω?)
beide. *G.*

उर्वीभृत् (*urvī-* [— gr. εὐ-
ρῆα] 'Erde' und *bhar-*) *m.*
Berg.

उरुक् *n.* Feuerbrand.

उरु Kamel.

ऊर्क् *s.* वक्.

ऊर्णा (gr. οὐλος 'kraus',
got. *wulla*) Wolle.

ऊर्ध्व (gr. ὀρθός, lat. *ar-
duus*) aufrecht, erhoben.

ऊर्ध्वबाहु (*bāhu-*) mit er-
hobenem Arm.

ऊर्मि (ahd. *walm*, ab. *vlā-
na*) *m. f.* Welle, Woge. *G.*

ऊर्मिन् wogend.

सूचीक *männl. Name.*

सूत *n.* feste Ordnung; Wahrheit, Recht.

सूते (lit. *irti* 'sich trennen?') *c. Acc.* außer, ohne. *G.*

सूषि *m.* Seher, Weiser. *G.*

एक (s. *ēna-*, *ēva-*) ein, allein. *G.*

एकता Einheit, Vereinigung.

एकदा *Adv.* mit einem Male, zu gleicher Zeit; einmal. *G.*

एकाकिन (*ēka-*) alleinig, einsam.

एत *s.* एष.

एन *defekt. Pron.* er. *G.*

एव (zu gr. *ολος*, vgl. ferner *ēna-*) *Adv.* so, eben, besonders zur Hervorhebung des vorangehenden Wortes. *G.*

एवम् (*ēva-*) *Adv.* so, auf diese Weise. *G.*

एष dieser. *G.*

ओघ Flut, Menge.

ओजस (zu lat. *augeo*, got. *aukan*) *n.* Kraft, Stärke. *G.*

ओष्ठ (zu *āsya-* und lat. *ausculum*) Oberlippe, Lippe. *G.*

ओपम्य (*upamā-* 'Vergleich', W. *mā-*) *n.* Ähnlichkeit, Analogie.

ओशनस von *Uśanas* herührend; *n.* das von U. verfasste Gesetzbuch.

क *Interrog.* wer? **को** *इपि*, **कश्चित्** irgend jemand; *s. auch* **किम्**. *G.*

ककुडुम Name eines Schakals.

कटक (ahd. *halda* 'Bergabhang') *m. n.* Armband (*auch* Bergabhang).

कटु (lit. *kartūs* 'bitter') scharf, beißend.

कण्टमुञ्ज (*kaṅṭa-* 'Dorn' [mi., aus *kynt-* 'schneiden'] und *bhuj-*) *m.* Dornenesser, *d. i.* Kamel.

कण्ठ Hals.

कथम् (*ka-*) *Adv.* wie? **कथंचन** auf irgendeine Weise; **कथमपि** *dass.*; kaum. *G.*

कथय्, **कथयति** (*kathā*) sagen, erzählen; *Pass.* heißen, gelten für; *P. Pt.* **कथित**. *G.*

कथा (*ka-*, eigtl. 'wie?') *f.* Erzählung. *G.*

कदाचित् (*ka-*, lit. *kadā*) *Adv.* einmal. *G.*

कनक (gr. *χρῆς* 'gelb') *n.* Gold.

कनिष्ठ (*kanyā*) *Superl.* der kleinste, jüngste. *G.*

कानीयांस (s. vor.) *Compar.*
kleiner, jünger. G.

कन्या (gr. *καὶνός*) Mäd-
chen. G.

कपर्दक Otterköpfchen;
kleine Muschel, die als
Münze gebraucht wird.

कपि m. Affe. G.

कपिञ्जल männl. Name.

कम् begehren, lieben; *P.*
Pt. **कान्त** Geliebter, *f.* Ge-
liebte. G.

कमलनयन Lotusäugig.

कर, **करोति** (lat. *creare*)
machen, tun, *Pass.* **क्रियते**;
C. **कारयति** machen lassen.

— *Häufig sind Zusammen-*
setzungen von कर mit einem
Adverbium oder Nomen. G.

कश्यप kläglich.

कर्कट (gr. *καρκίνοσ*) Krebs.
G.

कर्कश (gr. *κάρκαροσ*·*τρα-*
χός) rauh, hart. G.

कर्ण Ohr. G.

कर्णता das Ohr-sein. G.

कर्णमूल (*mūla*-) n. Ohr-
wurzel.

कर्णिका (*karna*-) Ohren-
schmuck.

कर्तृ (*kar*-) Täter. — *Das*
Wort dient auch zur Bil-
dung des periphrast. Futu-
rums von कर. G.

कर्तव्य (*kar*-) zu machen,
zu tun. G.

कर्दम Schlamm, Schmutz.

कर्म (*kar*-) n. Handlung,
Tat, Sache; Schicksal. G.

कर्मवशतः (*vaśa*-) *Adv.* in-
folge des Willens des Schick-
sals.

कर्ष, **कर्षति** (avest. *karša*
'Furche', gr. *τέλσον*) ziehen,
schleppen; **ग्रह** herausziehen. G.

कल, **कलयति** (gr. *κέλο-*
μαι) antreiben; **आ** bei sich
denken, annehmen, glauben.
G.

कलत्र n. Ehefrau. G.

कलह (onomatopoeet.?)
Streit, Zank.

कला Kunst.

कलि m. Zwietracht, Ha-
der.

कलुष (*kāla*- 'schwarz', gr.
κηλίδ) beschmutzt, unrein,
trübe. G.

कल्प, **कल्पति** (lat. *corpus*,
gr. *πρέπω*?) in richtiger
Ordnung sein; **सम्** + *C.* **क-**
ल्पयति im Sinne haben. G.

कल्प (*kalp*-) möglich, fähig;
EK. ähnlich, gleich.

कल्पना (*kalp*-) Gebilde,
Form. G.

कल्मष (zu *kaluśa*-?) n.
Fleck, Sünde.

कवि (gr. *κοῦω, θύοσχοός*, got. *us-skaws* 'besonnen') *m.*
Denker, Dichter. *G.*

कषाय zusammenziehend,
scharf schmeckend.

कष्ट schlimm, böse.

कांस्य aus Messing.

काक Krähe.

कातर feig, mutlos.

कानन *n.* Wald.

कान्त *s.* कम्.

काम (*kam-*) Wunsch, Begehren; Sinnenlust; Liebe, Liebesgott; *Abl.* aus Lust, freiwillig; *Acc.* कामम् *Adv.* nach Wunsch, nach Herzenslust; jedenfalls, gewiß. *G.*

कामन्दको *Name einer Stadt.*

कामरसिक (*kāma-, rasa-*) der Liebe fröhnend.

कामिन (*kāma-*) liebend, verliebt. *G.*

कामुक (*kāma-*) verliebt; *m.* Liebhaber. *G.*

कारण (*kar-*) *n.* Handlung, Ursache.

कार्य (*kar-*) *n.* Geschäft, Angelegenheit, Sache.

कास Zeit; *Loc.* auch zur rechten Zeit.

कालिङ्ग und **कङ्क** Bewohner des Landes Kalinga.

काश, काशते sichtbar sein. *G.*

काष्ठ *n.* Stück, Holz.

किंकर (*kim, kar-*) Diener, Sklave. *G.*

कितव Spieler; Betrüger, Schelm. *G.*

किम् (*ka-*) 1) warum? wozu? किं बडना wozu vieler Worte? किमिति warum eigentlich? 2) *Fragewort*, (*lat.*) *num, an.* 3) किं तु aber, jedoch, sondern. *G.*

कियन्त (*ka-*) wie groß? wie weit? *G.*

क्विव *Adv.* gewiß, fürwahr, allerdings, ja. *G.*

क्विविष *n.* Unrecht, Beleidigung.

कीदृश (*ka-* und *dṛś-*) qualis? *G.*

कीर्तन (*kīrtay-*) *n.* das Berichten.

कीर्तय्, क्यति (*kīrti-*) erwähnen; परि überall laut verkünden, rühmen; *P. Pt.* °कीर्तित.

कीर्ति *f.* das Gedenken; Ruhm.

कु (*Pron.-Stamm*) *AK.* schlecht, gering. *G.*

कुङ्कुर Hund.

कुषि *m.* Bauch; Seite, Flanke.

कुञ्जकान् (*ku-, jan-*) *n.* ein Mann niedern Standes.

कुटि (zu *kaṭa-* 'Matte', gr. *κάρταλος*, got. *hairds*) *f.* Hütte, Halle. *G.*

कुटुम्ब (zum vorigen?) *n.* Hausstand, Familie.

कुतः (*ku-*) *Adv.* woher? *G.*

कुच (*ku-*) *Adv.* wo? **कुच-चित्** irgendwo. *G.*

कुमार Knabe, Sohn; Prinz.

कुम्भ (gr. *κόμβος*?) Topf. *G.*

कुम्भकार (*kar-*) Töpfer.

कुरङ्ग eine Antilopenart; Gazelle.

कुरु Kuru, der Ahnherr des gleichnamigen Geschlechtes.

कुल (gr. *τέλος* 'Schar') *n.* Herde; Geschlecht, Abstammung. *G.*

कुलीन (*kula-*) aus edlem, adligem Geschlecht.

कुश Gras; besonders heiliges, zu religiösen Zeremonien verwendetes Gras.

कुशल in guter Ordnung, tüchtig; **कुशलम्** *Adv.* ordnungsgemäß, in rechter Weise.

कुशलिन (*kuśala-*) gesund, wohl.

कुसुम *n.* Blume.

कूट *n.* Trug, List.

कूप (*κύπη· τρώγη*, lat. *cūpa*) Grube, Höhle. *G.*

कृच्छ (zu *kṛpā*) schlimm, arg; *Abl.* mit Mühe. *G.*

कृत (*kar-*) gemacht; *n.* Tat, Werk, Handlung; *Loc.* wegen.

कृतकार्यं (*kar-*) der seinen Zweck erreicht hat, zufriedenen gestellt.

कृतकृत्य — *vor.*

कृतघ्न (*ghna-*) Wohltaten zu Nichts machend, undankbar.

कृतिग (*kṛta-*) tätig, klug, erfahren, kundig. *G.*

कृपण (s. *kṛpā*) kläglich. *G.*

कृपा (*kṛp-* 'jammern', lat. *crepo*) Mitleid.

कृपाञ्जु (*kṛpā*) mitleidig. *G.*

कृषि (*karṣ-*) *f.* Ackerbau. *G.*

केयूर Armring.

केश Haupthaar.

केशव (*keśa-*) langhaarig (*Beiname Viṣṇu's*).

कोटर *n.* Höhle (*besonders eines Baumes*).

कोटि *f.* Spitze; hohe Zahl (10 Millionen).

कोप (*kup-* 'aufwallen', lat. *cupio*) Aufregung, Zorn.

कोलाहल (onomatopoeet. Wort) *m. n.* verworrenes Geschrei.

कीतुक *n.* Neugier.

कीतुहल *n.* Fest.

कीर्त्तय *metronymischer Name.*

कीपीन *n.* die Schamteile. *G.*

कीमार (*kumāra-*) jugendlich.

कक्च (wohl onomatopoeet.) *m. n.* Säge.

कम्, कामति °ते schreiten; **चति** überschreiten, übertreffen; **वति** vorübergehen, verfließen, *P. Pt.* °क्राम्त; **चप** weggehen, davonlaufen; **चा** angreifen, überwältigen; **समुप** anheben, beginnen, sich anschicken; **निस** (निष्°) hinausgehen, weggehen; **प्र** sich anschicken, beginnen. *G.*

कम (*kram-*) Schritt, Gang; *Abl.* allmählich.

क्रिया (*kar-*) Handlung, Ausführung, Tätigkeit.

क्री, क्रीयाति (*gr. πρίασθαι*) kaufen; **उप** ankaufen, **वि** verkaufen. *G.*

क्रीडा (*krīd-*) Spiel.

कुध्, कुध्यति zürnen; *P. Pt.* **कुञ्ज** zornig. *G.*

कुञ्ज, क्रोशति schreien, wehklagen. *G.*

क्रोध (*krudh-*) Zorn.

क्रोश (*kruš-*, *gr. κραυγή?*) Rufweite; bestimmtes Wegmaß.

कू (*ku-*) *Adv.* wo? **कूचन्, कूचित, कूापि** irgendwo. *G.*

चन्, चक्षति (*gr. κτινωμι, κτεινω*) verletzen; **वि** *dass.*, *P. Pt.* **विचत.** *G.*

चक्ष Augenblick; *Acc.* für einen Augenblick; *Instr.* in einem Augenblick, sofort. *G.*

क्षमा (*kṣam-* 'dulden') Geduld.

क्षय (*kṣi-*) Schwund, Untergang, Verderben. *G.*

क्षयित *s.* क्षि.

चर, चरति (*gr. φθείρω*) fließen, zerrinnen, schwinden. *G.*

चार (*gr. ξηρός*) ätzend, salzig schmeckend. *G.*

क्षि, क्षीयते (*gr. φθίω, φθίω*) abnehmen, hinschwinden, zu grunde gehen; *P. Pt.*

क्षीय geschwunden, geschwächt, heruntergekommen; **परि** *dass.*, *C.* **क्षययति** vernichten, *P. Pt.* **क्षयित.** *G.*

क्षिति (*kṣi-* 'wohnen', *gr. κτίσις*) *f.* Wohnsitz; Erde, Erdboden. *G.*

चितितल (*tala-*) *n.* Erdboden.

चितिरस (*rasa-*) Saft der Erde.

चिप, **चिपति** (lat. *dis-sipare?*) werfen, schleudern, *P. Pt.* **चिप्त**; **नि** hinwerfen; **प्र** hin-, hineinwerfen. *G.*

चीस *s.* चि.

बुद् klein, gemein, böse.

बुध् *f.* Hunger.

बुधार्त (*ārta-*) vom Hunger gequält.

बुम्, **बोभते** (got. *skiuban*, nhd. *schieben?*) schwanken, zittern; *C.* **बोभयति** erregen, erschüttern. *G.*

चेच (*s.* *kṣiti-*) *n.* Grundbesitz; Feld. *G.*

ख (*khan-* 'graben') *n.* Öffnung, Höhlung; Luft.

खग (*kha-* und *ga-*) Vogel; **वत** *Adv.* wie ein Vogel.

खण्ड Stück, Teil.

खण्डम: (*khaṇḍa-*) *Adv.* in Stücke. *G.*

खल Bösewicht.

खलु *Adv.* ja, freilich, allerdings, nun, nun aber. *G.*

खाद्, **खादयति** (gr. *खώδων?*) zerbeißen, essen, fressen. *G.*

खिद्, **खिदति** niederdrück-

ken; *P. Pt.* **खिन्न** niedergeschlagen, gequält, ermüdet. *G.*

ख्या, **ख्याति** *selten* (gr. *ᾠμα?*) nennen; *P. Pt.* **ख्यात** genannt, berühmt; **आ** her-sagen, erzählen, *P. Pt.* genannt. *G.*

ख्यायिन् (*khyā-*) kündend, dartuend.

ग (*gam-*) *EK.* befindlich in. *G.*

गङ्गा Ganges.

गण (*mi.*, zu gr. *ἀγείρω*, *ἀγορά*) Schar, Zahl. *G.*

गण्डखली (*gaṇḍa-* 'Wange', *sthali* 'Erhebung') Wange.

गत *s.* गम्.

गतप्राण (*gata-*, *prāṇa-*) entseelt.

गतागत (*gam-*) *n.* (*Sing. u. Pl.*) das Gehen und Kommen.

गति (*gam-*) *f.* Gang, Weg; das Gelangen zu, Erreichen; Ausweg. *G.*

गद्, **गदति** (got. *gipan*) hersagen, sprechen. *G.*

गदा Keule.

गन्तुकाम gehen wollend, *s.* *Gramm.* § 631. *A.*

गन्ध Geruch, Duft.

गन्धर्व (schwerlich mit *खένταυρος* identisch) Art Halbgott.

गम, गच्छति (βαίω, βᾶ-
σχω, lat. *venio*, got. *giman*)
gehen (auch im Medium),
P. Pt. गत; *C.* गमयति füh-
ren, *P. Pt.* गमित; अधि an-
treffen, auffinden; अनुगत
sich richtend nach; अन्तर्गत
hineingegangen; अपगत weg-
gegangen; आ hinzu-, herbei-
gehen, herankommen; उपा
herangehen, *P. Pt.* उगत ge-
raten in (*Acc.*); निस्स hinaus-,
hinweggehen; परि durch-
wandern. *G.*

गमन (*gam-*) *n.* das Weg-
gehen.

गमागम (*gam-*) das Gehen
und Kommen.

गरस (*gar-* 'verschlingen',
gr. βορά?) *n.* Gift.

गर्ज, गर्जति auch *Med.* (ahd.
krahhōn) brüllen, tosen.

गर्ह, गर्हति (ahd. *klaga*) an-
klagen; विगर्हित getadelt. *G.*

गल्, गलति (ahd. *quellan*)
herabträufeln; विगलित zer-
ronnen, verschwunden. *G.*

गल (ahd. *chela*) Kehle,
Hals. *G.*

गव (*gō-*) *EK.* Rind,
Kuh. *G.*

गहन tief.

1. गा, जिगाति (gr. βῆ-*vat*)
kommen. *G.*

2. गा, गायति (got. *gainōn?*)
singen; *P. Pt.* गीत. *G.*

गाच (1. *gā-*) *n.* Glied. *G.*

गाथा (2. *gā-*) Gesang,
Lied; auch ein bestimmter
Vers. G.

गिरि (ab. *gora*) *m.* Berg. *G.*

गीत *s.* गा.

गुल (gr. γέρον 'Ruten-
geflecht') eigentl. Schnur;
Eigenschaft, Eigentümlich-
keit; Vorzug, Reiz, Tugend. *G.*

गुलकलुष (*kaluṣa-*) *n.* Trü-
bung, d. h. Zusammenfließen
der Grundeigenschaften.

गुणवन्त (*guṇa-*) tugend-
haft. *G.*

गुप्त (*gup-* 'hüten', γύπη·
κοίλωμα γῆς, mhd. *kobe*)
versteckt, verborgen.

गुरु (βαρύς, got. *kairus*)
schwer, ehrwürdig; *m.* Leh-
rer. *G.*

गुल्य Strauch, Busch.

गुह, गूहति zudecken, ver-
bergen. *G.*

गुह्य (*guh-*) *n.* Geheimnis.

गृह (got. *gards*) *m. n.* Haus,
Wohnung. *G.*

गृहीत *s.* ग्रह.

गृह (mi., = *grha-*) *n.* Haus,
Wohnung. *G.*

गो (βοῦς, lat. *bōs*, d. *Kuh*)
m. Rind, Stier, *f.* Kuh. *G.*

गोष्ठी (*gōṣṭha-* 'Kuhstall, Sammelplatz' = *gō + ṣṭha-*)
Versammlung, Unterhaltung.

गौतम *Patronym.* von *Gōtama* stammend, *Beiname* des *Buddha*. G.

ग्रह, *गृह्णाति* (ahd. *garba*, engl. *grab*) ergreifen, nehmen, bekommen; **ग्रन्थ** *dass.*, *P. Pt.* **गृहीत**. G.

ग्रह (*grah-*) das Festhalten. G.

ग्राम (zu *gana-* und lat. *grē-x*) Dorf.

ग्राह (*grah-*) erfassend; *m.* Raubtier, Kobold.

ग्रीवा (gr. *δέρη*, ion. *δέρη*) Hals, Nacken.

घट Krug, Topf.

घटक (*ghaṭ-* 'sich bemühen') vollbringend, etwas zu stande bringend. G.

घनतामस (*ghana-* 'dunkel', *tamas-*) tiefdunkel.

घूर्ण, **घूर्णते** schwanken. G.

घृत (*ghar-* 'beträufeln') *n.* Schmalzbutter.

घोर (got. *gaur̥s?*) schrecklich.

घ्नन्ति *s.* **हन्**.

घ्न (*han-*) schlagend. G.

घ्रा, **विघ्नति** (gr. *ὄσφρη-*

σμαι, lat. *fra-grā-re*) riechen. G.

च (gr. *τε*, lat. *que*) *Conj.* und, auch. G.

चक्रोर ein Vogel, der sich von Mondstrahlen nähren soll.

चक्र (*κύκλος*) Rad; Scheibe; Wurfscheibe, Discus (*insbes.* des *Viṣṇu*). G.

चक्षुष (*caḥṣ-* 'sehen', gr. *τέχμαρ*) *n.* Auge. G.

चटक Sperling.

चटुल zitternd; unbeständig. G.

चखरव *Name* eines Schakals.

चतुष्टय (*catur-* 4) *n.* Vierzahl. G.

चन्दनपुर *n.* *Name* einer Stadt.

चन्द्र (*cand-* 'leuchten', lat. *candeo*) 1) Mond. 2) *Name* eines Königs.

चन्द्रप्रभा ein *Frauenname*.

चन्द्रांगु (*candra-* und *aṣṭu-* 'Strahl') *m.* Mondstrahl.

चपल (*kamp-* 'zittern') beweglich, schwankend, unstet, leichtfertig. G.

चर, **चरति** (gr. *πέλομαι*, lat. *colo*) sich regen, bewegen; ausüben, vollziehen; **समा** begehen, ausführen. G.

चरस (car-) *n.* Fuß. *G.*

चरित (car-) *n.* Lebenswandel, Benehmen; Taten.

चल्, चलति (= car-) in Bewegung geraten, gehen, weggehen; *P. Pt.* चलित. *G.*

चारक्य männl. Name (ein Lehrer der Lebensweisheit).

चारता (cāru-, lat. carus) Lieblichkeit. *G.*

1. चि, चिकेति wahrnehmen; नि: beschließen. *G.*

2. चि, चिनोति (gr. τίνω) sammeln, schichten. *G.*

चिकित्सिता (cit-) ärztliche Behandlung, Therapie.

चित, चेतति (ab. ceta 'ich zähle, rechne') wahrnehmen, verstehen, denken; *D.* चिकित्सति ärztlich behandeln. *G.*

चित्त (cit-) bedacht auf; *n.* das Denken, Bewußtsein; Geist, Sinn, Herz.

चित्रकार्य *Name*; चित *Adv.* wie *C.*

चित्ररथ *Name.*

चिन्त, चिन्तयति (cit-) denken, an jem. denken (*Acc.*), *P. Pt.* चिन्तित; चि, सम denken, überlegen. *G.*

चिन्ता (cit-) Gedanke. *G.*

चिन्तित (cint-) *n.* Gedanke.

चिर (lat. quīē-s, got. weila) lang von der Zeit;

Thumb, Altindische Grammatik. II.

चिरम् *Adv.* lange; चिरतर recht lang. *G.*

चिराय्, च्यते (cira-) zögern, säumen. *G.*

चीर *n.* Streifen Bast oder Zeug; Lumpen.

चीरिणी *Name* eines Flusses.

चुद्, चोदति antreiben; *C.* प्रचोदयति *dass.*, *P. Pt.* प्रचोदित.

चुम्, चुम्बति (onomatopoeet.) küssen; परि *dass.* *G.*

चूर्णय्, च्यति (cūrṇa- *n.* 'Staub', carvati 'er zermalmt') zerreiben, zermalmen. *G.*

चेत् (ca + id) *Conj.* (nie am Anfang eines Satzes) wenn; न चेत् wenn nicht. *G.*

चेतस् (cit-) *n.* Einsicht, Geist, Herz. *G.*

चेष्ट, चेष्टति sich regen; वि *dass.* *G.*

चेष्टित (ceṣṭ-) *n.* Tun und Treiben, Verhalten.

चीर (cur- 'stehlen') Dieb, Räuber.

च्यु, च्यवते (gr. αἰώω, ἔσσωτο) sich bewegen. *G.*

छत्र (chad-) *n.* Sonnenschirm (des Fürsten).

हृद् verdecken, verhüllen; *P. Pt.* **हृद्म** verborgen; *प्र. dass.*; *C.* **हृदयति** bedecken, verhüllen, verbergen; **आ**, *प्र. dass. G.*

हृषित (gr. *σκολιός?*) überlistet.

ह्रान Ziegenbock. *G.*

ह्रान्त = *vor. G.*

हाया (gr. *σχοιός, σκιά*, got. *skeinan*) Schatten; Schutz. *G.*

हिद्, **हिनति** (gr. *σχίζω*, lat. *scindo*) abschneiden, spalten, abbeißen; *P. Pt.* **हिन**. *G.*

ज (*jan-*) *EK.* entstanden aus, geboren von. *G.*

जगत् (*gam-*) beweglich; *n.* Erde, Welt.

जङ्गम (*gam-*) beweglich.

जटाधर (*jatā* 'Flechte' [s. *guṇa-*], *dhar-*) Flechtenträger, *d. i.* Büsser, Asket.

जटिल (zu *jatā*, s. *vor.*) verworren, erfüllt von.

जन, **जनयति** (gr. *γίγνομαι, γενέσθαι*, lat. *gigno, genus, nāscor*, got. *kunī*) erzeugen, hervorbringen, *P. Pt.* **जनित**; **जायते** geboren werden, entstehen, *P. Pt.* **जात**; *सम्. dass.*, zu etwas werden. *G.*

जन (*jan-*) Geschöpf; Mensch; Leute (*Sing. oder Plur.*); die im gegebenen Augenblick zunächststehende Person; einer aus dem großen Haufen (*diese beiden Bedeutungen sind VII, 5 im Wortspiel neben einander gebraucht*). *G.*

जनपद (*jana-, pada-*) Land, Reich.

जनार्दन *m.* Beinamen *Viṣṇu's*.

जन्तु (*jan-*) *m.* Kind, Nachkomme; Mensch; Angehöriger. *G.*

जन्मन् (*jan-*) *n.* Geburt. *G.*

जम्बुक (*jambh-* 'schnappen', *jambha-* 'Zahn', gr. *γόμφος?*) Schakal.

जय (*ji-*) *EK.* siegend, erobernd; *m.* Sieg.

जयपराजय (*jaya-, para-*) *n.* Sieg oder Niederlage.

जर्, **जीर्यति** *न्ते* (gr. *γέρων, γῆρας*) altern. *G.*

जरा (*jar-*) Alter. *G.*

जल (*gal-?*) *n.* Wasser.

जलार्णव (*arnava-* 'wogend', *m.* 'Flut', zu *gnōmi* — gr. *δρυσυμι*) Regenzeit; das Meer mit süßem Wasser.

ब्रुव्, ब्रुवति reden, schwatzen.

बहि s. हुन्.

जाति (*jan-*) f. Geburt, Familie, Geschlecht.

जातिस्मर (*smar-*) sich einer früheren Geburt erinnernd.

जाने u. ä. s. ज्ञा.

जार Buhle. G.

जाल (zu *jatā?* s. *jatādha-*ra-) n. Netz, Schwinge.

जि, जयति durch Sieg gewinnen; siegen, besiegen; वि besiegen. G.

जिह्वा (lat. *lingua*, got. *tuggō?*?) Zunge.

जिह्वालील n. Gefräßigkeit.

जीर्ण s. जर्.

जीर्ण (*jar-*) alt, zerbrechlich. G.

जीव्, जीवति (lat. *vivo*) leben. G.

जीव (*jīv-*, lat. *vivus*, gr. *βίος*, got. *qius*) lebendig; n. Leben. G.

जीवन (*jīv-*) n. Leben. G.

जीवित (*jīv-*) n. Leben. G.

जुष्, जुषति (gr. *γεύομαι*, lat. *gustus*, got. *kiusan*) befriedigt sein, Gefallen finden an; P. Pt. जुष्ट beliebt, wohlgefällig. G.

ज्ञ (*jñā-*) EK. kundig, wissend. G.

ज्ञा, जानति, जानीते (gr. *γινώσκει*, lat. (*g*)*nō-tus*) kennen, erkennen, wissen, verstehen; C. ज्ञापयति unterweisen; अग्न्यु verabschieden, C. sich von jem. verabschieden (*Acc.*); वि erkennen, wissen, Pass. zum Bewußtsein kommen. G.

ज्वाति (gr. *κασί-γνητος*, lat. *nātio*, got. *knōps*) m. (Bluts-) Verwandter. G.

ज्ञान (*jñā-*) n. Erkenntnis, Einsicht, Wissen. G.

ज्ञेय (*jñā-*) zu erkennen, zu wissen, zu beurteilen.

ज्येष्ठ (*jyā-* 'Gewalt', gr. *β(α)*) der vorzüglichste, älteste. G.

ज्वल्, ज्वलति hell brennen, flammen, P. Pt. ज्वलित brennend; I. जाज्वलते heftig flammen; प्र aufflammen, in Flammen aufgehen. G.

ज्वाल (*jval-*) Flamme.

झ s. Gramm. §195; ञ, ट, ठ.

जिह्विम (wohl *onomatopoeisch*) Art Trommel.

ड, ञ.

त्त *Pronominalstamm* dieser, er; im *Vorderglied* eines *Kompositums* तत्. G.

तद् gewöhnl. C. ताडयति
schlagen, treffen. G.

तडाग (mi., aus *taṭāka-* zu
taṭa- 'Ufer') n. Teich, See. G.

तत् (*ta-*) Adv. da, darum,
deshalb, nun. G.

ततः (*ta-*) Adv. hierauf. G.

तत्पर (*ta-, para-*) ganz
damit beschäftigt, ganz er-
picht auf.

तत्र (*ta-*) Adv. da, dort. G.

तथा (*ta-*) Adv. so, auf
diese Weise; so auch, des-
gleichen, ferner. G.

तथाभूत (*bhū-*) so be-
schaffen, derartig, in solchem
Zustand.

तथाविध (*vidhā* 'Teil, Art
und Weise', zu *dhā-*) derart-
tig, so beschaffen.

तथ्य (*tathā*) Adj. wahr.

तद् s. तत्.

तदा (*ta-*) Adv. damals,
dann, da. G.

तद्, तनोति (gr. *τανύω*,
τείνω, lat. *tendo*, got. *panjan*)
dehnen, spannen. G.

तनया Tochter.

तनु (gr. *τανυ-*, lat. *tenuis*,
ahd. *dunni*) dünn, schwäch-
tig; f. Körper, Leib (VII, 4 Wort-
spiel mit beiden Bedeutun-
gen). G.

तप, तप्यते, तप्यति (lat. *te-
peo*) sich erhitzen; sich kas-
teien, büßen, oft mit तपः. G.

तपस (*tap-*, lat. *tepor*) n.
Kasteiung, Askese; चरति त°
er kasteit sich. G.

तपस्, तपस्वति (*tapas-*)
sich kasteien.

तपस्विन (*tapas-*) asketisch,
fromm.

तम, ताम्यति (zu *tamas-*?)
den Atem verlieren; stocken,
starr werden. G.

तमस (ahd. *demar*, lat.
tenebrae) n. Finsternis. G.

तमाल Name eines best.
Baumes.

तर, तरति, तिरति (gr.
τορός = ai. *tāra-*) hinüber-
gehen; sich retten (vor jem.
Acc.); चव herabsteigen, P.
Pt. °तीर्ण geworden zu etw.;
C. °तारयति herunterholen.
G.

तरंग Welle, Woge.

तरु m. Baum.

तरुण, ई (gr. *τέρος*, *τέ-
ρην*) jung, zart; f. junges
Weib. G.

तरुण्य, °यते (*taruṇa-*)
jung, frisch bleiben. G.

तर्प, तृष्यति (gr. *τέρω*)
befriedigt werden; P. Pt.

तुम्न befriedigt, erfreut; *C.* तर्पयति befriedigen, *P. Pt.* तर्पित. *G.*

तल्ल (nhd. *diele*, ab. *tolo* 'Boden') *m. n.* der untere Teil, Fuß, Boden.

तल्ल *m. n.* Lager, Bett.

तल्लर Räuber, Dieb.

तल्लत् (*ta-*) *Adv.* daher, deshalb. *G.*

तात् (*ta-*) *Adv.* so, darum.

तात (gr. *τάτα*, lat. *tata*) Vater; *Voc.* mein Lieber.

तादृश् (*ta-* und *dṛṣ-*) ein solcher. *G.*

ताप (*tap-*) Glut, Qual.

तापस (*tapas-*) Büsser.

तामस (*tamas-*) finster, dunkel.

तामूल *n.* Betel.

ताम्र (zu *tamas-*?) *Adj.* aus Kupfer.

ताम्रशिरी *Name* einer Stadt.

तार (*tar-*) überall durchdringend; laut tönend. *G.*

तारक (*tāra-*) *n.* Augensterne, Auge.

तावन्त (gr. *τέως*) so groß; तावत् *Adv.* (in Korrelation mit चावत्) so lange (— als, während); inzwischen. *G.*

तिक्त (*tij-* 'scharf sein', gr.

στίζω, lat. *instigare*, got. *stiks*) bitter, scharf.

तिर: (*tar-*) *Adv. u. Praep.* durch, quer, abseits; mit चर्र beseitigen. *G.*

तिरश्च *s.* तिर्यश्च.

तिरस्कार (*tirah*) Schmä-
hung, Mißachtung.

तिर्यश्च (*tirah*) in die Quere, Breite gerichtet; *m. n.* das in wagerechter Stellung gehende Tier. *G.*

तिलोत्तमा *weibl. Name.*

तीक्ष्ण (*s. tikta-*) scharf, spitzig.

तीक्ष्णदंष्ट्र *männl. Name.*

तीर (*tar-*) *n.* Ufer, Gestade.

तीव्र streng, heftig, stark.

तु (gr. *τού*, lat. *tu*, got. *þu*) *Conj.* aber; किं तु jedoch, dennoch. *G.*

तुभ्यम् *s.* स्वम्.

तुल्य (*tul-, tulā* 'Wage', gr. *τάλαντον*, *τλήναι*, lat. *tollo*, got. *þulan*) entsprechend, gleich (mit *Instr.*) *G.*

तुष्, तुष्यति sich zufrieden geben; *P. Pt.* तुष्ट zufrieden, erfreut; *C.* तोषयति befriedigen; *P. Pt.* तोषित befriedigt, erfreut; परि sich freuen, Gefallen finden. *G.*

तुहिन kalt; *n.* Schnee.
 तूर्ण *s.* त्वर.
 तूष्णीम (*tuṣ-?*) *Adv.* stille, schweigend. *G.*
 तृण (*got. paúrnu*) *n.* Gras, Stroh.
 तृतीय (*gr. τρίτος, lat. tertius*) der dritte. *G.*
 तृप्त *s.* तर्प.
 तृप्ति (*tarp-*) *f.* Sättigung. *G.*
 तृष्णा (*tarṣ-* 'dürsten', *gr. τέρσομαι, lat. torreo, got. paúrstei*) Durst, Gier, Begierde. *G.*
 तेजस् (*s. tikta-*) *n.* Schärfe; Glanz, Hoheit, Würde. *G.*
 तैल (*tila-* 'Sesam') *n.* Sesamöl, Öl überhaupt.
 तोय *n.* Wasser.
 त्वञ्, त्वञति (*gr. σέβομαι, σοβέω*) verlassen, im Stich lassen, aufgeben, meiden; *P. Pt.* त्वक्त; *C.* त्वञयति jem. veranlassen, etwas aufzugeben; परि, सम् verlassen, aufgeben. *G.*
 त्रय (*tri-* 'drei') dreifach; *n.* Dreizahl. *G.*
 त्रस, त्रसति (*gr. τρέω, lat. terreo*) erzittern, erschrecken; *P. Pt.* संत्रस erschrocken. *G.*
 त्रस (*tras-*) beweglich.
 त्रा, त्रायते (*tar-*, *lat. intrā-re*) behüten, schützen;

परि retten, helfen, सम् (सं-स्त्रा) beschützen. *G.*

त्रास (*trā-*) *n.* Schutz, Schutzmittel.

त्रातर (*trā-*) *m.* Beschützer.

त्रास (*tras-*) Schreck, Furcht.

त्रुट्, त्रुटति zerbrechen; *C.* त्रोटयति zerbrechen, sprengen.

त्रैलोक्य (*lōka-*) *n.* die drei Welten.

त्व, त्वम् *Pron. der 2. Pers.* du; *AK.* त्वत्, त्वद्. *G.*

त्वर, त्वरते (*ahd. dweran* 'drehen') eilen, schnell bei der Hand sein; *P. Pt.* त्वरित und तूर्ण eilend, schnell.

त्वर *m.* und त्वरा *f.* (*tvar-*) Eile, Hast; *Instr.* त्वरया eilig, in Eile.

त्वरित *s.* त्वर.

घ.

दंश, दंशति (*gr. δάσσω, got. tahjan*) beißen. *G.*

दंश (*daṣ-*) beißend; *m.* Bremse (*Insekt*). *G.*

दंष्ट्रा (*daṣ-*) Zahn. *G.*

दग्ध *s.* दह.

दण्ड (*gr. δένδρον*) Stock. *G.*

दण्डपाश (*danda-, pāṣa-*)

Du. (m.) Stab und Strick
(*Attribute Viṣṇu's*).

दण्डय्, ष्यति (*danda-*)
züchtigen, strafen; mit *Acc.*
der Person und der Sache
einen mit Verlust von etwas
strafen. *G.*

दत्त *s.* दा.

दत्तवृष्टि (*dyṣṭi-*) den Blick
auf etwas gerichtet, hin-
schauend.

दधि, दधन् *n.* saure Milch.
G.

दन्त (*gr.* ὀδοός, *lat.* *dens*)
Zahn. *G.*

दंपति (*dam-* 'Haus' zu *gr.*
δῶ, vgl. δεσπότης) *m.* Haus-
herr; *Du.* Mann und Frau. *G.*

दय्, दयति (*gr.* δαίωμα)
teilen; Anteil nehmen; *P.*
Pt. दयित geliebt; *m.* der
Geliebte, *f.* die Geliebte. *G.*

दया (*day-*) Teilnahme,
Mitleid; **दयां कर** Mitleid
haben mit (*Loc.*).

दरु, वृक्षति (*gr.* δέρω, *got.*
tairan) bersten, zerreißen;
C. विदारयति aufreißen. *G.*

दर्श *im Praesens nicht*
gebräuchlich (wofür *paś-*),
Pf. ददर्श (*gr.* δέρομαι, *got.*
ga-tarhjan) sehen, erblicken;
Pass. वृक्षते gesehen werden,
zum Vorschein kommen; *P.*

Pt. वृष्ट gesehen; *C.* दर्शयति
zeigen; सम् erblicken. *G.*

दस्, दसति (*dar-?*) bersten,
platzen.

दश (*gr.* δέκα, *lat.* *decem*)
zehn. *G.*

दशन (*daś-*) Zahn. *G.*

दह, दहति (*lit.* *degù* 'ich
brenne', *gr.* τέφρα) verbren-
nen; *Pass.* दह्यते verbrannt
werden, in Flammen stehen;
P. Pt. दग्ध verbrannt, bren-
nend. *G.*

दहन (*dah-*) *n.* das Ver-
brennen, Feuer.

दा, ददाति (*gr.* δί-δω-σι,
δῶρον, *lat.* *dō-num, da-re*)
geben, schenken, hingeben;
P. Pt. दत्त gegeben *u. s. w.*;
आ in Empfang nehmen, in
Besitz nehmen, mitnehmen;
प्र übergeben, gewähren. *G.*

दान (*dā-*, = *lat.* *dōnum*)
n. das Geben, Gabe. *G.*

दार *m.* (!) Ehefrau, Gattin.

दारिद्र्य (*daridra-* 'arm',
daridrā- 'umherschweifen', *s.*
drā-) *n.* Armut.

दारुण (zu *dāru-* 'Holz' =
gr. δόρυ) hart, streng. *G.*

दासत्व (*dāsa-* 'Nicht-
Arier, Sklave') *n.* Sklaverei.

दाह (*dah-*) Verbrennung,
Brand. *G.*

दाहार्ति (*ārti-*) *f.* Schmerz des Verbrennens.

दिन (ab. *dnbn-* 'Tag', lat. [*nun*]-*dinae*, got. [*sin*]-*teins*) *n.* Tag. *G.*

दिव (*dyāus*) *n.* Himmel.

दिवस (*dyāu-*) Tag. *G.*

दिव्य (*dyāu-*, gr. *δῖος*) himmlisch, göttlich. *G.*

1. **दिश**, **दिशति** (gr. *δείξ-νυμι*, lat. *dico*, got. *teihan*) zeigen; befehlen; *P. Pt.* **दिष्ट**; **आ**, **समा** befehlen; **उप** hinweisen, anraten. *G.*

2. **दिश** (*s. vor.*) *f.* Richtung, Gegend, Himmels-
gend. *G.*

दिष्ट *s.* **दिश**.

दिष्टि (*diṣ-*) *f.* Anweisung; glückliche Fügung, *nur im Instrum.*: Glück auf! dem Himmel sei Dank! *G.*

दिह, **देग्धि** (lat. *tingo*, got. *deigan*) bestreichen; *P. Pt.* **संदिग्ध** zweifelhaft. *G.*

दीषा Weihe, Feier.

दीन schwach, elend, kläglich, traurig.

दीप, **दीप्यते** brennen, glänzen. *G.*

दीप (*dīp-*) Lampe. *G.*

दीपक = *vor.*

दीप्ति (*dīp-*) *f.* Glanz. *G.*

दीर्घ (gr. *δολιγός*) lang. *G.*

दीर्घायुष् (*āyus-*) lang-
lebig. *G.*

दुः, **दुस** (gr. *δυσ-*) *Praefix* vor Substantiven und Adjektiven übel, schlecht. *G.*

दुःख *n.* Schmerz, Unge-
mach. *G.*

दुःखित (*duḥkha-*) betrübt,
elend, unglücklich.

दुर्गम (*gam-*) schwer zu
betreten; *m. n.* schwer zu-
gänglicher Ort oder Weg.

दुर्जन (*jan-*) böse.

दुर्गन्ध (*nī-*) schlechtes Be-
tragen, Unmoral.

दुर्बल (*bala-*) kraftlos,
schwach. *G.*

दुर्मद (*mad-*) falscher Stolz,
Dünkel.

दुश्चित (*carita-*) sich
schlecht benehmend.

दुष्, **दूषयति** (gr. *δेषομαι*
'ich entbehre') verderben,
überwältigen. *G.*

दुष्कर (*kar-*) schwer aus-
zuführen.

दुष्ट (*duṣ-*) böse, schlecht.

दुस *s.* **दुः**

दुःसह (*sah-*) unerträglich.

दुहितर (gr. *θυγάτηρ*, got. *daūhtar*) *f.* Tochter. *G.*

दूर (zu gr. *δευ-τερος*?)
fern, weit; *Abl.* von weitem; *G.*

Instr. fern, aus der Ferne, verstärkt दूरतरेख. G.

दूरग (-ga-) entfernt.

दूरतः (dūra-) *Adv.* von weitem. G.

दूरस्थ (stha-) in der Ferne seiend, entfernt.

दूष् s. दुष्.

दृढ (dṛh- 'festmachen', gr. ὀρᾶσσομαι) fest, stark, heftig. G.

दृश् (darś-) *f.* das Sehen, Anblicken; Auge; दृशं कर् (mit *Acc.*) die Augen auf, nach etwas richten. G.

दृषद् (gr. δειπάς) *f.* Felsen, großer Stein. G.

दृष्टि (darś-) *f.* das Sehen; Gesicht, Auge. G.

दृष्टिपात (pāta-) Blick.

देव (lat. divus, ahd. Zio) Gott; Fürst, König (*bes. in der Anrede*). G.

देवता (dēva-) Gottheit. G.

देवशर्मन् männl. Name.

देवालय (ālaya-) Götterwohnung, Tempel.

देवी (dēva-) Göttin. G.

देवीकोट Name einer Stadt.

देश (diś-) Land, Gegend, Ort, Platz. G.

देह (dih-, gr. τεῖχος, got. daigs) *m. n.* Körper. G.

देव (dēva-) *n.* göttliche

Fügung; देवतः durch göttliche Fügung. G.

देवचीनतः (yōga-) = vor.

दोला Schaukel, Sänfte. G.

दोलाय्, °यते (dōlā) wanken, schwanken. G.

दोष (s. duṣṭa-) Fehler, Schaden; Schuld, Sünde.

दौर्मत्य (dur-, gam-) *n.* Not, Elend.

दुत (divyati 'er würfelt') *n.* Würfelspiel. G.

द्यौ, द्यौ (gr. Ζεός, lat. Jov-em, dies) *m. f.* Himmel. G.

द्रष्टव्य (darś-) zu sehen, videndus.

द्रा, द्राति (gr. διδράσσω, ἔδραυ) laufen. G.

द्राक् *Adv.* eilig, rasch. G.

द्रोहिन् (druh- 'schädigen', ahd. triogan) schädigend. G.

द्व (gr. δύο, lat. duo) zwei. G.

द्वन्द्व (dva-) *n.* Paar; Dualismus, Streit. G.

द्वार (zu gr. θύρα, lat. fores, got. daúr?) *n.* Tor, Tür; *Instr.* vermittelst, durch. G.

द्वारपालकत्व (pālaka-) *n.* Amt des Türhüters.

द्विज (jan-) ein zweimal geborener, d. i. ein Brahmane.

द्विजन्त = vor.

द्विष्, द्वेष्टि (vgl. gr. δειλός) hassen. G.

द्वीप (dvi- und *ip- zu āpah) n. Insel.

दीपिण m. Panther.

धन n. Lohn, Gewinn; Geld, Besitz, Reichtum.

धनद (dā-) Reichtum, Schätze spendend.

धनदत्त männl. Name.

धनुष्मत्ता (dhanuṣ- 'Bogen') Geschicklichkeit im Bogenschießen. G.

धन्य (dhana-) schätzerreich; glücklich.

धन्वत्तरि m. Name eines göttlichen Wesens, des Götterarztes.

धर, धारयति halten, festhalten, tragen, sich einer Sache bedienen (Acc.); P. Pt. धृत; Pass. धारयते; अन्व vernehmen, begreifen. G.

धर (dhar-) EK. haltend, tragend.

धरणि (dhar-) f. Erde.

धरणिधर (s. vor.) die Erde erhaltend, Beinamen Viṣṇu's.

धरित्री (dhar-) die Erde. G.

धर्म (dhar-) Satzung, Gesetz; Recht, Gerechtigkeit; Pflicht. G.

धर्मदत्त männl. Name.

धर्मराज (rājan-) m. gerechter Fürst, Beinamen Yama's.

धर्मवादिन (vad-) Tugend lehrend.

धर्मविद् (vid-) das Recht kennend, mit dem Gesetz vertraut. G.

धर्मोपदेशना (upa-diṣ-) die Unterweisung im Gesetz.

धर्ष, धृष्णोति (gr. θρασός, θάρσος, got. ga-dairisan) dreist sein, wagen. G.

धर्षणा (dharṣ-) Beleidigung.

धा, दधाति (gr. τί-θη-σι, lat. fē-ci) setzen, festsetzen, zuteilen, hingeben; अन्नि mitteilen, sprechen, anreden, P. Pt. अन्निहित; आ hinstellen, hinlegen; नि niederlegen; संनिहित in der Nähe befindlich; वि machen zu; zu-rechtmachen, anlegen; zuteilen, gewähren; bestimmen. G.

धातृ (dhā-) m. Schöpfer. G.

धान्य (dhānāḥ [Pl.]) 'Getreidekörner', lit. dāna 'Brot' n. Getreide, Korn.

धाव्, धावति ऽन्ते (gr. θέω) rennen, laufen; परि herumlaufen. G.

धिक् *Interj.* wehe über
(mit *Acc.*). *G.*

धीमन्त (*dhī-* 'Gedanke')
weise, verständig. *G.*

धीर (*s. vor.*) verständig,
klug, weise. *G.*

धीवर Fischer.

धूः धूनीति (*gr. θύω*)
schütteln; **वि** abschütteln,
entfernen, beseitigen. *G.*

धूर्त *dhvar-*, *dhūrv-* 'durch
Täuschung zu Fall bringen')
schlau; *m.* Betrüger. *G.*

ध्या, **ध्यायति** (*vgl. dhī-*
mant-) im Sinne haben, den-
ken an, überlegen. *G.*

ध्येय (*dhya-*) etwas woran
gedacht werden muß.

न (*lat. nē-*, *got. ni*) nicht. *G.*

नकुल *Name eines Mit-*
gliedes des mythischen Pan-
dugeschlechtes, zu welchem
auch Kṛṣṇa gehörte.

नक्तम (*gr. νύκτ-α*, *lat.*
noct-em) *Adv.* bei Nacht. *G.*

नगर *n.* Stadt. *G.*

नगरवासिन् (*vas-*) in der
Stadt wohnend.

नगरी (*nagara-*) Stadt. *G.*

नट (*mi.*, zu *nart-*) Schau-
spieler.

नदी Fluß. *G.*

नदीतट (*tata-*, *s. tadāga-*)
Flußufer.

नदीतीर (*tīra-*) *n.* Fluß-
ufer.

ननु (*na*, *nu*) *Fragepar-*
tikel (*lat.*) *nonne.* *G.*

नन्द, **नन्दति** sich freuen;
चमि freudig begrüßen. *G.*

नन्दन (*nand-*) *eigtl.* er-
freuend; *EK.* Sohn, Nach-
komme.

नम, **नमति** sich beugen,
sich neigen; *C.* **नमयति** nei-
gen; **उद्** *C.* (**उद्गमयति**) auf-
heben, erheben; **प्र** sich vor
jem. (*Acc.*) beugen, ver-
beugen. *G.*

नमस् (*nam-*) *n.* Verbeu-
gung, Verehrung. *G.*

नम्र (*nam-*) sich neigend.

नम्य (*nī-*) Handlungsweise,
Lebensklugheit.

नयन (*nī-*) *n.* Auge.

नर (*gr. ἀνήρ*, *lat. Nero*)
Mann. *G.*

नर (*nar-*) Mann. *G.*

नरक (zu *gr. νέπτερος?*)
m. n. Unterwelt, Hölle.

नरपति (*pati-*) *m.* Fürst,
König.

नरशार्ङ्ग *s. शार्ङ्ग*.

नराधिप (*nara-*, *adhīpa-*)
Fürst, König.

नरेन्द्र (*nara-,indra-*) Fürst, König.

नरेश्वर (*nara-, iśvara-*) Fürst, König.

नर्त, नृत्यति °ने tanzen. G.

नव (gr. νεός, lat. novus) jung, frisch. G.

नववधू (*vadhū-*) die Neuvermählte.

नश, नश्यति (gr. νέχου, lat. necare, got. *naus*) verloren gehen, umkommen; प्र *dass.*, P. Pt. प्रनष्ट verschwunden; चि zu grunde gehen, umkommen. G.

नहि (*hi-*) Adv. gewiß nicht.

नाथ (*nāth-* 'Hilfe suchen', got. *nīpan*, ahd. *gināda*) Beschützer.

नाथवन्त (*nātha-*) einen Beschützer habend. G.

नाना (Pron.-St. **na-*?) Adv. auf verschiedene Weise. G.

नानाविध (*vidhā*) verschiedenartig, mannigfaltig.

नाम (gr. ὄνομα, lat. *nōmen*, got. *namō*) n. Name; Acc. नाम mit Namen; Adv. gewiß, ja; Instr. नाम्ना mit Namen. G.

नारी (*nar-*) Weib. G.

नाल n. (Lotus-)Stengel.

नाश (*naś-*) Verlust, das Verschwinden, Untergang, Tod; नाशम् चभ्येति es geht unter, verschwindet.

नासा (lat. *nares*, ahd. *nasa*) Nase.

नासिका (*nāsā*) Nase.

नि° (ahd. *nīdar* 'nieder') Praep. in Zusammensetzungen nieder, hinunter, hinein. G.

निग्रह (*grah-*) Ergreifung; Bestrafung.

निज (mi., aus *nitya-*) eigen. G.

नितम्बिन (*nītamba-* 'Hüfte') mit schönen Hüften versehen; f. °नी Weib mit —.

नित्य (zu *ni-*) eigen, stetig; **नित्यम्** Adv. stets, immer. G.

नित्यशः (*nitya-*) Adv. beständig, stets. G.

निदेश (*dīś-*) Befehl.

निद्रा (*drā-* 'schlafen', lat. *dormio*, gr. *δραπέδω*) f. Schlaf. G.

निबन्धन (*bandh-*) n. das Anbinden; Ursache; EK. gebunden an; abhängig von.

निभूत (*bhar-*) geheim, versteckt; °न् Adv. im Geheimen, unbemerkt.

नियम (*yam-*) Beschränkung, Gebot.

निरपराध (*nih, rādh-* 'fertig machen', got. *redan*) unschuldig.

निरामय (*āmaya-* 'Krankheit', *am-i-ti* 'er bedrängt') vollkommen, unfehlbar.

निरार्थकम् (*artha-*) *Adv.* ohne Zweck.

निराश्रित (*āśā,* s. *Gramm.* § 334 *Anm.* 2) n. Hoffnungslosigkeit.

निर्वृत्त (*ghyṇā* 'Mitleid', zu lat. *fornax*, gr. *θερμός*) grausam.

निर्वीच (*jīva-*) leblos.

निर्णय (*nī-*) Entscheidung, Urteil. *G.*

निर्भय (*bhaya-*) furchtlos, ohne Furcht.

निर्मल (*mala-*) fleckenlos, ungetrübt.

निर्मित s. *मा.*

निवासिन (*vas-*) wohnend.

निवृत्त s. *वर्त.*

नि: *Praep. u. Adv. in Zusammensetzungen* hinaus, aus, ohne. *G.*

निश *f.* Nacht. *G.*

निशा (*niś-*) Nacht. *G.*

निशीघ (zu *śē-*?) Mitternacht, Nacht.

निश्चय (1. *ci-*) feste Meinung, Gewißheit, Entscheidung. *G.*

निश्चेष्ट (*cēṣṭ-*) regungslos.

निःशङ्क (*śaṅka-*) frei von Besorgnis; **न्** *Adv.* unbegrenzt; ohne Furcht.

निष्करुण (*karuṇa-*) mitleidlos, grausam.

निष्कारण (*kāraṇa-*) keinen Grund habend; **न्** ohne Grund.

निष्क्रमण (*kram-*) n. das Hinausgehen. *G.*

निष्ठुर rauh, hart, roh.

निसर्ग (*sarj-*) angeborenes Wesen, Natur.

निस्त्रिंश grausam.

निःसंज्ञ (*jñā-*) bewußtlos.

निःसाध्वस nicht ängstlich, unverzagt.

नी, नयति leiten, führen; wegführen; tragen; hinbringen, verbringen; *Med.* mit sich führen, wegführen; *P.* *Pt.* **नीत**; **अनु** versöhnen; **आ** hinführen, herbeiführen, holen (*auch Med.*); **उपा** herbei-, heranzuführen. *G.*

नील blau.

नीलवर्ण (*varṇa-*) blau-farbig.

नीली (*nīla-*) Indigo.

नीलीरस (*rasa-*) flüssiger Indigo.

नीलीवर्ण (*varṇa-*) indigo-farben.

- नु** (gr. *vó*, lat. *nunc*, got. *nū*) nun. G.
- नूनस्** (vgl. vor. und gr. *vūv*) *Adv.* jetzt, gewiß, sicherlich. G.
- नृप** (*nar-, pa-*) König. G.
- नृपति** (*nar-, pati-*) *m.* König.
- नृपात्मज** (*nrpa-, ātman-* und *ja-*) Königssohn, Prinz; Fürst.
- नृशंस** den Menschen schädigend, boshaft.
- नेत्र** (*nī-*) *n.* Auge.
- नौ** (gr. *ναῦς*, lat. *navis*) *f.* Schiff. G.
- नौका** (*nāu-*) kleines Schiff.
- नौवन्धन** *n.* Name des höchsten Berges des *Himālaya*.
- नौख** (*stha-*) im Schiffe befindlich. G.
- न्यक्ष** (*ni-*) nach unten gerichtet; **न्यक्** *Adv.* mit **क्** erniedrigen, mißachten. G.
- न्याय** (*ni-* und *āya-* zu *i-*) Regel, Grundsatz.
- °प** (2. *pā-*) *EK.* schützend. G.
- पक्क** (*pac-*) gekocht; reif. G.
- पक्ष** Flügel; Seite; der eine von zwei Fällen; An-
- sicht, Meinung (*besonders wenn zwei Ansichten sich gegenüberstehen*); *Loc.* **पक्षे** *EK.* in Bezug auf.
- पक्षपात** (*pāta-*) Parteinahme, Parteilichkeit.
- पच**, **पचति** (gr. *πέσσω*, lat. *coquo*) kochen. G.
- पञ्च** (gr. *πέντε*, lat. *quinque*) fünf. G.
- पञ्चत्व** (*pañca-*) *n.* die fünf Elemente, die Auflösung in die fünf Elemente, *d. i.* der Tod; **पञ्चत्वं गच्छति** = sterben.
- पञ्जर** (gr. *παγίς, πήγνυμι*, lat. *pango*) *n.* Käfig.
- पट** gewebtes Zeug, Gewand.
- पक्ष** (lit. *pělnas* 'Lohn') Spiel, Wette um etwas. G.
- परिदत्त** Gelehrter, Lehrer.
- पत**, **पतति** (gr. *πέτομαι, πίπτω*, lat. *peto*) fliegen; herabstürzen, fallen; *P. Pt.* **पतित**; *C.* **पातयति** fallen machen, jem. zu etwas (*Loc.*) verleiten; **नि** niederfallen, hineinfallen. G.
- पतन** (*pat-*) *n.* Sturz, Fall.
- पति** (gr. *πόσις*, lat. *potis*) *m.* Besitzer, Herr; Gatte. G.
- पत्नी** (*pati-, gr. πότνια*) Ehefrau. G.

पथ, पथि, पन्थान (gr. πόντος, πᾶτος, lat. pons) *m.* Pfad, Weg. *Ḡ.*

पथिक (path-) Wanderer.

पद्, पद्यते (s. pada-) zu Fall kommen; sich wenden zu; *P. Pt.* पद्म; *C.* पादयति zu Fall bringen; व्या zu grunde gehen, *C.* vernichten, töten; उद् hervorgehen aus, entstehen, sich zeigen; प्र kommen zu, sich flüchten zu; सम्प्रति gelangen zu, *C.* etwas jem. zukommen lassen; वि zu grund gehen; सम् zu stande kommen, zu teil werden, entstehen. *Ḡ.*

पद् (pād- 'Fuß', gr. πῆδον, oppidum) *n.* (*m.*) Schritt; Standort, Stellung; Gegenstand; Grund; पदे पदे Schritt für Schritt. *Ḡ.*

पदपङ्क्ति (pada- und paṅkti- zu pañca) *f.* Fußspur.

पदवी (pada-) *f.* Wegspur, Weg, Pfad; Stellung, Amt. *Ḡ.*

पदाति (pada-) zu Fuß gehend. *Ḡ.*

पद्म *m. n.* Lotusblüte.

पद्मिनी (padma-) Lotus.

पद्मिनीखण्ड Lotusgruppe.

पद्म *s.* पद्.

पर, पिपति, पूषाति (gr. πῖπλημι, lat. plenus, got.

fulls) füllen; *P. Pt.* पूर्ण an- gefüllt, voll; संपूर्ण *dass.*

पर (gr. πέρα und πόρος, lat. porta, got. faran, fairra) fernerstehend; äußerster, höchster; ein anderer, Fremder; Feind; परम् *Adv.* in hohem Grade. *Ḡ.*

परतः (para-) *Adv.* hinter- drein, nachher. *Ḡ.*

परपुरञ्चय (para-, pura-, jaya-) die Städte des Feindes erobernd.

परम (para-) der fernste; höchste; schlimmste. *Ḡ.*

परमाणु (anu- 'dünn') *m.* Atom.

परमार्थ (artha-) die höchste Wahrheit.

परलोक (lōka-) das Jen- seits.

परस्परम् (para-) *Adv.* gegenseitig. *Ḡ.*

परस्व (para-, sva-) *n.* fremdes Eigentum.

पराक्रम (ākrama- zu kram-) Mut, Kraft.

परायण (parā 'weg' [gr. πέρα], ayana- zu i-) *n.* das Weggehen; das letzte, höch- ste Ziel; Hauptsache.

पराशर *Name eines R̥ṣi.*
परि (gr. περὶ) *Praepos.*

in *Zusammensetzungen* rings, umher. G.

परिग्रह (*grah-*) Umarmung.

परिचय (*ci-*) Bekanntschaft, vertrauter Umgang.

परिजन (*jana-*) Diener; Dienerschaft, Umgebung.

परित्याग (*tyaj-*) Aufopferung, Verzicht, Trennung von etwas.

परिव्राम (*nam-*) Umwandlung, Wechsel.

परिपूर्ण (*par-*) angefüllt. G.

परिवार (*var-*) Umgebung, Begleitung.

परिहास (*has-*) Scherz.

परवच (*parus-* 'Knoten', zu *parvan-*) knotig, uneben; grob.

पर्यटन (*at-*) *n.* das Herumstreichen.

पर्वण (*gr. πείρα*) *n.* Knoten am Rohr; Abschnitt, Stück in einem Texte. G.

पलाय (zu *i-*) fliehen, sich flüchten. G.

पलायन (*palāy-*) *n.* das Flüchten; **क्रियां कर्** die Handlung des Flüchtens vornehmen = fliehen.

पल्लव *m. n.* Sproß, Schößling; *übertragen auch von den Lippen.*

पवन (*pū-* 'reinigen', lat. *purus*) Wind, Hauch.

पविच (*s. vor.*) *n.* Läutemittel; *Adj.* reinigend, läuternd. G.

पश्, पश्यति (*lat. specio, ahd. spehon*) sehen, erblicken. G.

पशु (*lat. pecus, got. faihu*) *m.* Vieh, Opfertier. G.

पश्चात् (zu *lat. post*) *Adv.* von hinten; nachher, später. G.

1. **पा, पिबति** (*gr. πῶμα, πίνω, lat. bibo*) trinken; *Pass.* पीयते, *Abs.* पीत्वा, *P. Pt.* पीत; **आ** hineintrinken, einschlüpfen. G.

2. **पा, पाति** (*gr. πῶμα* 'Deckel', *got. fōdr*) schützen. G.

पाक (*pac-*) das Kochen. G.

पाठक (*paṭh-* 'hersagen') *Hersager; Gelehrter, Lehrer.* G.

पाणि (*παλάμη, lat. palma, ahd. folma*) *m.* Hand. G.

पाण्डित्य (*paṇḍita-*) *n.* Gelehrsamkeit.

पात (*pat-*) Fall, Sturz; Überfall. G.

पातक (*pāta-*) zu Fall bringend.

पातल *n.* Unterwelt.

पाच (1. *pā-*) *n.* Trinkgefäß, Schale, Becher. *G.*

पाद (zu *pād-* = gr. πούς, lat. *pes*, got. *fōtus*) Fuß.

पादान्त (*anta-*) Fußende, Kralle.

पान (1. *pā-*) *n.* das Trinken, Getränk.

पानमत्त (*mad-*) von Wein berauscht.

पानीय (1. *pā-*) *n.* Trunk.

पाप böse. *G.*

पार्थ Sohn der Pṛthā, *Beiname der Söhne des Pandu.*

पाल, पाल् (2. *pā-*) Wächter, Hüter. *G.*

पालय, पालते (*pāla-*) beschützen, behüten; परि schirmen, beherrschen. *G.*

पाश (gr. πάσσαλος, lat. *pax*, got. *fāhan*) Schlinge, Strick, Seil, Fessel.

पाशकण्ठ (*kanṭha-*) mit einer Schlinge am Hals.

पाशिन (*pāśa-*) einen Strick tragend.

पाषाण (gr. πέλλα = λίθος, ahd. *felisa*) Stein.

पिष्ठाक *n.* Ölkuchen.

पितर (gr. πατήρ, lat. *pater*, got. *fadar*) *m.* Vater. *G.*

पितामह (*pitā, maha-* = *mahānt-*) Vatersvater, Großvater.

पिपासा (1. *pā-*) Durst. *G.*

पिशित (*piśati* 'er bereitet zu', gr. ποιχίλος, lat. *pingo*) *n.* ausgehauenes Fleisch.

पीड (*pi* [d. i. *api*] und *sad-*) quälen; *P. Pt.* पीडितः

पीडन (*pid-*) *n.* Qual.

पीवर (gr. πιαρός) fett. *G.*

पुंस *s.* पुमंस.

पुंगव (*puṅ-*, *gō-*) Stier; Held. *G.*

पुच्छ *n.* Schwanz, Schweif.

पुख günstig; rein, heilig, brav.

पुत्र (lat. *putus*, *puer*) Sohn. *G.*

पुत्रक = vor. *G.*

पुत्रवत् *Adv.* wie ein Sohn.

पुत्री (*putra-*) Tochter. *G.*

पुनः (*h* = *r*) wieder; पुनः पुनः wiederum, immer wieder. *G.*

पुमंस *m.* Mann. *G.*

पुर (gr. πόλις?) *n.* Burg,

पुरतः (*purah*) *Adv.* vor, in Gegenwart von.

पुरः (gr. πάρος) *Adv.* vor Augen. *G.*

पुरसर (*sar-*) vorangehend.

पुरा (*purah-*, gr. *παρά*, got. *faur*) *Adv.* früher, einst. **G.**

पुराक (*purā*) früher da- gewesen, alt; *n.* Dinge der Vorzeit, Sage. **G.**

पुराध्वज (*pura-*, *adhi-*, *akṣi-*) Stadthaupt, Polizeimeister.

पुरीष *n.* Schutt, Erde; **Kot.**

पुरुष Mensch, Mann. **G.**

पुरुषपशु (*paśu-*) *m.* ein Vieh von einem Menschen.

पुरुषवर (*vara-*) der beste Mensch.

पुरुक (gr. *πόλιγγες* 'gekräuselttes Haar') die emporgerichteten Härchen am Körper, *Zeichen des Affektes*, *bes. der Wollust*.

पुलकित (*pulaka-*) mit sich sträubenden Härchen bedeckt.

पुलाक taubes Korn.

पुष्कर *n.* Lotusblüte.

पुष्टि (*puṣ-* 'gedeihen') *f.* Gedeihen; Zucht, Pflege;

पुष्टिं नी züchten, pflegen.

पुष्प (zu *puṣ-*, *puṣṭi-*?) *n.* Blume, Blüte. **G.**

पुग *m.* Betelpalme, *n.* Betelnuß.

पूज्, **पूजयति** ehren; *P. Pt.* **पूजित.**

पूतिक (*pū-* 'faul sein', gr. *πύω*, lat. *pūtidus*, got. *fūls*) faul, stinkend; *m.* Zibettkatze.

पूर्णा *s.* पर.

पूर्व (*purah*, *purā*, ab. *prvā*, got. *fru-ma*) früher, vorher; **पूर्वम्** *Adv.* einst, *EK.* begleitet von, unter ... **G.**

पूर्वक = *vor.*; *EK.* verbunden mit, begleitet von. **G.**

पृच्छ *s.* प्रच्छ.

पृथिवी (*prithu-*, gr. *πλά- τός*) Erde. **G.**

पृथिवोपति (*pati-*) *m.* Herr der Erde, König.

पुष्ट *s.* प्रच्छ.

पौत्र (*putra-*) Enkel.

पौरुष (*puruṣa-*) *n.* Manneskraft. **G.**

प्रकटो mit **कर** offenbaren. **G.**

प्रकथन (*kath-*) *n.* das Mitteilen, Erzählen.

प्रकर्ष (*karṣ-*) das Hervorragen.

प्रकृति (*kar-*) *f.* Grundform; die Untertanen (*auch Plur.*). **G.**

प्रचुर viel; reich an, voll von.

प्रच्छ्, **पृच्छति** (lat. *posco*, *prec-or*, nhd. *forschen*) fragen; *P. Pt.* **पृष्ट**; आ sich bei jem. (*Acc.*) verabschieden. *G.*

प्रच्छन्न *s.* छद्.

प्रजा (*jan-*) *f.* Geschöpf. *G.*

प्रजापति (*pati-*) *m.* Herr der Geschöpfe, Schöpfer.

प्रणय (*nā-*) Zuneigung.

प्रताप (*tap-*) *Glut.*

प्रतापवन्त (*zum vor.*) voll Hoheit, majestätisch.

प्रति (*gr. πρός*) *Praep.* gegen, nach—hin. *G.*

प्रतिकूल (*kūla-* 'Ufer') *widrig*, feindselig. *G.*

प्रतिकृत (*kar-*) *n.* Wiedervergeltung.

प्रतिक्रति (*kar-*) *f.* Widerstand, Abwehr.

प्रतिदिवसम् (*divasa-*) *Adv.* täglich.

प्रतिनदि (*nadi-*) *Adv.* an jedem Flusse.

प्रतिहिंसित (*his-*) *n.* Vergeltung eines zugefügten Leides.

प्रत्यक्ष (*akṣi-*) vor Augen liegend; **म्** *Adv.* deutlich, ausdrücklich, offenkundig. *G.*

प्रत्यक्षता (*zum vor.*) Augenfälligkeit, Augenschein.

प्रत्यय (*i-*) Vertrauen, Zuneigung.

प्रत्यासन *s.* सद्.

प्रत्यूष (*uśās-*, *gr. ἑως*, lat. *aurora*) *n.* Morgendämmerung.

प्रत्यूह (*ūh-* 'schieben') Hindernis.

प्रथम (*pra-*, *gr. πρῶ*) der erste. *G.*

प्रदान (*dā-*) *n.* das Geben, Gewähren.

प्रदिश (*diś-*) *f.* Himmelsgegend.

प्रदेश (*diś-*) Ort, Gegend.

प्रदोष (*dōṣa-* 'Abend') Abend, Dunkel.

प्रदोषागम (*ā-gam-*) Dämmerung.

प्रपञ्च Mannigfaltigkeit, Ausführlichkeit.

प्रभा (*bhā-* 'leuchten', *gr. πεφύσεται, φῶς*, lat. *fās*) *f.* Glanz; *EK.* den Glanz habend. *G.*

प्रभु (*bhū-*) hervorragend; *m.* Herr, Gebieter. *G.*

प्रभुत्व (*s. vor.*) *n.* Herrschaft.

प्रभूत (*bhū-*) viel.

प्रभृति (*bhar-*) 1) *f.* Anfang; *EK.* anfangend mit..., ... u. s. w. 2) *Praep.* von—an, *tat:* **प्रभृति** von da an.

7*

प्रमत्त *s. मद्.*
प्रमाण (2. mā-) *n.* Maß; Beweismittel.
प्रमाणी *mit कर* etwas als Autorität oder Beweis ansehen, anführen.
प्रमाद (*mad-*) Rausch, Ausgelassenheit.
प्रमोद (*mud-* 'sich freuen') Freude, Lust.
प्रयत्न (*yat-*) Bemühung, Anstrengung.
प्रयोजन (*yuj-*) *n.* Veranlassung, Ursache.
प्रलय (*li-nāti* 'schmiegt sich an', gr. ἀλίνω· ἀλείφω, lat. *lino*, got. *linnan*) *m. (n.)* Auflösung, Vernichtung, Untergang.
प्रवृत्ति (*vṛt-*) *f.* das Auftreten, Vorgehen; das Sichhingeben, Verharren bei einer Sache (*Loc.*).
प्रवेश (*viṣ-*) Eintritt.
प्रश्नान्त *s. ज्ञम.*
प्रश्न (vgl. *pracch-*) Frage.
प्रसन्न *s. सद्.*
प्रसाद (*sad-*) Gunst, Gnade. *G.*
प्रसिद्धि (*sādh-*) *f.* das Gelingen; Beweis.
प्रसूत *s. सु.*
प्राक् *s. प्राच्.*

प्राचुर्य (*pracura-*) *n.* Menge.
प्राज्ञ (*pra-, ā-jñā-*) klug.
प्राच् (*pra-*) vorwärts gewandt; **प्राक्** *Adv.* früher, vor kurzem. *G.*
प्राण (*an-*) Hauch; *Pl.* Leben.
प्राणनाथ (*nātha-*) Lebensherr, Gatte.
प्राणपरित्याग (*parityāga-*) Hingabe des Lebens.
प्राणभय (*bhaya-*) *n.* Furcht für das Leben, Todesangst.
प्राणधारा (*yātrā-*) Lebensunterhalt.
प्राणिन (*prāṇa-*) lebendig; *m.* Lebewesen. *G.*
प्राप्तकाल (*āp-, kāla-*) dessen Zeit gekommen ist, zeitgemäß.
प्राय (zu *prāyas-* 'meist', gr. πλείων) Mehrheit, Hauptsache; *EK.* (nach *Subst.*) zum größten Teil enthaltend, reichlich versehen mit, (nach *Part. Praet.*) beinahe, fast; *Instr.* **प्रायेण** zum größten Teil, in der Regel. *G.*
प्रायश्चित्त (*prāyas-[s. vor.], cit-*) *n.* Genugtuung, Sühne.
प्रासाद (*sad-*) Palast.

प्रिय (*prī-*) lieb, freundlich; *m.* der Geliebte, Freund; *n.* Gefälligkeit, Gunst. **G.**

प्री, **प्रीणाति** (got. *frijōn*) ergötzen, erfreuen; *P. Pt.* **प्रीत**; **प्रीयति** ०ते befriedigt, froh sein. **G.**

प्रीति (*prī-*) *f.* Freude, Befriedigung.

प्रेमन् (*prī-*) *m. n.* Liebe, Zuneigung. **G.**

प्रेमाबन्ध (vor., *ā-bandha-*) Liebesbande, Neigung.

प्रोक्त *s.* वच्.

प्रोच्चैः (*uccāih*) *Adv.* überaus laut. **G.**

प्लु, **प्लवते** (gr. *πλέ(ε)ω*, lat. *pluit*, ahd. *flawen*) schwimmen; schiffen, durchs Meer fahren; **अभिपरिप्लुत** übergossen; erfüllt, ergriffen von. **G.**

फल (*phal-* 'bersten'?) *n.* Frucht. **G.**

वडिम्न *m. n.* Angel.

वत *Interj.* wehe, ach.

वदरी *Baumart* Judendorn.

बन्ध, **बध्नाति** (gr. *πείσµα*, lat. *offendimentum*, got. *bindan*) binden, anbinden; *P. Pt.* **बद्ध** gebunden; *C.* **बन्धयति** binden lassen; **आ** an-

binden; **सम्** *C.* anbinden lassen. **G.**

बन्ध (*bandh-*) Band, Fessel.

बन्धन (*bandh-*) *n.* Fessel.

बन्धु (*bandh-*) *m.* Verwandtschaft, Verwandter.

बन्धुजन (*jana-*) Angehöriger, Freund.

बल (lat. *de-bilis*) 1) *n.* Gewalt, Kraft; *Abl.* mit Gewalt, gewaltsam. 2) kräftig, stark. **G.**

बलवन्त (*bala-*) stark, mächtig. **G.**

बहिः (ab. *bez* 'ohne') *Adv.* draußen, hinaus; **मित्करु** fortjagen, *P. Pt.* **बहिष्कृत**. **G.**

बहु (gr. *παχός*) viel; **किंबहुना** wozu vieler Worte?, mit einem Wort. **G.**

बहुगुण (*guna-*) vielfältig.

बहुमान (*māna-*) Hochschätzung.

बहुविध (*vidhā-*) vielfach, mannigfach.

बाध (*bādh-* 'bedrängen') Pein, Schmerz.

बान्धव (*bandhu-*) Angehöriger, Verwandter. **G.**

बाईसत्य auf *Bṛhaspati* bezüglich.

बास Knabe. **G.**

बासल (*bāla-*) *n.* Kindheit.

बाला (*bāla-*) Mädchen.

बास्य (*bāla-*) *n.* Kindheit.

बाङ (gr. πῆλκος, nhd. *Bug*) *m.* Arm.

बाह्य (*bahih*) draußen befindlich, fremd; **बाह्यम्** *Adv.* hinaus. *G.*

बाह्यतः (*bāhya-*) *Adv.* außerhalb.

बीज *n.* Same.

बुद्द (wohl onomatopoeisch) Wasserblase.

बुद्धि (*budh-*) *f.* Einsicht, Verstand, Erkenntnis, Meinung.

बुध्, बोधति, बुध्यते (gr. πεύδομαι, got. *biudan*) erwachen, wachen; *C.* **बोधयति** erwecken, aufmerksam machen; *प्र* aufwachen. *G.*

बुध (*budh-*) klug, verständig.

बुभुचित (*bhuj-*) hungrig.

बृहत्त्व (*bṛhant-* 'groß', got. *baúrgs*, nhd. *Berg*) *n.* Größe.

बृहस्पति *m.* Name eines Gottes,

वेश (= *vēša-*, gr. οἶκος) Bordell.

बोध (*budh-*) Erkenntnis, Einsicht.

ब्रह्मन् (lat. *flamen?*) *m.* 1) Priester. 2) Brahman, der oberste Gott und Schöpfer. *G.*

ब्रह्मर्षि (*ṛṣi-*) *m.* priesterlicher Weiser, *Titel alter Weisen.*

ब्रह्माण्ड (*aṇḍa-*) *n.* Brahman's Ei, das Weltall.

ब्राह्मण (*brahman-*) Priester, Brahmane. *G.*

ब्रू, ब्रवीमि sprechen; *प्र* sagen, erzählen. *G.*

भक्त *s.* भज्.

भक्ति (*bhaj-*) *f.* Hingebung, Treue.

भक्ष्, भक्षयति (*bhaj-*) verzehren, essen, fressen; *P. Pt.* **भक्षित.** *G.*

भक्षण (*bhakṣ-*) *n.* das Essen, Fressen.

भक्ष्य (*bhakṣ-*) was zu essen ist; *n.* Speise, Nahrung.

भगवन्त (*bhaj-, bhaga-* 'Reichtum') herrlich, erhaben; *auch* *Beiname Viṣṇu's.* *G.*

भग्न *s.* भङ्.

भङ्ग (*bhañj-*) das Zerschneiden, Untergang, Verfall.

भङ्गुर (*bhañj-*) zerbrechlich, vergänglich. *G.*

भञ्ज्, भञ्जति (gr. $\varphi\alpha\gamma\epsilon\acute{\iota}\nu$) jem. (*Acc.*) etwas zuteilen, zukommen lassen; etwas betreiben, ausüben, pflegen; genießen; *P. Pt.* **भक्त** ergeben, anhänglich; **प्रवि** verteilen. *G.*

भङ्ग, भङ्गति zerbrechen; *P. Pt.* **भङ्ग**. *G.*

भट (mi., = *bhyta-*) Knecht, Diener. *G.*

भद्र (*bhand-* 'glänzen') erfreulich, gut, schön; *Voc.* mein Bester, guter Freund.

भय (*bhī-*) *n.* Angst, Furcht. *G.*

भर, भरति (gr. $\varphi\acute{\epsilon}\rho\omega$, lat. *fero*, got. *baíran*) tragen, bringen. *G.*

भरत Name eines berühmten Geschlechtes.

भरतर्षभ (*ṛṣabha-*) der Edelste unter den Bharata.

भर्तृ (*bhar-*) *m.* Gatte. *G.*

भर्तृक (*bhartar-*) 1) Gatte. 2) dem Gatten gehörig. *G.*

भव (*bhū-*) Entstehung; Welt.

भवन्त (*bhū-*) *m.* Herr; in ehrerbietiger Anrede statt des Pronomens der 2. *Pers.* *G.*

भव्य (*bhū-*) angemessen; gut, fromm, wacker.

भस्त्रा (*bhas-* 'blasen') Blasebalg. *G.*

भाग (*bhāj-*) Anteil, Teil.

भागश्च: (*bhāga-*) *Adv.* Teil für Teil, nach und nach. *G.*

भागिन्य Schwestersohn.

भाजन (*bhāj-*) *n.* Gefäß, Behälter.

भाण्ड *n.* Topf, Gefäß.

भार (*bhar-*, gr. $\varphi\acute{\omicron}\rho\omicron\varsigma$) Bürde, Last. *G.*

भार्गव Nachkomme des *Bhṛgu*.

भार्या (*bhar-*) Gattin. *G.*

भार्यात्व (*bhāryā*) *n.* Stand der Ehefrau.

भाल *n.* Stirn.

भाव (*bhū-*) Zustand, Verhältnis; Gesinnung; Liebe.

भावन (*bhū-*) bewirkend; fördernd, beglückend.

भाव्य (*bhū-*) was geschehen muß, was zu bewerkstelligen, zu tun ist; zukünftig.

भाष, भाषते (ahd. *bellan*, lit. *balsas* 'Stimme') reden, sprechen; **अभि** anreden; **प्रति** erwidern; erzählen. *G.*

भाषा (*bhāṣ-*) Rede, Sprache.

भाषान्तर (*antara-*) *n.* der Sinn der Rede.

भिद्, भेदति, भिनत्ति (lat. *findo*, got. *beitan*) spalten, durchbrechen; *P. Pt.* **भिन्न** vernichtet. **G.**

1. **भी, भयते** (ahd. *bibēn*, abulg. *bojati se*) sich fürchten; *P. Pt.* **भोत** sich fürchtend.

2. **भी** (s. vor.) *f.* Furcht, Angst. **G.**

भीर (*bhī-*) furchtsam.

भीषण (*bhī-*) furchterregend. **G.**

भीष्म *Name eines alten Helden aus dem Geschlecht der Kuru, der Sohn der Gangā.*

भुक्त *s.* **भुज्.**

भुक्ति (*bhuj-*) *f.* Benutzung, Nutznießung.

भुज्, भुजति (lat. *fungor?*) genießen; *P. Pt.* **भुक्त**; **उप** *dass.* **G.**

भुजग (zu *bhuja-* 'Biegung, Krümmung' [*bhuj-* 'biegen'] und *ga-*) *m.* Schlange; *f.* **ई** Schlangenweibchen.

1. **भू, भवति ऽन्ते** (gr. *φύω*, lat. *fu-i*) werden, entstehen, geschehen, sein; *P. Pt.* **भूत**; **भव** empfinden, genießen; **परिभूत** erniedrigt, geschändet; **प्र** stark sein, Macht

haben; *P. Pt.* **प्रभूत** reichlich, viel; **सम्** Platz haben; möglich sein.

2. **भू** (s. vor.) *f.* Erde; Land, Ländereien, Grund und Boden. **G.**

भूत (1. *bhū-*) *n.* Wesen, Geschöpf.

भूप (2. *bhū-* und *pa-*) *m.* König, Fürst. **G.**

भूपति (2. *bhū-* und *pati-*) *m.* Fürst, König.

भूमुज् (2. *bhū-* und *bhuj-*) König. **G.**

भूमण्डल (*mandala-* 'rund', *n.* 'Kreis') *n.* Erdkreis.

भूमि (*bhū-*) *f.* Erde. **G.**

भूयांस (*bhū-ri-*) mehr, zahlreicher; **भूयः** *Adv.* mehr; weiter, ferner; wiederum. **G.**

भूरि (*bhū-*) reichlich, viel. **G.**

भूष्, भूषति obliegen, sich bemühen um; *C.* **भूषयति** schmücken, *P. Pt.* **भूषित**; **वि** *C.* *dass.* **G.**

भूषण (*bhūṣ-*) *n.* Schmuck. **G.**

भृगु *m.* *Name eines alten indischen Geschlechtes.*

भृगुतुङ्ग *Name eines heiligen Berges.*

भूख (*bhar-*) Diener.
भेद (*bhid-*) Zerstörung.
भोग (*bhuj-*) Genuß, Freude.
भोगकर (*kara-*), *f. °ई* Genuß schaffend. *G.*
भोजन (*bhuj-*) ernährend; *n.* Speise, Nahrung.
भोजिन (*bhuj-*) genießend.
भो: (aus *bhavas*, *Voc.* zu *bhavant-*) *Interj.* der *Anrede* ei! *G.*
भूमि (*bhūmi-*) auf die Erde bezüglich. *G.*
भंश, **भंशते** herausfallen; *P. Pt.* **अष्ट** gefallen, gestürzt; verloren, verirrt; befreit von. *G.*
भ्रम, **भ्रमति** *u.* **भ्राम्यति** °ते umherirren; *P. Pt.* **भ्रान्त**; **उद्भ्रान्त** aufgeregt; **परि** umherirren. *G.*
भ्रम (*bhram-*) das Umherwandern.
अष्ट *s.* **भंश**.
भ्रातर (*gr.* *φράτωρ*, *lat.* *frater*, *got.* *brōpar*) *m.* Bruder. *G.*
भ्रान्त *s.* **भ्रम**.
भ्रान्ति (*bhram-*) *f.* Irrtum, Wahn.
मकरकेतन *der Liebesgott.*
मज्ज, **मज्जति** (*lat.* *mergo*)

untersinken; zu grunde gehen; untertauchen; **नि** untertauchen, eintauchen. *G.*
मण्ड, **मण्डयति** schmücken; *P. Pt.* **मण्डित**.
मण्डन (*mand-*) *n.* Schmuck.
मण्डप (*mandā-* zu *gr.* *μάνδρα*?) Halle, Laube.
मत *s.* **अहम्**.
मत 1) *s.* **मन्**. 2) *n.* Meinung, Lehre. *G.*
मति (*man-*) *f.* Gedanke. *G.*
मतिप्रकर्ष (*prakarṣa-*) Meisterstück, gelungener Streich.
मत्कुल Wanze.
मत्त *s.* **मद्**.
मत्सर Neid.
मत्स्य, °क Fisch. *G.*
मद्, **मदति** *u.* **माद्यति** (*lat.* *madeo*?) sich freuen; sich an etwas berauschen; *P. Pt.* **मत्त** (freudig) erregt, berauscht; **प्रमत्त** berauscht, trunken, toll. *G.*
मद् (*mad-*) Rausch; Liebesrausch, Sinneslust; Übermut, Dünkel.
मदन (*mad-*) Geschlechtsliebe; *personifiziert* Liebesgott. *G.*
मदिरा (*mad-*) berauschen-des Getränk. *G.*

मदीय (*mat-*) mein, der meinige. **६.**

मदोत्कट *Name eines Löwen.*

मद्यप (*mad-*, 1. *pā-*) *m.* Trunkenbold. **६.**

मधुच्छन्द *männl. Name.*

मधुसूदन der Madhütöter, *Beiname des Viṣṇu-Kṛṣṇa.*

मध्य (*gr. μέσος*, *lat. medius*, *got. midjis*) *mitten; n.* Mitte.

मध्यम (*madhya-*) *der mittlere. ६.*

मध्याह्न (*ahan-*) *Mittag. ६.*

मनु, मन्वते (*gr. μέμνηται*, *lat. meminī*, *got. munan*) *glauben, meinen, denken, dafür halten; P. Pt. मत; C. (?) मानयति ehren; अनु zustimmen, C. um Erlaubnis bitten. ६.*

मनस् (*man-*, *gr. μένος*) *n.* Sinn, Herz. **६.**

मनु (*man-*) *m.* Mensch, Mann; *berühmter König und Weiser der Vorzeit.*

मनुज (*manu-, ja-*) *Mensch.*

मनुजेश्वर (*iśvara-*) *Fürst, König.*

मनुष्य (*manu-*) *Mensch.*

मनोहारिन् (*har-*) *das Herz fortreibend, reizend. ६.*

मय *adjekt. Suffix gebildet, gemacht aus.*

मयूख *Pflock.*

मर्, म्रियते (*gr. βροτός*, *lat. morior*, *got. maúrpr*) *sterben; P. Pt. मृत gestorben, tot. ६.*

मरण (*mar-*) *n.* *Tod. ६.*

मर्त्य (*mar-*, *ἀ-μβρόσιος*) *sterblich; m.* *Mensch.*

मर्ष, मृष्यति *vergessen, vernachlässigen; C. मर्षयति etwas dulden, ertragen.*

मल (*gr. μολώνω, μέλας*) *m. n.* *Schmutz, Unreinigkeit. ६.*

मलिनी (*malina-, mala-*) *mit कर् beschmutzen, beflecken.*

मशक *Stechfliege.*

महर्षि (*ṛṣi-*) *m.* *großer Weiser.*

महातपस् (*tapas-*) *große Askese übend.*

महातेजस् (*tējas-*) *großen Glanz besitzend, herrlich. ६.*

महात्मन् (*ātman-*) *eine edle Natur habend, edel.*

महाधन (*dhana-*) *viel Geld habend, reich.*

महानस (*mahā-* 'groß' und *anas* 'Last' zu *lat. onus*) *n.* *Lastwagen; Küche.*

- महान्त** (gr. μέγας, lat. *magnus*, got. *mikils*) groß; *AK.* महा G.
- महाबुद्धि** (*buddhi-*) von großem Verstand.
- महाभाग** (*bhāga-*) dem ein schönes Los zugefallen ist; vor andern hervorragend, ausgezeichnet.
- महासुनि** (*muni-*) *m.* ein großer Weiser.
- महायशस** (*yaśas-*) großen Ruhm besitzend, hochberühmt.
- महिम्न** (*mah-ānt-*) *m.* Größe, Macht. G.
- महिषा** (got. *mawilō*) *f.* Weib. G.
- महीपति** (*mahī* 'Erde' [zu *mahānt-*], *pati-*) *m.* Fürst, König.
1. **मा** (gr. μή) nicht (*prohibitiv*). G.
2. **मा, माति u. मिमीते** (gr. μήτις, lat. *mētiōr*, got. *mēla*) messen; *P. Pt.* मित; निस ausmessen; ausführen, schaffen; परि abmessen, bemessen. G.
- मांस** (got. *mimz*) *n.* Fleisch. G.
- मागधी** Magadha-Prinzessin. G.
- माचिरम्** (1. *mā, cīram*) *Adv.* schnell, sofort (in Befehlssätzen).
- मातर** (gr. μήτηρ, lat. *māter*) *f.* Mutter.
- मातुष** (*mi-, zu mātar-*) Mutterbruder, Onkel. G.
- मात्र** (2. *mā-*) *n.* Maß; *EK.* nur soviel als das vorangehende Wort besagt = nur, nicht mehr als, *z. B.* जीवितमात्र nur das Leben. G.
- मात्स्यक** (*matsya-*) den Fisch betreffend, Fisch.
- मान** (*man-*) Meinung; Hochmut; Unmut, Groll. G.
- मानव** (*manu-*) Mensch.
- मानस** (*manas-*) *n.* Geist, Sinn, Herz. G.
- मानुष** (*manu-*) Mensch.
- मानुषराक्षस** (*rākṣasa-*) Dämon in Menschengestalt.
- मान्य** (*man-*) ehrenwert.
- माया** Trug, Täuschung.
- मार** (*mar-*) Tod; Liebesgott.
- मार्कण्डेय** *Name eines Weisen der Vorzeit.*
- मार्ग, मार्गते** suchen, durchsuchen. G.
- मार्ग** (zum vor.) Weg. G.
- मार्जार** (*marj-* 'abwischen', gr. ὀμόργουμι) Katze. G.

माळा Kranz.
माळ्य (s. vor.) *n.* Kranz. **G.**
मित्र *m. und n.* Freund. **G.**
मिथः (*mith-* 'abwechseln, sich zugesellen', gr. [dial.] *μῑτος*, lat. *mutare*, got. *ga-maidjan*, *missō*) **Adv.** abwechselnd, gegenseitig; zusammen. **G.**
मिथ्या (s. vor.) **Adv.** verkehrt, falsch; in lügnerischer Weise; vergeblich. **G.**
मिथ्, मिथति (gr. *δ-μῑλος*) sich vereinigen; *P. Pt.* **मिथित** vereinigt, zusammengekommen. **G.**
मीन Fisch.
मील, मीलति die Augen schließen; *नि dass., P. Pt.*
निमीलित die Augen geschlossen habend; geschlossen. **G.**
मुकुट *m. n.* Diadem.
मुकुलित knospenähnlich geschlossen (Augen, Blüten),
म् *Adv.*
मुक्त *s.* मुच.
मुख (gr. *μυχός?*) *n.* Mund, Gesicht.
मुग्ध (*muh-*) einfältig; naiv, reizend. **G.**
मुच, मुचति (gr. *ἀπομύσσω*, lat. *mucus*) losmachen, los-

lassen, ablassen von etwas (*Acc.*), befreien; *P. Pt.* **मुक्त**; *Abs.* **मुक्ता** mit Ausnahme von, abgesehen von (*Acc.*). **G.**

मुनि (*man-?*) *m.* Weiser, Asket.

मुष्, मोषति berauben, ausplündern, *P. Pt.* **मुषित.** **G.**

मुह, मुहति (lat. *muger*) irre werden; *P. Pt.* **मूढ** dumm, töricht; *U.* **मोहयति** betören, verblenden, *P. Pt.* **मोहित**; **प्रमूढ** verwirrt, kein klares Bewußtsein habend. **G.**

मुञ्जः (*-r*) **Adv.** plötzlich; wiederholt. **G.**

मूक (gr. *μῑω*, lat. *mūtus*) stumm; **मूकवत्** **Adv.**

मूढ *s.* मुह.

मूत्र *n.* Harn.

मूर्ख (got. *-malks*) Tor.

मूर्तिमन्त (*mūrti-* 'Körper') leibhaftig. **G.**

मूर्धञ्ज (*mūrdhan-, ja-*) *m. Pl.* Haupthaar.

मूर्धन् (zu *μέλαθρον* 'Dach'?) *m.* Stirn, Kopf. **G.**

मूल (gr. *μῑλω*) *n.* Wurzel; Ursache; **आ मूलात्** von Grund aus, von Anfang an. **G.**

मूल्या (*mūla-*) *n.* Preis, Wert. **G.**

मृग Tier des Waldes, Wild; Gazelle.

मृगदृश (*dyṣ-*) Gazellen-äugig.

मृत *s.* मर.

मृत्यु (*mar-*) *m.* Tod.

मृदाय (*myd-* 'Lehm' [*mydu-* 'weich', gr. ἀμαλδώνω, lat. *mollis*] und *-maya-*) aus Lehm gemacht,

मृषा (*marṣ-*) umsonst, vergebens.

मे *s.* अहम्.

मेदस् (ahd. *mast*) *n.* Fett.

मेघ (*mēdha-*, zum vor.?) saftig, frisch, rein.

मेरु *m.* Name eines heiligen Berges.

मेष Schafbock. *G.*

मैत्रेय Name eines alten Weisen.

मैथुन (*s.* *mithah*) *n.* Begegnung.

मोक्षय्, °यति (*muc-*) befreien, erlösen; *P. Pt.* मोक्षित.

मोह (*muh-*) Verwirrung, Betörung, Irrtum, Unverständnis.

मोहमय (*-maya-*), *f.* °ई auf Verblendung beruhend.

य *Pron. rel.* welcher, wer; *verdoppelt* wer, was immer;

यः कश्चित् wer auch immer, **यत्किञ्चित्** was auch immer; *Instr.* येन damit (*final*). *G.*

यज्, यजति °ते (gr. ἄζομαι, ἄγιος) (einen Gott) verehren; opfern. *G.*

यज्ञ (*yaj-*) Opfer. *G.*

यज्ञकर्मन् (*karman-*) *n.* Opferhandlung.

यज्ञिय (*yajña-*) zum Opfer gehörig, Opfer-. *G.*

यत्, यतति (gr. ζητέω?) in Ordnung bringen; *Med.* sich bemühen, bedacht sein auf etw. (*Dat.*). *G.*

यत् (*ya-*) dass. *G.*

यत *s.* यम्.

यतः (*ya-*) *Adv.* woher, infolge dessen daß, weil. *G.*

यत्कृते (*kar-*) *Adv.* weshalb.

यत्न (*yat-*) Bemühung, Anstrengung. *G.*

यच्च (*ya-*) *Adv.* wo. *G.*

यथा (*ya-*) *Adv.* wie, gleichwie; auf daß, so daß. *G.*

यथाकामम् (*kāma-*) *Adv.* nach Wunsch, nach Belieben.

यथान्यायम् (*nyāya-*) *Adv.* nach der Regel, nach Gebühr.

यथाभीष्ट (*abhi-iṣ-*) erwünscht, einem gut dünkend.

यथावत् (*yathā-*) *Adv.* wie es sich gebührt, gehörig, richtig. *G.*

यथावृत्त (*vart-*) *n.* die näheren Umstände einer Begebenheit, Sachverhalt. *G.*

यथासुखम् (*sukha-*) *Adv.* nach Lust, nach Belieben.

यथेष्ट (2. *iṣ-*) den Wünschen entsprechend, nach Wunsch.

यदा (*ya-*) wann, als. *G.*

यदि (*ya-*) wenn. *G.*

यम्, यच्छति halten, tragen; darreichen, gewähren; *P. Pt.* **यत**; **उप** *Med.* heiraten; **प्र** übergeben; **सम्** zusammenbinden, anbinden. *G.*

यम *Name des Todesgottes, Gottes der Unterwelt.*

यमधानी (*dhā-*) Behausung des Yama.

यवनिका (von *Yavana-* = Ἰάωες, d. h. Griechen) Vorhang (im Theater). *G.*

यशस *n.* Ruhm. *G.*

यष्टव्य (*yaj-*) zu opfern.

या, याति (Weiterbildung von *i-*) fahren, gehen; verstreichen; in einen Zustand kommen, zu etw. werden; *P. Pt.* **यात**; **अनु** nachfolgen, befolgen (*mit Acc.*); **आ** herangehen, hingehen, ankommen; **समा** herankommen;

उप (in eine Lage) geraten; **प्र** aufbrechen, von dannen gehen. *G.*

याज्ञिक (*yājña-*) Opferkenner. *G.*

यातना (*yat-*) Vergeltung, Strafe, Qual.

यात्रा (*yā-*) Gang, Reise.

यादृश्, यादृश (*ya-* und *dṛṣ-*) wie beschaffen, qualis. *G.*

यावन्त (*ya-*, gr. ἕως) wie groß; **यावत्** (*correspondierend mit तावत्*) so lange als; sobald als. *G.*

यु, यौति anziehen, anbinden; *P. Pt.* **युत** versehen mit, vereinigt mit. *G.*

युक्त *zum Folg.*

युञ्, युञ्क्ति (gr. ζεύω-νυμι, lat. *iungo*) anschirren, anspannen, befestigen; *P. Pt.*

युक्त begleitet von, versehen mit; *C.* **योजयति** jem. zu etwas (*Dat.*) antreiben; **आयुक्त**,

समायुक्त behaftet, versehen mit; **नियुक्त** verknüpft mit, *C.* **नियोजयति** anhalten, zwingen zu etwas (*Loc.*) *G.*

युत *s.* यु.

युवन् (lat. *iuvenis*) *m.* Jüngling. *G.*

यूक *Laus.*

यूथ (*yu-*) *m. n.* Schar, Herde, Menge. *G.*

- यूप** (*pa-*) *m.* Herr der Herde.
- यूषाधिप** = *vor.*
- यूप** Opferpfosten.
- यूयम** *s.* स्व.
- येन** (*ya-*) daß, damit. *G.*
- योग** (*yuj-*) Fügung; **योगतः** infolge von. *G.*
- योग्य** (*yuj-*) passend zu, tauglich zu.
- योजन** (*yuj-*) *n.* bestimmtes Wegemaß.
- योनि** *f.* Mutterleib; Familie, Geschlecht, Kaste. *G.*
- यौवन** (*yuvan-*) *n.* Jugend.
- रक्त** (*raj-*) gefärbt; rot; reizend, lieblich.
- रक्ताम्बर** (*ambara-* 'Gewand') in ein rotes Gewand gehüllt.
- रक्ष, रक्षति** (*gr. ἀλέξω*) bewachen, behüten. *G.*
- रक्ष** (*rakṣ-*) das Behüten.
- रक्षा** (*rakṣ-*) Schutz. *G.*
- रक्षिन्** (*rakṣ-*) *m.* Hüter, Wächter. *G.*
- रघुनन्दन** Raghu-Sohn, Beiname des Rāma.
- रङ्ग** (*raj-*) Farbe.
- रञ्ज, रञ्ज, रञ्जति** (*gr. ῥέζω* 'färben' u. ἔρεβος, got. *riqis*) sich färben; *P. Pt.* रङ्ग (*s. d.*);
- विरक्त** entfärbt; gleichgiltig, abhold. *G.*
- रञ्जक** (*raj-*) Wäscher, Färber.
- रत** *s.* रम्.
- रति** (*ram-*) *f.* Gefallen, Behagen an etwas.
- रत्न** Kleinod, Edelstein.
- रत्नावली** *weibl. Name.*
- रथ** (*lat. rota*) Wagen. *G.*
- रम्, रभते** (= *labh-*) fassen; आ anfassen, beginnen; *P. Pt.* आरम्भ angefangen habend. *G.*
- रम, रमते** (*gr. ἔραμαι*) ruhen, sich ergötzen; der Liebe pflegen, buhlen; *P. Pt.*
- रत; उप** zur Ruhe kommen, aufhören, **उपरत** ruhig geworden; verschwunden, verstorben; **वि** (*Aktiv*) ablassen von etwas. *G.*
- रमण** (*ram-*) Geliebter. *G.*
- रम्य** (*ram-*) angenehm, lieblich.
- रवितनय** *Patronymicum Yama's.*
- रविवार** (*ravi-* *m.* 'Sonne', *vāra-* 'Wochentag') Sonntag.
- रश्मि** *m.* Strang; Strahl, Glanz. *G.*
- रश्मिपुञ्ज** (*puñja-* 'Haufe') Strahlenmasse.

रस (lat. *rös-*) Saft; Ge-
nuß. G.

रसज्ञ (*jñā-*) geschmacks-
kundig; vertraut mit (*Loc.*) G.

रहस *n.* Geheimnis; *Acc.*
oder Loc. im Geheimen. G.

राहस्य (*rahas-*) geheim; *n.*
Geheimnis. G.

राक्षस (*rakṣas-* 'Beschädi-
gung', zu gr. *ῥέχθω*?) ein
Dämon, Unhold.

राग (*raj-*) Farbe; Leiden-
schaft, Liebe.

राजगृह (*rājan-, grha-*) *n.*
Fürstenwohnung, Palast.

राजन् (*rāj-* 'König', lat.
rēx, got. *reiks*) *m.* König,
Fürst. G.

राजपुत्र (*putra-*) Fürsten-
sohn, Prinz; **पुत्री** *f.* Prin-
zessin. G.

राजर्षि (*rājan-, ṛṣi-*) *m.* ein
königlicher Weiser.

राजसिंह (*rājan-, sīha-*)
ein Löwe von Fürst, ein aus-
gezeichneter Fürst.

राजीव *n.* blaue Lotus-
blüte.

राज्य (lat. *regius*) könig-
lich; *n.* Königreich.

राज्यक्रिया (*kriyā-*) Aus-
übung der Herrschaft.

रात्रि (lat. *lateo*?) *f.* Nacht;
रात्री रात्री in jeder Nacht. G.

राम *Name des Helden*
im Rāmāyana.

राज्ज (*rājan-*) *n.* Herr-
schaft; Reich, Land, Volk. G.

रिच, **रिचक्ति** (gr. *λείπω*,
lat. *linguo*, got. *leīvan*)
räumen, loslassen. G.

रु, **रुवति** (gr. *ὠ-ρῶμαι*,
lat. *rūmor*) brüllen, heulen;
वि *dass.* G.

रुद, **रोदिति** (lat. *rūdo*,
ahd. *riozan*) jammern, wei-
nen; *P. Pt.* **रुदित** weinend;
प्र zu weinen anfangen. G.

रुध्, **रुध्वि** abhalten; ver-
hüllen, verderben; *P. Pt.*
रुध. G.

रुधिर (gr. *ῥουθρός*, lat.
ruber) rot; *n.* Blut. G.

रुह, **रोहति** ersteigen; *P.*
Pt. **रुह**; *C.* **रोहयति** und
रोपयति steigen machen, *P.*
Pt. **रोपित**; **चधि** hinaufstei-
gen; **आ** besteigen, einsteigen
(auch *Med.*), *C.* einsteigen
lassen, setzen auf etwas. G.

रुष (zu ahd. *rūh*?) rauh,
trocken.

रूप *n.* Gestalt, Aussehen;
Schönheit.

रूपयौवनवन्त (vor. u. *yāu-*
vana-) mit Schönheit und
Jugend begabt, schön und
jung.

रे *Interj. der Anrede.*
 रोमन् *n.* Haar am Körper des Menschen.
 रोमहर्षण (*harṣ-*) Haarsträuben verursachend.
 रौद्र dem Gott Rudra ähnlich, furchtbar; *n.* Furchtbarkeit; Hitze.
 रूप *m. n.* Marke, ausgesetzter Preis; Hunderttausend. *G.*
 रूपम् *n.* Merkmal, Kennzeichen, Attribut.
 रूपिणी Zeichen; Glück; Reichtum, Schönheit. *G.*
 रूग्, रूगति sich heften an; sich anschließen, folgen; *P. Pt.* रूप; आ sich anschmiegen; वि sich anhängen, festhalten an. *G.*
 रूग्ण Knüttel, Stock.
 रूघु (*gr. ἐλαχύς, lat. levis*) rasch; leicht. *G.*
 रूज्या Scham, Verlegenheit.
 रूता Schlinggewächs, Liane.
 रूप, रूपति schwatzen; वि jammern.
 रूपम्, रूपते (*gr. λαμβάνω, λαβεῖν*) erfassen, erlangen, erhalten; *P. Pt.* रूप. *G.*

Thumb, Altindische Grammatik. II.

रूपम् gierig, lüstern (nach).

रूपम्, रूपते (*lat. labor, ahd. slaf*) herabhängen, hängen; *C.* रूपयति herabhängen lassen, *P. Pt.* रूपित; आ sich hängen an (*Acc.*); उरूपित hängend. *G.*

रूपम् salzig.

रूप, रूपति (*gr. λιλαιόμαι*) begehren. *G.*

रूपा Speichel.

रूपि (zu *linga-* 'Merkmal' u. s. w., got. *leik*): आ, समा umarmen.

रूपि, रूपयति (*gr. λίπος, got. bi-leiban*) bestreichen, beschmieren. *G.*

रूपी Spiel, Scherz; *AK.* zum Scherz.

रुद, रुदति sich wälzen; प्र *dass.*

रुम्, रुमति (*lat. lubet, got. liufs*) Verlangen empfinden, heftig begehren; *P. Pt.* रुम् habstüchtig; *C.* रुमयति locken, anlocken. *G.*

रुक्, रुकयति (*gr. λεύσσω*) schauen; रूप sehen, betrachten, anschauen; आ, वि *dass. G.*

रुक (*lat. lucus, lit. laũkas* 'das freie Feld') Raum,

Weltraum, Welt; *Sing.* u. *Plur.* die Leute. *G.*

बोध, बोधयति (gr. *λεύσσω*): **आ, समा** sich vor Augen stellen, erwägen, überlegen. *G.*

बोधन (*lōc-*) *n.* Auge. *G.*

बोधनपथ (*path-*) Bereich der Augen, Gesichtskreis.

बोध (*lubh-*) Verlangen nach, Begierde; Habsucht. *G.*

बोद्ध lüstern nach. *G.*

बोह (lat. *rufus*, got. *raups*) *n.* Kupfer, Metall. *G.*

बोहकार (*kar-*) Grobschmied.

बोद्ध (*lōla-*) *n.* Lüsternheit, Gier. *G.*

वंश Rohr, Bambusrohr.

वंशज (*ja-*) aus (Bambus-) Rohr gemacht.

वच, वक्ति (lat. *vocare*, vgl. ferner *vacas* und *vāc-*) sprechen, sagen; anreden; *P. Pt.* **उक्त**; *Pass.* **उच्यते**; **प्र** erklären, verkünden, mitteilen, aussprechen, sagen; *P. Pt.* **प्रोक्त**; **प्रति** antworten. *G.*

वचन (*vac-*) *n.* Wort.

वचस (*vac-*, gr. *ἔπος*) *n.* Wort. *G.*

वक्त्रोप eine Art Mörtel.

वक्ष, वक्षति (got. *-wāhs* 'verkehrt') wanken; *C.* **वक्षयति** betrügen (um etw. *Loc.*).

वदारवा (*vata-* 'Strick', zu *val-* 'sich drehen', lat. *volvo*, got. *walwjan*) Strick, Seil.

वक्षिज् (zu nhd. *Ware?*) *m.* Kaufmann. *G.*

वत्स (zu gr. *ἔτος*, lat. *vetus*) *eigtl.* Jährling; Kalb, Junges; Kind, *bes. als kossende Anrede.* *G.*

वत्सर (gr. *ἔτος*, lat. *vetus*) Jahr.

वद्, वदति (lit. *vadānti* 'rufen', ahd. *far-wāzan* 'leugnen') reden, sagen, sprechen; *P. Pt.* **उदित**; **प्र** bezeichnen als, erklären für. *G.*

वदन (*vad-*) *n.* das Sprechen; Mund, Gesicht. *G.*

वध, वधति (gr. *ὠπείω*?) schlagen, töten. *G.*

वध (*vadh-*) Tötung.

वधु Braut, junge Frau. *G.*

वध्य (*vadh-*) ein zu tötender.

वध्यभू (vor. u. *bhū-*) *f.* Richtplatz.

वन *n.* Wald.

वनचर (*cara-*) im Walde wohnend.

वयम् *s.* अहम्.

1. वर, वृक्षीति (gr. ἐρύω, lat. *op-erio*, got. *warjan*) verhüllen, bedecken, umhüllen; *P. Pt.* वृत; *C.* वारयति zurückhalten, *P. Pt.* वारित; आवृत bedeckt mit, erfüllt von; वि *C.* abhalten, hindern; परि umringen, umgeben. G.

2. वर, वृक्षाति (lat. *volo*, got. *wiljan*) sich erwählen, sich ausbitten; *P. Pt.* वृत. G.

वर (2. *var-*) der vorzüglichste, beste; वरम् *Adv.* vorzugsweise, lieber, besser.

वराङ्गना (*vara-*, *anganā*) ein schönes Weib.

वर्ग (*varj-*) Klasse, Gruppe, Schar.

वर्ष, वर्धति wenden, drehen; *C.* वर्धयति beseitigen; *P. Pt.* वर्धित verlustig einer Sache, frei von; परि *C.* vermeiden. G.

वर्ण (1. *var-*) Farbe; Gattung, Kaste.

वर्षधर्म (*dharma-*) die für die Kasten geltenden Bestimmungen.

वर्णय्, ष्यति (*varna-*) bemalen; beschreiben, erzählen, *P. Pt.* वर्णित; निम्न betrachten. G.

वर्त, वर्तते (lat. *verto*, got. *wairpan*) sich drehen, wenden; sich irgendwo befinden, verweilen, wohnen; vorhanden sein; *P. Pt.* वृत्त; *C.* वर्तयति; नि umkehren, sich abwenden, weggehen, weichen, verschwinden; *C.* zurückführen; vollenden, ausführen; परि sich innerhalb einer Sache bewegen, verweilen, bleiben; प्र erfolgen, geschehen. G.

वर्तिन् (*var-*) verweilend, sich befindend. G.

वर्ध्, वर्धति wachsen, größer werden; *P. Pt.* वृद्ध erwachsen; alt; संवृद्ध aufgewachsen. G.

वर्ष (gr. ἔρση) *m. n.* Regen. G.

वल्ली (*val-*, s. *vaṭārakā*) Runzel.

वक्ष्म vor allem lieb, beliebt.

वश, वष्टि (gr. ἐξών) wollen, gebieten. G.

वश (*vaś-*) Wille, Herrschaft; *Acc. mit* चा in jemandes Gewalt kommen. G.

वशग (*vaśa-*, *ga-*) in der Gewalt jemandes befindlich, abhängig, untertan. G.

वशवर्तिन् (*vaśa-, vartin-*)
= *vor.*

वशिन (*vaś-*) gebietend,
mächtig. *Ĝ.*

वस, वसति (got. *wisan*)
verweilen, wohnen; **अनु** an
einen Ort ziehen, zum Auf-
enthaltort wählen; **नि** woh-
nen, **प्रति** *dass.* *Ĝ.*

व: s. **त्वम्.**

वसा Speck, Fett.

वसुधा (*vasu-* 'Gut, Besitz',
zu gr. $\epsilon\upsilon\delta\epsilon$, u. *dhā-*) *f.* Erde.

वसु (*vas-*, gr. $\alpha\sigma\tau\upsilon$) *n.*
Sitz, Ort; Ding, Gegenstand.

वस्त्र (*vas-* 'sich ankleiden',
gr. $\epsilon\upsilon\nu\sigma\mu\iota$, lat. *vestis*, got.
wasjan) *n.* Gewand, Kleid. *Ĝ.*

वह, वहति (lat. *veho*, got.
ga-wigan) führen, fahren,
tragen; empfinden; *Pass.*
उह्यते; *C.* **वाहयति** lenken;
P. Pt. **वाहित.** *Ĝ.*

वह्नि (*vah-*) *m.* Feuer.

वा (gr. $\upsilon\acute{\epsilon}$, lat. *ve*) oder,
sogar; jedoch, indessen;
wohl, etwa. *Ĝ.*

वाक्य (*vac-*) *n.* Wort,
Rede. *Ĝ.*

वाच (gr. $\epsilon\upsilon\rho\acute{\upsilon}-\sigma\tau-\alpha$, lat.
vox) *f.* Sprache, Wort. *Ĝ.*

वाञ्छ, वाञ्छति (ahd.
wunsken) begehren, wün-
schen; *P. Pt.* **वाञ्छित.** *Ĝ.*

वाट (*mi.*, zu 1. *var-*?)
Einzäunung, eingehogter
Platz.

वाणिज्य (*vanij-*) *n.* Han-
del. *Ĝ.*

वाणी Musik; Rede, Be-
redsamkeit.

वात (*vā-* 'wehen', gr. $\alpha\eta\sigma$,
lat. *ventus*, got. *waian*)
Wind. *Ĝ.*

वादिन् (*vad-*) redend,
sprechend. *Ĝ.*

वानर (zu *vana-*, vgl. ved.
vanar 'im Wald') Affe.

वापी (ab. *vapa* 'Pfuhl')
länglicher Teich.

वारि (gr. $\omicron\upsilon\rho\upsilon\nu$) *n.* Was-
ser. *Ĝ.*

वार्षिक (*vārṣa-*) zur Regen-
zeit gehörig; jährlich, jährl.

वासगृह (*vas-, grha-*) *n.*
Schlafgemach.

वासव zu den Vasu ge-
hörig, *Beiname Indra's*, des
Hauptes der Vasu.

वासिन् (*vas-*) verweilend,
wohnend in.

वासिष्ठ von *Vasiṣṭha*
stammend.

वासुदेव *Beiname Viṣṇu's.*

वाहव (*vah-*) *n.* Zugtier;
das Fahren. *Ĝ.*

विक्रमकेसरिन् *m.* Name
eines Fürsten.

- विक्रीय** (*krī-*) verkäuflich.
विषत *s.* षत.
विघात (*han-*) Schlag; Aufhebung.
विघ्नय्, *यति (*han-, ghna-*) hemmen, hindern; *P. Pt.* विघ्नित. *G.*
विचेष्टित (*cēṣṭ-*) *n.* Benehmen, Tun und Treiben.
विघ्नप्ति (*jñā-*) *f.* Gesuch; Meldung.
विज्ञान (*jñā-*) *n.* Erkenntnis.
विज्ञानवन्त (zum vor.) mit Erkenntnis ausgestattet. *G.*
विज्ञेय (*jñā-*) zu erkennen, erkenntlich.
विडम्बना Nachäffung; Spott, Hohn. *G.*
वित्त (1. *vid-*) *n.* Habe, Besitz, Geld (*auch Plur.*). *G.*
 1. **विद्, विन्दति** finden. *G.*
 2. **विद्, वेत्ति** (*gr. oīda, ἴσμεν, lat. video, got. wait*) wissen; *C.* **वेदयति** ankündigen; **नि** melden, berichten. *G.*
*विद् *EK.* wissend, kundig. *G.*
विदग्धचूडामणि *m.* Name eines verzauberten Papegeien.
विदेश (*diṣ-*) Fremde.
- विद्या** (2. *vid-*) Wissen, Wissenschaft. *G.*
विद्वांस (2. *vid-*) wissend, kenntnisreich. *G.*
विद्वज्जन (vor. u. *jana-*) ein gelehrter Mann.
विद्विष् (*dviṣ-*) *m.* Feind.
विधा (*dhā-*) Teil, Art und Weise; *EK.* -fach, -artig.
विधि (*dhā-*) *m.* Anordnung; Art und Weise; Schicksal. *G.*
विधुति (*dhū-*) *f.* das Schütteln, Hin- und Herbewegen. *G.*
विनय (*nī-*) Erziehung; Anstand, Sittsamkeit.
विना *Praep.* mit vorhergehendem *Instrum.* ohne. *G.*
विनिन्दा (*ni[n]d-* 'schmähen', *gr. ὀνειδος, got. naitjan*) das Schmähen, Tadel.
विपक्ष (*pakṣa-*) Gegner, Feind.
विपत्ति (*pad-*) *f.* Unglück.
विपद् (*pad-*) *f.* Unglück. *G.*
विपर्यस्त *s.* 2. षत्.
विपुल umfangreich, weit.
विप्र (*vip-* 'sich [er]regen, zittern') Dichter, Sänger; Priester, Brahmane.

विभव (*bhava-*) Macht, Reichtum.

विभु (*bhū-*) *m.* Herr, Gebieter. *G.*

विधम (*bhram-*) Koketterie; Anmut, Liebreiz.

विमत्सर (*matsara-*) frei von Selbstsucht.

विमलमति (*mala-, mati-*) von lauterer Gesinnung.

विभोग (*yuj-*) Trennung.

विरक्त *s.* रञ्.

विक्षिपन (*lip-*) *n.* Einreibung, Salbe.

विलोल (*lōla-*) sich bewegend, unruhig, unstät. *G.*

विवस्वन्त *Name eines Gottes und eines mythischen Königs. G.*

विवाद (*vad-*) Streit.

विवाह (*vah-*) Heirat.

विविध (*vidhā-*) verschiedenartig.

विवेक (*vic-, vinalkti* 'sondern, sichten') Unterscheidung, Verstand.

1. **विश्र**, **विश्रति** hineintreten, eintreten, sich hineinbegeben; *P. Pt.* विश्र; *C.* **वेश्रयति** hineingehen machen; *P. Pt.* वेश्रित; **आविष्ट** erfaßt, ergriffen von; **उप** herantreten, eintreten; *C.* hinsetzen;

जि C. anbringen, befestigen; **प्र** eintreten, eindringen; *C.* hereintreten lassen; **अनुप्र** eintreten. *G.*

2. **विश्र** (*ab. vbst* 'Dorf', vgl. auch *bēša-, vēšman-*) *f.* Wohnsitz, Haus; Gemeinde, Stamm, Volk, *Pl.* Untertanen; **विश्रांपति** = Fürst, König. *G.*

विश्रास umfanglich, groß, stark.

विशेष (*śēṣa-*) Unterschied, Eigentümlichkeit, Vorzüglichkeit.

विशेषतः (*viśēṣa-*) *Adv.* besonders, vorzüglich, zumal.

विश्व jeder, all, ganz. *G.*

विश्वामिष *Name eines mythischen Königs, der durch die Kraft ungläublicher Askese Wunder verrichtete.*

विश्वास (*śvas-*) das Vertrauen.

विषय *s.* सद्.

विषम (*sama-*) ungleich; böseartig, schlecht. *G.*

विषय Gebiet, Bereich; **अथ विषये** in Bezug darauf.

विषवन्त (*viṣa-* 'Gift', *gr. lóç, lat. virus*) giftig, vergiftet.

विवाद (*sad-*) Bestürzung.

विषुवन्त (*viṣu-* 'nach beiden Seiten hin', gr. ἴσος, bzw. ἴσφοος) die Mitte haltend; *n.* Aequinoctium.

विस्तार (*star-*) Ausdehnung, Weitschweifigkeit. *G.*

विसृत *s.* खरं.

विहङ्ग (*viha-* 'Luftraum', zu *hā-*, u. *ga-*) *m.* Vogel. *G.*

विहित *s.* धा.

विहीन *s.* हा.

विह्वल (*hval-* 'straucheln') erschöpft, bestürzt.

वीत *s.* इ.

वीची Reihe, Straße.

वीर (lat. *vir-*, got. *wair*) Mann, Held. *G.*

वीर्य (*vīra-*) *n.* Männlichkeit, Kraft, Heldentat.

वृक (gr. *λύκος*) Wolf. *G.*

वृष Baum. *G.*

वृत्तान्त (*vart-, anta-*) Vorfall, Begebenheit, Erlebnis, Geschichte.

वृत्ति (*vart-*) *f.* Benehmen, Tätigkeit; Lebensweise; Lebensunterhalt. *G.*

वृथा (2. *var-*) *Adv.* zufällig, nach Belieben; vergebens, umsonst. *G.*

वृद्ध *s.* वर्ध्.

वृद्धत्व (*vyḍḍha-*) *n.* Greisenalter. *G.*

वृद्धभाव (*vyḍḍha-, bhāva-*) Alter, Greisenalter.

वृद्धि (*vardh-*) *f.* das Wachsen, Wachstum.

वृन्द *n.* Schar, Herde.

वृष्टि (*s. varṣa-*) *f.* Regen. *G.*

वैग (*vi-* 'in Bewegung sein', ahd. *wihhan*) Ruck; Kraft.

वैताल eine Art Dämonen, die in Leichnamen hausen.

वैसा Endpunkt, Zeitgrenze; Zeitraum.

वैश Tracht, Gewand. *G.*

वैमन (*viś-*) *n.* Haus, Wohnung. *G.*

वै (lat. *vae*, got. *wai*) Partikel, die das vorhergehende Wort hervorhebt. *G.*

वैकल्य (Praepos. *vi-* und *kalya-* 'gesund') *n.* Gebrechlichkeit, Schwäche.

वैद्य (*vēda-* 'das Wissen', *vid-*) Arzt.

वैर (*vīra-*) *n.* Feindschaft, Streit. *G.*

वैवस्वत zu *Vivasvant* in Beziehung stehend, von *V.* abstammend.

वैष्णव zu *Viṣṇu* gehörig, *Viṣṇu* ergeben. *G.*

व्यग्र (*agra-*) zerstreut, aufgeregt.

वध, विधति (lat. *di-vido*?) durchbohren, durchstechen. G.

वर्ध (*artha*-) zwecklos, vergeblich.

वसन (2. *as*-) *n.* das Hin- und Herbewegen; Leidenschaft, Laster; Mißgeschick.

वाकुल (*ākula*-) ganz erfüllt von; aufgeregt, bestürzt.

वाकुलय्, °यति (*vyākula*-) in Aufregung versetzen; *P. Pt.* **वाकुलित** erfüllt von, bestürzt.

वाघ्न Tiger.

वाज (*vi*+*añj*- 'sich herausputzen') Betrug, falscher Schein; *EK.* den Schein von etwas erweckend.

वाधि (*vyadh*-?) *m.* Krankheit.

वापार Beschäftigung, Bemühung.

व्रज्, व्रजति schreiten, gehen, hingehen zu. G.

व्रत (gr. *ῥῆτός*) *n.* Gelübde.

व्रीहि *m.* Reis, *Pl.* Reiskörner.

शंस, शंसति (lat. *censeo*) rühmen, preisen. G.

शक्, शक्नोति vermögen, im stande sein, können. G.

शक्ति (*śak*-) *f.* das Können.

शक्व (*śak*-) möglich, mit *Infinitiv passiver Bedeutung.* G.

शक्र (*śak*-) vermögend, stark, *Beiname Indra's.*

शङ्, शङ्कते (lat. *cunctor*, got. *hāhan*) zweifeln, in Sorge sein, befürchten; **अभि** bezweifeln. G.

शङ्का (*śank*-) Besorgnis, Furcht.

शङ्ख (gr. *κόγχος*) Muschel, als *Blasinstrument ein Tribut Viṣṇu's.* G.

शठ falsch, heimtückisch.

शत (gr. *ἑκατόν*, lat. *centum*) hundert. G.

शतधा *Adv.* hundertfach.

शतसहस्र (*śata*-, *sahasra*-) Hunderttausend.

शतित् (*śata*-) hundert besitzend. G.

शत्रु (gr. *κότος*, ahd. *hadu*-) *m.* Feind. G.

शने: *Adv.* langsam, allmählich. G.

शब्द (zu *śāpa*-?) Laut, Schall, Lärm.

शब्दाय्, °यते (*śabda*-) schreien. G.

1. **शम, शाम्यति** (gr. *ῥῶμα*) ruhig sein, aufhören, sich

legen; *P. Pt.* शान्त (शान्तं पा-
पम् abgewehrt sei das Übel =
absit omen, sit venia verbo);
प्र *dass.*, प्रशान्त beruhigt, zu-
frieden. *G.*

2. शम्, शमयति mit नि
wahrnehmen, hören.

शयन (śē-) *n.* Lager, Bett.
G.

शय्या (śē-) Lager, Bett. *G.*

शय्यापालक (pālay-) *n.*
das Amt des Hüters des
(fürstlichen) Bettes.

शरण (gr. καλύα 'Hütte',
lat. cēlare, got. huljan) *n.*
Schutz, Zuflucht.

शराव Teller, Schüssel.

शरीर Leib, Körper. *G.*

शरीररौक्क (vāikalja-) *n.*
Krankheit.

शरीरिन् (śarīra-) *m.* le-
bendes Wesen, Mensch. *G.*

शलभ Heuschrecke, Licht-
motte.

श्व *m. n.* Leichnam.

शशक (śaśa- = ahd. haso?)
Hase. *G.*

शाप (śap-'fluchen') Fluch.

शायित *s.* शे.

शारिका Predigerkrähe.

शार्ङ्गल Tiger; *EK.* der
erste, beste unter —.

शलपोत ein junger Śāla-
Baum.

शल्लि *m.* Reis.

शल्लिन् *EK.* voll von, be-
gab mit.

शल्लिहोच *Name des Ver-*
fassers eines Werkes über
Veterinärkunde.

शल्लवत (śaśvant- 'stets
wiederkehrend', gr. ἀπας)
stetig, dauernd, ewig.

शलस, शलसि (lat. castus)
zurechtweisen, strafen. *G.*

शलसन (śās-) *n.* Zurecht-
weisung; Lehre.

शलस्र (śās-) *n.* Lehrbuch. *G.*

शलश्, शलश्ति (śak-) lernen,
einüben. *G.* [*s.* śak-]

शलखर *m. n.* Berg-, Baum-
gipfel.

शलरस (gr. κάπα, lat. cere-
brum, ahd. hirni) *n.* Haupt,
Kopf. *G.*

शलला (śā- 'wetzen', lat.
cōs, śita- = lat. catus) Stein,
Fels.

शलघ्न rasch, schnell; *स
Adv.

शलघ्न *männl. Name.*

शलचि (śuc-'leuchten', got.
hugs, hugjan) strahlend;
lauter, rein. *G.*

शलचरित (carita-) reinen
Wandels.

शलक *männl. Name.*

शलशेष *männl. Name.*

सुभ hübsch, schön; gut.
सुमार्थिन (artha-) Wohlfahrt, Heil begehrend.

सून (zu śūna- 'aufgedunsen', gr. खुέω?) leer.

सुगाल Schakal.

सृङ्ग (gr. κόρυμβος, lat. cornu, got. haúrn) n. Horn. G.

सृङ्गिन् (śṛṅga-) gehörnt. G.

सृष्टु u. ä. s. सृ.

शे, शेते (gr. खै-ται) daliegen; C. शाययति hinlegen; hinliegen heißen; P. Pt. शायित. G.

शेष (śiṣ- 'übrig lassen') m. n. Rest, Überschuß.

शोक (śuc-) Glut, Flamme; Schmerz.

अहधानवन्त (s. folg.) gläubig. G.

अज्ञेय (lat. crēdo-) glaubwürdig. G.

अम, अन्यति, अमते müde werden; P. Pt. आनत ermüdet, ermattet; वि sich ausruhen. G.

अम (śram-) Ermüdung, Anstrengung, Mühe.

अश्व, अश्वते mit वि vertrauen auf; P. Pt. विश्वय्य vertrauend, *न् Adv. getrost, ohne Scham. G.

अश्व (śru-) hörbar, was gehört werden muß.

आनत s. अम.

अभि, अचति (gr. κλίνω, lat. inclinare, ahd. hlinēn) sich anlehnen. G.

अभि f. Schönheit; Wohlfahrt, Glück, Reichtum; AK. zum Ausdruck der hohen Stellung einer Person oder der Herrlichkeit eines Gegenstandes. G.

शु, शुक्नोति (gr. κλύω, lat. cluo, got. hlīuma) hören, vernehmen (auch Med.); Pass. श्रूयते häufig unpersönlich man hört, श्रूयताम् man höre, soviel als höre; P. Pt. श्रुत; विश्रुत berührt. G.

श्रुति (śru-) f. das Hören; religiöse Vorschrift, heiliger Text. G.

श्रेयांस (śrī-, gr. κρείων?) schöner, besser. G.

श्रेष्ठ (s. vor.) der beste, trefflichste.

श्रोत्र (śru-) n. Ohr. G.

श्लिष्, श्लिषति umarmen; P. Pt. श्लिष्ट.

श्वन् (gr. κύων, कुव-ड, lat. canis) m. Hund. G.

श्वन् m. n. Loch, Grabe.

श्वशुर (gr. ἐξυρός, lat. socer, got. swaihra) Schwieger-

vater; *Dual* die Schwiegereltern. *G.*

श्वास, **श्वासिति** blasen, atmen; *C.* **श्वासयति**; **आ** *C.* zu Atem kommen lassen, beruhigen, *P. Pt.* **आश्वासित** gestrost; **वि** vertrauen auf jem. (*Gen.*), *C.* Vertrauen einflößen (jem. *Acc.*) *G.*

श्वापद ein reißendes Tier.

श्वाशुर (*śvaśura*), *f.* **ई** dem Schwiegervater gehörig. *G.*

श

1. **श** (*gr.* *ó*, *got.* *sa*) *Pron.* dieser, der, derjenige. *G.*

2. **श** (*gr.* *á*- z. B. in *शास*, vgl. ferner *sam-*) *AK.*, *Verbindung*, *Gemeinsamkeit* od. *Gleichheit* ausdrückend, *Gegensatz* zu **अ** *priv.* *G.*

शंसत *s.* **चम**.

शंसमन (*yam-*) *n.* Zügelung, Selbstbeherrschung,

शंसत *s.* **रज**.

शंसत (*rabh-*) innere Aufregung, Aufwallung, Heftigkeit.

शंसद (*vad-*) Unterredung.

शंसर्ज (*sarj-*) Vereinigung, Verkehr.

शंसार (*sar-*) die Wan-

derung durch die verschiedenen Geburten (Seelenwanderung); Lebenslauf.

शंसृत (*kar-*) vollkommen.

शंस्रातुम *s.* **आ**.

शंसस ganz, vollständig, all.

शंस *s.* **सञ्ज**.

शंसु *m.* grob gemahlenes Korn, Grütze.

शंसि *m.* Gefährte, Freund. *G.*

शंसी (*s.* vor.) Freundin.

शंसेत (1. *ci-*) Verabredung; Stelldichein.

शंसेतक = *vor.*

शंसकानि (*kram-*) *f.* der Eintritt der Sonne in ein neues Sternbild.

शंसय (*kṣi-*) Verderben, Untergang.

शंसप (*kṣip-*) Abkürzung; *Abl.* in Kürze, kurz.

शंस्या (*khyā-*) *f.* Zahl; *EK.* an Zahl betragend.

शंस (*sañj-*) Berührung; Umgang; Hang zu etwas.

शंसति (*gam-*) *f.* Zusammenkunft.

शंसम (*gam-*) Zusammenkunft.

शंसिण (*saṅga-*) hängend an, hingegen.

शंसह (*grah-*) das Erfassen, Ergreifen.

सञ्जी (*sajja-* aus *sa* und *jjā* 'Bogensehne', gr. βίβος) mit कर् mit der Sehne versehen; in Bereitschaft setzen, herrichten; *P. Pt.* सञ्जीकृत.

संचय (2. *ci-*) Ansammlung, Vorrat, Menge.

सञ्ज (सञ्), **सञ्जति** (lit. *segū* 'ich hafte') anhängen; *P. Pt.* सञ्जत hängend an; आसञ्ज geheftet, gerichtet auf. G.

सञ्चित (*jnā-*) bezeichnet, benannt, heißend. G.

सतत (*tan-*) fortwährend; **०म्** *Adv.* stets, immer.

सकृत *s.* सन्त.

सत्तम *s.* सन्त.

सत्त्व (*sant-*) *n.* das Sein; Lebewesen, Ding.

सत्त्व (*sant-*) wirklich, wahr; **०म्** *Adv.* in Wahrheit, wirklich. G.

सत्वर (*tvar-*) eilend; **०म्** *Adv.* eilig, eilends.

सद्, **सीदति** (gr. ἕδω, ἕω, lat. *sedeo*, got. *sitan*) sitzen, sich niederlassen; *P. Pt.* सद्; *C.* सादयति setzen, *P. Pt.* सादित; आ sich hinsetzen, *P. Pt.* in der Nähe befindlich, nahe, bevorstehend; *C.* zu jem. gelangen (*Acc.*), erreichen; प्रत्यासन्न in der Nähe befindlich; समा *C.* erreichen,

erlangen; प्र heiter sein, gnädig sein, geruhen; प्रसन्न klar, heiter; अभिप्र *C.* in gute Laune versetzen, besänftigen; वि in Bestürzung geraten, *P. Pt.* विषय bestürzt. G.

सदन (*sad-*) *n.* Wohnsitz, Wohnung.

सदस्य (zu *sadas* = gr. ἕδος) Teilnehmer an einer Versammlung oder an einem Opfer.

सदा (2. *sa*) *Adv.* immer. G.

सदृश (*dr̥ṣ-*), *f.* ई gleich, ähnlich, angemessen. G.

सदेव (*dēva-*) von Göttern begleitet.

सद्भाव (*sant-, bhāva-*) Rechtschaffenheit; gute Gesinnung, Zuneigung.

सधन (*dhana-*) samt Reichtümern.

सनातन, *f.* ई (*sanā* 'von alters', zu *sana-* 'alt', gr. ἕως, lat. *senex*) ewig, unvergänglich. G.

सनाथ (*nātha-*) einen Schatz habend; versehen mit etwas.

सन्त (zu 1. *as-*), *f.* सती daseiend; *m.* der Gute, *f.* ein gutes Weib; *Superl.* सत्तम der beste, erste; *Adv.* सत

mit कर gut, ehrenvoll behandeln, bewirten, *P. Pt.*

सत्कृत. G.

संताण (*tan-*) Fortsetzung; Nachkommenschaft.

संधि (*dhā-*) *m.* Verbindung (auch ein *grammat.* Ausdruck, *s. Gramm.* § 166); Wand. G.

सपत्नी (*patnī-*) *f.* denselben Gemahl habend; Nebenbuhlerin.

सपरिवार (*parivāra-*) nebst Gefolge.

सप्त (*gr. ἑπτὰ, lat. septem*) sieben. G.

सफल (*phala-*) nebst Früchten; Früchte tragend.

समा (*got. sibja*) Versammlung; Gerichtshof.

सभागत (*vor. und gam-*) vor Gericht erschienen.

सभार्थ (*bhāryā*) nebst der Gattin.

सम् (*s. sa-, sama-*) *Praep.* in der Zusammensetzung mit Verben und Nomina. G.

सम (*gr. ὁμοῦ, lat. similis, got. sama*) gleich, ähnlich; समम् *c. Instr.* zugleich mit, mit. G.

समकाल (*kāla-*) gleichzeitig; *म् *Adv.* G.

समद्युति (*dyuti-*) von gleichem Glanz.

समन्त (*anta-*) angrenzend; vollständig; *Abl.* von allen Seiten, ringsum.

सममति (*mati-*) gleichmütig.

समय (*i-*) Zusammen treffen; Zeitpunkt, Zeit; रह समये in diesem Falle, unter diesen Umständen.

समर्थ (*artha-*) entsprechend, angemessen (*Gen.*). G.

समर्पित (*zu ar-, s. Gramm.* § 587) aufgelegt, übergeben.

समसंकर *s. असम.*

समस्त *s. 2. अस.*

समागम (*gam-*) Zusammenkunft, Vereinigung.

समान (*sama-*) gleich, ähnlich; *m.* Altersgenosse.

समाश्रय (*śri-*) Wohnstätte, Aufenthaltsort.

समासीन *s. आस.*

समीप *n.* Nähe.

समुद्भव (*bhava-*) Entstehung; *EK.* entstanden aus.

समुद्र (*udan-*) Wassermasse, Meer.

समुद्रदत्त *männl. Name.*

समुद्रमहिषो die Hauptgemahlin des Meeres, *Beiname der Gangā.*

समूह (*mūla-*) mit Wurzeln versehen, festwurzelnd.

समूह (*ūh-*) Haufe, Menge.

समृद्ध (*rdh-* 'gedeihen', gr. ἀλλομαί) glücklich, reich.

संपूर्ण *s. पर.*

संप्रवासन (*kṣal-* 'abwaschen') *n.* das Wegwaschen der Welt, Vernichtung der Welt durch Überschwemmung.

संप्रति (*prati-*) *Adv.* gerade, eben, jetzt.

संभ्रम (*bhram-*) Verwirrung, Aufregung.

संमुख (*mukha-*) das Gesicht zuwendend; **०न्** *Adv.* angesichts, gegenüber.

सम्यक् (*sam-*) auf einen Punkt gerichtet; **सम्यक्** richtig, genau. *G.*

सर, **सरति** (gr. ὄρμη) rasch laufen, gleiten, *P. Pt.* **सृत**; *C.* **सारयति**, *P. Pt.* **सारित**; **अनु** nachgehen, nachfolgen (*c. Acc.*); **अप** weggehen; **निस्** hervorgehen; *C.* hinausjagen. *G.*

सरभस (*rabh-*) ungestüm, leidenschaftlich; **०न्** *Adv.*

सरस (gr. ἑλος) *n.* Teich.

सरित् (*sar-*) *f.* Bach, Fluß. *G.*

सर्ज (*sarj-*) Schöpfung. *G.*

सर्ज, **सृजति** (aus der Hand) entlassen; erschaffen, hervorbringen; herbeischaffen, verschaffen; *P. Pt.* **सृष्ट**; **अप** loslassen. *G.*

सर्व (gr. ἕλος) all, jeder, ganz. *G.*

सर्वकामसमृद्ध (*sarva-, kāma-, samṛddha-*) jeden Wunsch erfüllend.

सर्वतः (*sarva-*) *Adv.* von allen Seiten, vollständig, ganz und gar. *G.*

सर्वत्र (*sarva-*) *Adv.* überall, jederzeit. *G.*

सर्वथा (*sarva-*) *Adv.* jedenfalls. *G.*

सर्वपूर्व (*par-*) vollständig.

सर्वस्व (*sarva-*) *n.* der gesamte Besitz; Gesamtheit.

सख्य (*lajjā-*) verschämt, verlegen.

सखिल (= *sarira-*, zu *saras*?) *n.* Flut, Wasser.

सखील (*lālā*) spielend, tändelnd; **०न्** *Adv.*

सविषाद (*viṣāda-*) bestürzt.

सख्य (*vyath-* 'schwanken, fehlgehen') bekümmert, betrübt.

सङ्क (*śankā*) besorgt, ängstlich; **०न्** *Adv.*

सशेषत्व (*śēṣa-*) *n.* das Übrigsein, Rest.

संश्लेष (*saṅkṣēṭa-*) einer, der eine Verabredung hat, eingeweiht.

संभ्रम (*saṅbhrama-*) voll Aufregung, aufgereggt.

सह, सहति (gr. ἔχω) bewältigen; etwas ertragen, aushalten; erdulden. *G.*

सह (*sa-*) *Adv. und Praep.* gemeinsam; mit, zusammen mit (*Instrum.*). *G.*

सहस (*sah-*, got. *sigis*) *n.* Gewalt, Macht; *Instr.* plötzlich. *G.*

सहस्र (gr. χίλιοι) *n.* tausend. *G.*

सहस्रशः *Adv.* tausendweis.

सहस्राक्ष (*akṣi-*) tausend-*äugig, Beiname Indra's.*

सहस्रिन् (*sahasra-*) tausend besitzend.

सहावाप (*lap-*) Unterredung, Gespräch.

सहास (*hāsa-*) von Lachen begleitet; **म्** *Adv.* unter Lachen.

सहित (*saha?*) dicht da-beistehend; verbunden, vereinigt, versehen mit.

सहृदय (*hṛdaya-*) herzlich, gefühlvoll.

साकम् (zu *sac-* 'folgen' — gr. ἑπομαι, lat. *sequor?*) *Adv.* gemeinsam; *c. Instr.* zusammen mit. *G.*

साक्षात् (*akṣi-*) *Adv.* mit Augen, wirklich, leibhaftig. *G.*

साक्षिन् (*akṣi-*) *m.* Zuschauer, Zeuge.

सागर (zu *sa-* und *gar-* — *gal-?*) Meer.

सागस (*āgas* 'Vergehen', gr. ἄγος) eines Vergehens schuldig, böse. *G.*

साध्, साधति, सिध्यति (gr. ἰθιύς?) seinen Zweck erreichen; *C.* **साधयति** in Ordnung bringen, gutmachen, *P. Pt.* **साधित.** *G.*

साधु (*sādh-*) richtig; bereit, geschickt; gut, trefflich, brav; *Adv.* richtig, mit Recht. *G.*

सान्त्वय्, ंयति (*sāntva-*, *sāman-* 'Milde', got. *samjan*) beruhigen, freundlich zureden, trösten. *G.*

साभिमान (*abhimāna-*) hochmütig, stolz.

सामग्री (*samagra-* 'vollständig', zu *agra-*) Gesamtheit, gesamte Habe.

सामान्य (*samāna-*) mehreren gemein, gemeinsam mit;

von gewöhnlicher Art, ge-
wöhnlich. G.

सांप्रतम् *Adv.* jetzt, in die-
sem Augenblick. G.

सायक (gr. ἰημι?) Pfeil.

सारङ्गाक्षी (*akṣi-*) die Ga-
zellenäugige.

सारमेघ Hund.

सार्ध (*artha-*) Karawane.

सार्धम् (*ardha-*) *Praep.*
zusammen mit (*Instr.*) G.

साहस (*sahas*) übereilt,
unüberlegt.

सिंह Löwe.

सिकतिल (*sikatā* 'Kies')
kiesig, sandig. G.

सिक्त *s. folg.*

सिक्, **सिञ्चति** (gr. ἰχμαός,
ahd. *sihan* und *sigan*) aus-
gießen, begießen; *P. Pt.*
सिक्त; **अभि** begießen, weihen,
P. Pt. **अभिसिक्त**. G.

सित (aus *asita-* 'schwarz'
[*āsa-* 'Asche'] abstrahiert,
vgl. *Gramm.* § 669 A. 2) weiß,
rein, lauter.

सितमनस (*manas*) reinen
Herzens.

सिद्धि (*sādh-*) *f.* das Ge-
lingen, Erreichen, Erfolg,
Glück.

सु (zu gr. εὖ) *Adv.* wohl,
gut, schön, in der *Komposi-*

tion vor Adjektiven und Sub-
stantiven. G.

सुकान्त (*kam-*) sehr hübsch.

सुकुमार (*kumāra-*) zart.

सुकृतकर्मन् (*kar-, karman-*)
guten Werken obliegend. G.

सुख (*su-, kha-*, in der alten
Sprache Beiwort des Wa-
gens 'gute Nabelöcher ha-
bend') angenehm, behaglich,
bequem; *n.* Wohlbehagen,
Glück; *Instr.* behaglich. G.

सुखिन् (*sukha-*) glücklich.
G.

सुचिर (*cira-*) sehr lange,
von der Zeit; **म् Adv.*

सुत (*sū-* 'erzeugen', *s.* auch
sūnu-) Sohn.

सुता (*s. vor.*) Tochter.

सुन्दर schön.

सुप्त *s. स्वप्*; *n.* Schlaf.

सुभग (*bhaga-*) glücklich;
reizend, schön.

सुभाषित (*bhāṣ-*) schön
gesprochen.

सुमहान्त (*mahānt-*) sehr
groß.

सुमहात्मन् (*ātman-*) sehr
edel.

सुर (aus *asura-* abstra-
hiert, *s.* *Gramm.* § 669 A. 2)
Gott.

- सुवर्ण (*varṇa-*) *m. n.* Gold.
 सुव्रत (*vrata-*) fromm.
 सुसंगुप्त (*gup-*) wohlverwahrt.
 सुसमाहित (*dhā-*) wohl beachtet.
 सुहृद् (*hṛd-*) *m.* Freund. *G.*
 सूक्ष्म fein, dünn.
 सूक्ष्मचिक्वा (*ṅkṣ-*) Scharfsichtigkeit.
 सुनु (*gr. υἱός, got. sunus*) *m.* Sohn. *G.*
 सूपकार (*sūpa-* zu ahd. *sūfan*) Suppenbereiter, Koch.
 सूर्य (*svar-*) Sonne. *G.*
 सेव्, सेवते verweilen bei; Dienste leisten, dienen; ehren, lieben. *G.*
 सेवक (*sēv-*) Diener.
 सेवन (*sēv-*) *n.* das Dienen, der Dienst. *G.*
 सेवा (*sēv-*) = *vor.*
 सोत्सव (*utsava-*) mit einem Fest verbunden, festlich.
 सोमिका *Name einer Krähe.*
 सौख्य (*sukha-*) *n.* Wohlbefinden, Behagen, Freude, Lust. *G.*
 सौम्य *eigtl.* dem Soma (*sōma-* zu *su-* 'auspressen', *gr.* *Θυμβ, Altindische Grammatik. II.* *Θετ*) gehörig; *in der Anrede (Voc.)* = mein Lieber.
 सौम्यरूप (*rūpa-*) von lieblicher Gestalt; milde.
 सौहृद् (*suhṛd-*) *n.* Freundschaft.
 स्वन्ध Schulter.
 सार्, सृणोति (*gr. στόρνυμι, lat. sterno, got. straujan*) ausstreuen; *P. Pt.* सृत; *C.* सारयति; *वि* ausbreiten, *वि-सृत* ausgebreitet, breit; *C.* ausbreiten, auswerfen (die Angel). *G.*
 सु, स्तोति loben, preisen; अभि *dass.;* प्र zur Sprache bringen, *P. Pt.* प्रस्तुत begonnen. *G.*
 स्तुति (*stu-*) *f.* Lobpreis.
 सैन Dieb, Räuber.
 स्त्री *f.* Weib, Frau. *G.*
 स्थ (*s. sthā-*) *EK.* stehend, irgendwo befindlich. *G.*
 स्था, तिष्ठति (*gr. ἵστημι, lat. stare, got. stōþ*) stehen, bleiben, sich befinden, verweilen; *P. Pt.* स्थित stehend *u. s. w.;* *C.* स्थापयति stellen, hinstellen, anstellen, einsetzen, *P. Pt.* स्थापित; अनु folgen, etwas betreiben, ausführen; उद् (*उत्थाय u. dgl.*) aufstehen, sich erheben; स-

मुह (zusammen) aufstehen, sich erheben; **समुप** hinzutreten, herankommen; **प्र** aufbrechen, davongehen, abreisen; **अनुप्र** nach jem. (*Acc.*) aufbrechen. **Ḡ.**

स्थान (*sthā-*) *n.* Stelle, Ort. **Ḡ.**

स्थावर (*sthā-*) feststehend, fest. **Ḡ.**

स्थित *s.* स्था.

स्थिति (*sthā-*) *f.* Aufenthalt. **Ḡ.**

स्थूल (= *sthūra-*, ahd. *stūri*) grob; materiell. **Ḡ.**

स्थिर्य (*sthira-*, 'fest') *n.* Festigkeit, Beständigkeit. **Ḡ.**

स्ना, स्नाति (lat. *nāre*) baden. **Ḡ.**

स्नान (*snā-*) *n.* das Baden, Bad.

स्पर्श, स्पृशति berühren, *P. Pt.* स्पृष्ट. **Ḡ.**

स्पर्श (*sparś-*) Berührung; Gefühl.

स्पृह, स्पृहयति (gr. *σπέρχω*) begehren. **Ḡ.**

स्पृश (*sparś-*) zu berühren.

स्पृष्ट *s.* स्पर्श.

स्फटिक Bergkrystall.

स्फुट, स्फुटति (nhd. *spalten*) platzen, bersten, her-

vorbrechen; *P. Pt.* स्फुटित. **Ḡ.**

स्फुर, स्फुरति (gr. *σπαίρω*, *σφύρα*, lat. *sperno*) schnellen, zucken; funkeln; zum Vorschein kommen. **Ḡ.**

स्म hervorhebende Partikel; einem Praesens gibt sie die Bedeutung eines erzählenden Tempus. **Ḡ.**

स्मर, स्मरति (gr. *μῆμερος*, lat. *memor*, got. *maurnan*) sich erinnern, denken an (*Acc.*); *Pass.* erklärt werden, gelten für etwas; *P. Pt.* स्मृत. **Ḡ.**

स्मरण (*smar-*) *n.* das Gedenken, Erinnerung.

स्मित, स्मयते (gr. *φιλο-μειδής*, lat. *mirus*) lächeln; *P. Pt.* स्मित lachend. **Ḡ.**

स्मृति (*smar-*) *f.* Erinnerung; Überlieferung, Gesetzbuch. **Ḡ.**

स्रष्टव्य (*sarj-*) zu erschaffen.

स्रष्टुकाम (*sarj-, kāma-*) erschaffen wollend.

स्रु, स्रवति (gr. *ῥέω*, nhd. *Strom*) fließen, strömen, ausströmen. **Ḡ.**

स्व (gr. *ὄς* aus **σφος*, lat. *suus*) eigen, sein. **Ḡ.**

स्वक = *vor.*

खतत्र (*tantra-* [zu *tan-*] 'Webstuhl, Grundlage; Hauptsache') *n.* Selbständigkeit, Freiheit.

खद्, **खाद्यति** (gr. *ῥῖδομαι*, *ἀνδάνω*, lat. *suādere*) kosten, genießen. *G.*

खदेश (*dēśa-*) Heimat.

खप, **खपिति** (s. *svapna-*) schlafen; *P. Pt.* सुप्त. *G.*

खम (*svap-*, gr. *ὑπνος*, lat. *somnus*) Schlaf, Traum. *G.*

खभाव (*bhāva-*) Eigenart, Natur; *तः von Natur.

खयम (*sva-*) *Indecl.* selbst, von selbst. *G.*

खर (gr. *ῥῖλιος*, lat. *sōl*, got. *saūil*) *n.* Sonne, Himmel. *G.*

खर (*svar-* 'tönen', got. *swaran*) Schall, Ton.

खर्ग (ahd. *gi-swerc* 'Wet-tergewölk') Himmel.

खर्गलोक (*lōka-*) Himmelswelt.

खल्प (*alpa-*) sehr klein, sehr wenig; sehr kurz, von der Zeit.

खखान (*sthā-*) *n.* Heimat.

खाद्य (*svad-*) was gekostet werden muß.

खाधीन (*adhīna-* 'unter-

geben', *adhara-* 'der untere', lat. *inferi*) der nur von sich abhängt, unabhängig, frei.

खामिन् (*sva-*) *m.* Eigentümer, Herr. *G.*

खाम्य (*sva-*) *n.* Eigentumsrecht, Besitz. *G.*

खित् *Indecl.* wohl, etwa; besonders nach dem Fragepronomen क und in der Doppelfrage; s. auch उत. *G.*

खी (*sva-*) mit कर (*Act. u. Med.*) sich aneignen; jem. zu sich nehmen. *G.*

ह (gr. *ῥῖ*) *Indecl.*, das vorhergehende Wort leicht hervorhebend. *G.*

हठ Gewalt, Zwang; *AK.* gewaltsam.

हन्, **हन्ति** (gr. *θεῖνω*, ahd. *gundea*) schlagen, treffen, töten; *P. Pt.* हत; *नि* *dass.*; प्रति zurückschlagen; वि zerstören, vernichten. *G.*

हन्त *Interj.* wohlan! ei! *G.*

हर, **हरति** (gr. *χεῖρ?*) halten, tragen; holen; wegnehmen, rauben; überwältigen, hinreißen; *P. Pt.* हत; *C.* हारयति entreißen, *Med.* sich entreißen lassen, *P. Pt.*

हारित; अप wegschaffen,

entfernen; **चम्पा** entführen, rauben; **उदा** herbeiholen; mit Namen nennen, bezeichnen; **समुपा** darbringen (ein Opfer); **वा** aussprechen, sprechen, sagen; **उद्** herausziehen; **परि** verschonen, vermeiden; **प्र** einen Schlag führen, drauf losschlagen. G.

हर (*har-*) entfernend, vertreibend; *m.* der Zerstörer, *Beiname Śiva's*. G.

हरि (gr. *χολός*, lat. *helvus*, ahd. *gelo*) fahl, gelb; *m.* Roß, Löwe; *Beiname Viṣṇu's* und *Kṛṣṇa's*. G.

हरिया (*hari-*) *m.* Gazelle. G.

हर्ष *n.* Burg, Schloß.

हर्ष, **हर्षति** (lat. *horreo*) *eigtl.* starr werden; sich freuen; **प्र** *dass.* G.

हर्ष (*harṣ-*) Freude.

हर्षवती *Name einer Stadt.*

हस, **हसति** lachen; **प्र** auf-lachen, lachen.

हस्त (gr. *ἀγοστός*?) *Hand.* G.

हा, **अहाति** (gr. *χῆρος*, lat. *hēres*) verlassen, im Stich lassen, aufgeben; *P. Pt.* **हीन** ermangelnd, beraubt, frei von; mangelhaft, schlecht;

वि liegen lassen, abstehen von, vermeiden; *P. Pt.* ohne — seiend, frei von. G.

हा (onomatop.) *Interj.* ach! G.

हार (*har-*) Perlenschnur.

हार्य (*har-*) wegzutragen, wegzunehmen.

हास (*has-*) das Lachen.

हि (in gr. *val-χί*) *Indecl.* denn, ja; *beim Impv.* doch; **नहि** gewiß nicht. G.

हिंस, **हिनसि** (*han-*) verletzen, schädigen, töten, *P. Pt.* **हिंसित**. G.

हिसिक (*his-*) verletzend, schädigend.

हिसित (*his-*) *n.* Zufügung eines Leides, Schädigung.

हित (*dhā-*) geordnet, passend, gut; *n.* Wohl, Heil. G.

हिताहित (*hita-*) *n.* Nutzen und Schaden, Wohl und Wehe.

हिमवन्त (*hima-* 'Schnee, Eis', gr. *χειμών*, lat. *hiems*) eisig; *m.* *Name des Himalaya.*

हीन *s.* हा. G.

हीनवादिन (*vādin-*) in einem Streit (Prozess) unterliegend.

ऊताग्रन (*huta-* — gr. *χυτός*

[zu <i>hu-</i> 'opfern'], 2. <i>aš-</i>) <i>eigtl.</i>	Veranlassung, Ursache,
Opfer verzehrend; <i>m.</i> Feuer.	Grund; <i>Gen.</i> हेतोः um —
इत <i>s.</i> इा.	willen, wegen.
इह (gr. <i>xapð-la</i> , lat. <i>cord-</i>	ही <i>f.</i> Scham. <i>G.</i>
<i>is</i> , got. <i>hairt-ō</i>) <i>n.</i> Herz. <i>G.</i>	इषाय्, °यति wiehern. <i>G.</i>
इद्य (s. vor.) <i>n.</i> Herz.	इा, इयति (lat. <i>havēre?</i>)
हेतु (<i>hi-</i> 'in Bewegung	rufen; <i>P. Pt.</i> इत; आ, समा
setzen', got. <i>du-ginnan</i>) <i>m.</i>	herbeirufen. <i>G.</i>

Berichtigung zu Bd. I.

S. 225, Z. 4 l. विज्ञानवन्त *vijñānavant-* st. विज्ञावन्त *vijñāvant-* (entsprechend im Wortverzeichnis s. v.).

[Paradigma S. 376. a).]

Sing. 1. अरौत्सम <i>ārāutsam</i> ¹	अरुत्सि <i>ārutsi</i>
2. अरौत्सीः <i>ārāutsīḥ</i>	अरुद्धाः <i>āruddhāḥ</i>
3. अरौत्सोत् <i>ārāutsūt</i>	अरुद्ध <i>āruddha</i>
Du. 1. अरौत्स्व <i>ārāutsva</i>	अरुत्स्वहि <i>ārutsvahi</i>
2. अरौद्धम् <i>ārāuddham</i> ²	अरुत्साधाम् <i>ārutsādhām</i>
3. अरौद्धाम् <i>ārāuddhām</i>	अरुत्साताम् <i>ārutsātām</i>
Plur. 1. अरौत्सम् <i>ārāutsma</i>	अरुत्समहि <i>ārutsmahī</i>
2. अरौद्धम् <i>ārāuddham</i>	अरुद्धम् <i>āruddham</i> ³
3. अरौत्सुः <i>ārāutsuḥ</i>	अरुत्सत <i>ārutsata</i>

Sammlung indogermanischer Lehrbücher.

Herausgegeben von Herman Hirt.

I. Reihe: Grammatiken.

1. Band. **Handbuch des Sanskrit mit Texten und Glossar.** Eine Einführung in das sprachwissenschaftliche Studium des Altindischen von **Dr. Albert Thumb**, a. o. Professor an der Universität Marburg. 8°. I. Grammatik. geheftet 14 M., in Leinwandband 15 M. II. Teil. Texte und Glossar. 4 M., geb. 5 M.
2. Band. **Handbuch der griechischen Laut- und Formenlehre.** Eine Einführung in das sprachwissenschaftliche Studium des Griechischen von **Dr. Herman Hirt**, a. o. Professor an der Universität in Leipzig. 8°. geheftet 8 M., in Leinwandband 9 M.
3. Band. **Handbuch der lateinischen Laut- und Formenlehre.** Eine Einführung in das sprachwissenschaftliche Studium des Lateins von **Dr. Ferdinand Sommer**, o. Professor an der Universität in Basel. 8°. geheftet 9 M., in Leinwandband 10 M.

In Vorbereitung befinden sich:

4. Band. **Urgermanische Grammatik** von Prof. Dr. W. Streitberg. (Siehe Sammlung germanischer Elem. I. 1.)
5. Band. **Uralvische Grammatik** von Prof. Dr. J. J. Mikkola.
6. Band. **Handbuch der griechischen Dialekte** von Prof. Dr. A. Thumb.
7. Band. **Handbuch der umbrisch-oskischen Dialekte** von Prof. Dr. C. D. Buck.

II. Reihe: Wörterbücher.

1. Band. **Lateinisches etymologisches Wörterbuch** von Dr. A. Walde. (Siehe nächste Seite.)
2. Band. **Slavisches etymologisches Wörterbuch** von Dr. E. Berneker.
3. Band. **Litauisches etymologisches Wörterbuch** von Prof. Dr. J. Zubatý.

Die Sammlung wird weiter ausgebaut werden.

Sammlung indogermanischer Lehrbücher.

Herausgegeben von **Herman Hirt.**

II. Reihe: Wörterbücher.

1. Band. **Latelnisches etymologisches Wörterbuch** von **Dr. A. Walde**, a. o. Professor an der Universität Innsbruck. Das Werk wird in etwa zehn Lieferungen von je 5 Bogen zum **Subskriptionspreis** von je 1 M. 50 Pf. erscheinen. Nach Erscheinen der letzten Lieferung wird der Preis um $\frac{1}{3}$ erhöht.

Sammlung romanischer Elementarbücher.

Herausgegeben von **Wilhelm Meyer-Lübke.**

I. Reihe: Grammatiken.

4. Band. **Altitalienisches Elementarbuch** von **Dr. B. Wiese**, Privatdozent an der Universität Halle. 80. geheftet 5 M., in Leinwandband 6 M.

Früher erschienen:

1. Band. **Einführung in das Studium der romanischen Sprachwissenschaft** von **Dr. W. Meyer-Lübke**, o. Professor an der Universität in Wien. 80. geheftet 5 M., in Leinwandband 6 M.

Inhalt: Literaturangaben. Äußere Grenzen und innere Gliederung der romanischen Sprachen. Der Stoff der romanischen Sprachwissenschaft. Die Aufgaben der romanischen Sprachwissenschaft.

... Ein solcher Führer liegt nun vor, von berufenster Seite gearbeitet, ein Buch, von dem er seinen Ausgang nehmen kann und zu dem er immer wieder zurückkehren wird, um neue Anregung zu holen. ... Es wird in Hinkunft nicht nur dem Romanisten unentbehrlich, sondern jedem, der vergleichende Sprachforschung treibt, sehr willkommen und nützlich sein.

(Literaturblatt f. germ. u. rom. Philologie.)

Sammlung germanischer Elementarbücher.

Herausgegeben von Wilhelm Streitberg.

I. Reihe: Grammatiken.

1. Band. **Urgermanische Grammatik.** Einführung in das vergleichende Studium der altgermanischen Dialekte von **Dr. W. Streitberg**, Professor an der Universität in Münster. 8°. geheftet 8 M., Leinwandband 9 M.
2. Band. **Gotisches Elementarbuch** von **Dr. W. Streitberg**, Professor an der Universität in Münster. 8°. geheftet 3 M., Leinwandband 3 M. 60 Pf.
3. Band. **Altisländisches Elementarbuch** von **Dr. B. Kahle**, a. o. Professor an der Universität in Heidelberg. 8°. geheftet 4 M., Leinwandband 4 M. 80 Pf.
4. Band. **Altenglisches Elementarbuch** von **Dr. K. D. Bülbring**, o. Professor an der Universität in Bonn. I. Teil: Lautlehre. 8°. geheftet 4 M. 80 Pf., Leinwandband 5 M. 60 Pf. II. Teil in Vorbereitung.
5. Band. **Altsächsisches Elementarbuch** von **Dr. F. Holthausen**, o. Professor an der Universität in Kiel. 8°. geheftet 5 M., Leinwandband 6 M.
6. Band. **Althochdeutsches Elementarbuch.** (In Vorbereitung.)
7. Band. **Mittelhochdeutsches Elementarbuch** von **Dr. V. Michels**, o. Professor an der Universität in Jena. 8°. geheftet 5 M., Leinwandband 6 M.

III. Reihe: Lesebücher.

1. Band. **Altfriesisches Lesebuch** mit Grammatik und Glossar von **Dr. W. Heuser**, Oberlehrer in Wilhelmshaven. 8°. geheftet 3 M. 60 Pf., Leinwandband 4 M. 20 Pf.

Eine Reihe weiterer Bände befindet sich in Vorbereitung.

